

10771

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**HUKUK ve CEZA MAHKEMESİ KARARLARININ
BİRBİRİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Recep AKCAN

Ankara - 1988

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa no.

İ Ç İ N D E K İ L E R	I
K İ S A L T M A L A R	XI
B İ B L İ Y O G R A F Y A	XIII
G İ R İ Ő	1

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

HUKUK VE CEZA MAHKEMESİ HÜKMÜNÜN KESİNLEŞMESİ HUKUK MAHKEMESİ VE CEZA MAHKEMESİ KARARLARININ BİRBİRİNE ETKİSİ KONUSUNDAKİ SORUNLAR VE KESİN HÜKÜM	4
§ 1- BU KONUDAKİ SORUNLAR	4
§ 2- MEDENİ USUL HUKUKUNDA KESİN HÜKÜM	22
A- Genel Bilgi	22
B- Kesin Hükümün Şekli Bakımdan İncelenmesi	23
I- Kavram ve Amacı	23
II- Şekli Anlamda Kesin Hükümün Doğuşu	24
1- Temyiz Edilemeyen Hükümlerin Kesinleşmesi..	25
2- Temyiz Edilebilen Hükümlerin Kesinleşmesi	26
III-Şekli Anlamda Kesin Hükümün Etkileri	27
IV- Şekli Anlamda Kesinliğin Sona Ermesi	28
C- Kesin Hükümün Maddi Bakımdan İncelenmesi	28
I- Kavram ve Amacı	28
II- Maddi Anlamda Kesin Hükümün Şartları	30
III- Maddi Anlamda Kesinliğin Başlaması	36
IV- Maddi Anlamda Kesin Hükümün Uygulama Alanı	37
V- Maddi Anlamda Kesin Hükümün Etkileri	39
§ 3- CEZA USUL HUKUKUNDA KESİN HÜKÜM	41

	<u>Sayfa no.</u>
A- Kesin Hükümün Şekli Bakımdan İncelenmesi	41
I- Kavram	41
II- Şekli Anlamda Kesin Hükümün Doğuşu	41
1- Temyiz Edilemeyen Hükümlerin Kesinleşmesi	42
2- Temyiz Edilebilen Hükümlerin Kesinleşmesi	44
III- Şekli Anlamda Kesin Hükümün Etkileri	48
B- Kesin Hükümün Maddi Bakımdan İncelenmesi	50
I- Kavram	50
II- Maddi Anlamda Kesin Hükümün Etkileri	50

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

HUKUK MAHKEMESİ KARARLARININ CEZA MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ	54
§ 4- MEDENİ YARGILAMADAKİ KESİN HÜKMÜN CEZA YARGI- LAMASINA ETKİSİ KONUSUNDA İLERİ SÜRÜLEN GÖ- RÜŞLER	54
A- Medeni Yargılamadaki Kesin Hükümün Ceza Yar- gılamasını Etkilemeyeceği Görüşü	54
B- Medeni Yargılamadaki Kesin Hükümün Ceza Yargı- lamasını Bazı Hallerde Etkileyeceği Görüşü ...	56
C- Görüşümüz	60
§ 5- MEDENİ YARGILAMADAKİ KESİN HÜKMÜN CEZA YARGI- LAMASINA ETKİSİ	63
A- Kural Olarak Hukuk Mahkemesi Kararları Ceza Mahkemesini (Davasını) Etkilemez	63
B- İstisna Olarak Hukuk Mahkemesi Kararları Ceza Mahkemesini (Davasını) Etkiler	68
§ 6- HUKUK MAHKEMESİ KARARLARININ CEZA MAHKEMESİNDE KESİN HÜKÜM TEŞKİL ETMESİ	69
A- Genel Olarak	69

I- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davası Hakkındaki Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	69
1- Genel Bilgi	69
2- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davasının Tamamen Kabulü Veya Reddi Hakkındaki Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	70
3- Haksız Fiilden Doğan Tazminat İçin Kısmî Davanın Açılması Halinde Hukuk Mahkemesi Kararının Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	72
a- Kısmî Davanın Tamamen Reddi Halinde.	72
b- Kısmî Davanın Kısmen Reddedilmesi Halinde	74
c- Kısmî Davanın Tamamen Kabul Edilmesi Halinde	74
II- Sahtelik Davası Hakkındaki Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	75
III- Yaş Düzeltmeye İlişkin Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	77
1- Genel Bilgi	77
2- Bu Konudaki Görüşler	78
a- Hukuk Mahkemesinin Yaş Düzeltmeye İlişkin Kararının Ceza Mahkemesini Bağlamayacağı Görüşü	78
b- Yaş Düzeltmeye İlişkin Olarak Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesince Karine Olarak Doğru Kabul Edilebileceği, Aksinin İspatlanması Halinde Doğru Kabul Edilmeyeceği Görüşü	78

c- Yaş Düzeltmeye İlişkin Olarak Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Edeceği Görüşü	79
d- Görüşümüz	80
7- HUKUK MAHKEMESİ KARARININ CEZA MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMESİ	86
A- Genel Bilgi	86
B- Kesin Delil Teşkil Eden Haller	87
I- Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkeme- sinde Kesin Hüküm Teşkil Ettiği Hallerde Kesin Delil de Teşkil Etmesi	87
1- Davacının Hukuk Mahkemesinde Haksız Fiilden Dolayı Bir Kısmî Maddi Taz- minat Davası Açması Halinde	87
a- Kısmî Tazminat Davasının Kazanıl- ması Halinde	87
b- Kısmî Tazminat Davasının Tamamen Reddedilmesi Halinde	88
c- Kısmî Tazminat Davasının Kısmen Reddedilmesi Halinde	89
2- Hukuk Mahkemesi Bir Senedin Sahte Ol- madığına Karar Vermesi Halinde	89
3- Hukuk Mahkemesi Bir Kişinin Yaşının Düzeltilmesine İlişkin Karar Vermesi Halinde	90
II- Bekletici Sorun Yapılan Hallerde Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi	91
1- Genel Bilgi	91
2- Bu Konudaki Görüşler	92
a- Hukuk Mahkemesinin Kararının Bağla- yıcı Olamayacağını Öne Süren Görüş..	93

b- Hukuk Mahkemesinin Bu Konudaki Kararıyla Bazen Bağlı Bazen Bağlı Olunmayacağı Görüşü	93
c- Hukuk Mahkemesi Kararının Bağlayıcı Olması Gerektiğini Öne Süren Görüş	93
d- Hukuk Mahkemesi Kararının Karine Olarak Bağlayıcılık Niteliğine Sahip Olacağı Görüşü	94
e- Görüşümüz	94
3- Bazı Hallerde Bekletici Sorun Yapılıp Yapılamayacağı Hususu	97
a- Hukuk Mahkemesinde Sahtelik Davası Devam Ederken Ceza Davasının da Açılmış Olması Halinde	97
b- Bu Konudaki Görüşler	98
aa- Ceza Mahkemesinin Hukuk Davasının Sonuçlanmasını Beklemesi Görüşü	98
bb- Hukuk Mahkemesinin Ceza Davasının Sonuçlanmasını Beklemesi Görüşü	99
cc- Hangi Mahkemede Soruşturma Daha İleri Aşamada İse Onun Kararının Beklenmesi Görüşü	100
c- Her İki Mahkeme de Bu Konuda Bekletici Sorun Yapmamış İse	101
d- Ceza Mahkemesinde Yaş Düzeltme Davası Görülürken Aynı Davanın Hukuk Mahkemesinde de Açılması Halinde....	102
III-Grev Veya Lokavtın Kanun Dışı Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi	103

§ 8- HUKUK MAHKEMESİ KARARININ CEZA MAHKEMESİNDE TAKDİRİ DELİL TEŞKİL ETMESİ	104
---	-----

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ	105
---	-----

§ 9- CEZA YARGILAMASINDAKİ KESİN HÜKMÜN MEDENİ YARGIYA ETKİSİ	105
--	-----

A- Ceza Yargılaması İle Medeni Yargılamanın İlişkisini Düzenleyen Hüküm	105
B- Kural Olarak Ceza Mahkemesi Kararları Hu- kuk Mahkemesini (Davasını) Etkilemez	107
C- İstisna Olarak Ceza Mahkemesi Kararları Hukuk Mahkemesini (Davasını) Etkiler	111
I- Genel Bilgi	111
II- Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mah- kemesi (Davası) İçin Bağlayıcı Olması Hususunda İleri Sürülen Görüşler	113
1- Bağlayıcılığı Yargılama Birliği İl- kesine Dayandıran Görüş	113
2- Bağlayıcılığı Olayın Mahkemece İnce- lenmiş ve Tespit Edilmiş Olmasına Dayandıran Görüş	113
3- Bağlayıcılığı Kesin Delil ve Yargı- lama Birliği İlkesine Dayandıran Görüş	114
4- Otorite Görüşü	115
5- Bağlayıcılığı Kesin Hüküm ve Kesin Delile Dayandıran Görüş	115

§ 10-	CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN HÜKÜM TEŞKİL ETMESİ	121
A-	Genel Olarak	121
B-	Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davalarında Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	122
I-	Genel Bilgi	122
II-	Kesin Hüküm Teşkil Eden Haller	123
1-	Ceza Mahkemesinde Şahsî Hak İstenmesi Halinde	123
a-	Ceza Mahkemesince Sanık Tazminata Mahkûm Edilmiş İse	123
b-	Ceza Mahkemesince Tazminat Talebi Reddedilmiş İse	126
c-	Suçtan Zarar Gören Kişinin Ceza Davasından Vazgeçip Şahsî Hakkını Saklı Tutmamış İse	128
C-	Sahtecilik Davası Hakkındaki Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	132
D-	Yaş Düzeltmeye İlişkin Olarak Verilen Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi	133
§ 11-	CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN HÜKÜM TEŞKİL ETMEDİĞİ HALLER	135
A-	Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davalarındaki Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmemesi	135
I-	Ceza Mahkemesinde Şahsî Hak İstenmesi Halinde	135
1-	Ceza Mahkemesinde Yalnız Manevi Tazminat İstenmesi Halinde	135

2- Ceza Mahkemesinde Yalnız Maddi Tazminat İstenmesi Halinde	138
3- Suçtan Zarar Gören Kimsenin Şahsî Hakkını Saklı Tutmak Kaydıyla Ceza Davasından Vazgeçmesi Halinde	139
4- Ceza Mahkemesi Tazminat Hakkında Bir Karar Vermeyerek Bu Konuda Müdahilin Hukuk Mahkemesine Başvurabileceğine Karar Vermesi Halinde	139
5- Ceza Mahkemesince Tazminat Hakkında Hiç Bir Karar Verilmemesi Halinde	140
6- Suçtan Zarar Gören Kişinin Sanık Aleyhine Açılmış Olan Ceza Davasında Şahsî Hak (Tazminat) İstememesi Halinde	141
B- Sahtelik Davası Hakkındaki Ceza Mahkemesi Kararının Kesin Hüküm Teşkil Etmemesi	141
§ 12- CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMESİ	142
A- Genel Bilgi	142
B- Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Ettiği Hallerde Kesin Delil de Teşkil Etmesi	144
C- Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının Haksız Fiilin Tespiti Bakımından Hukuk Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi	145
§ 13- CEZA MAHKEMESİNİN MAHKÛMİYET KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMEMESİ	149
A- Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının Kusurun Takdiri Bakımından Kesin Delil Teşkil Etmemesi	149

B-	Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının Zararın Miktarının Tayini Hususunda Kesin Delil Teşkil Etmemesi	152
C-	Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının Kusur ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Mevcut Olup Olmadığı Hususunda da Kesin Delil Teşkil Etmemesi	153
§ 14-	CEZA MAHKEMESİNİN BERAAT KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMESİ	155
A-	Beraat Kararının Haksız Fiil Vakıasına (Olayına) İlişkin Tespit Bölümünün Hukuk Mahkemesinde (Tazminat Davasında) Kesin Delil Teşkil Etmesi	155
I-	Haksız Fiilin İşlenmediğini Veya Sanık Tarafından İşlenmediğini Tespit Eden Beraat Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi	156
II-	Bir Vakıayı (Olayı) Tespit Eden Beraat Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi	158
III-	Bir Fiilin Hukuka Aykırı Bulunmadığını Tespit Eden Beraat Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi	158
§ 15-	CEZA MAHKEMESİNİN BERAAT KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMEDİĞİ HALLER	161
A-	Kusurun Takdiri Bakımından	161
B-	Zararın Miktarının Tayini Bakımından	162
C-	Temyiz Kudretinin Tayini Bakımından	163
D-	Tazminat Davasında Kusur ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Mevcudiyetinin Kabulü Bakımından	164

	E- Delil Yetersizliğine Dayanılarak Verilmesi Halinde	165
16-	BOŞANMA DAVALARINDA CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ ...	166
	A- Mahkûmiyet Kararı Verilmesi Halinde	166
	B- Beraat Kararı Verilmesi Halinde	166
17-	YARGILAMANIN YENİLENMESİNDE CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ	168
18-	BEKLETİCİ SORUN YAPILAN HALLERDE CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ	170
19-	CEZA MAHKEMESİNDEKİ BİLİRKİŞİ RAPORUNUN HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ	172
	A- Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde (Davasında) Kesin Delil Teşkil Ettiği Hallerde Etkisi	173
	B- Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde (Davasında) Kesin Delil Teşkil Etmediği Hallerde Etkisi	174
20-	BAZI ÖZEL HALLERDE HUKUK HÂKİMİNİN DURUMU	175
	A- Cumhuriyet Savcısının Takipsizlik Kararı Vermesi Halinde	175
	B- Af Kanunları Karşısında	177
	S O N U Ç	178

K I S A L T M A L A R

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AHFD	: Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi
aşa.	: aşağı
A.Y.	: Anayasa
B.	: Bası
B.K	: Türk Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: cümle
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
4.HD Emsal Kararları	: Temyiz Mahkemesi Dördüncü Hukuk Dairesi Emsal Kararları, 1934-19, 58, Fahrettin Öztürk, Osman Eruluç, Adil Akcollu, Ali Şentürk
EÜHFĐ	: Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: (Yargıtay) Hukuk Dairesi
HGK	: (Yargıtay) Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
K.	: Kanun
karş.	: karşılaştırınız
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İHFM	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İKİD	: İlmî ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İİK	: İcra İflas Kanunu
İşveren	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu tarafından yayımlanan aylık dergi

m ^x	: Madde
MK	: Türk Medeni Kanunu
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
RG	: Resmi Gazete
RKD	: Resmi Kararlar Dergisi
S.	: Sayı
s.	: sayfa
s.K	: sayılı Kanun
Si	: Son İctihatlar (Dergi)
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TK	: Türk Ticaret Kanunu
UMK	: Uyuşmazlık Mahkemesi Kararı
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
Yasa	: Yasa Hukuk Dergisi
YD	: Yargıtay Dergisi
YİBK	: Yargıtay İctihadı Birleştirme Kararı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
yuk.	: yukarı

^x Yalnızca "m" kısaltması, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hükümlerini gösterir. Eğer başka bir kanun hükmünden söz ediliyorsa, orada söz konusu olan kanun ayrıca belirtilmiştir.

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A^x

- Alangoya, Y. : Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler, İstanbul, 1979.
- Ansay, S.Ş. : Hukuk Yargılama Usulleri, B.6, Ankara, 1957.
- Arsebük, E. : Borçlar Hukukunun Esasları, C.1, İstanbul, 1943.
- Arslan, İ. : Ceza Hukuku Kurallarının Haksız Fiillerden Doğan Tazminat Taleplerine Etkisi (YD 1980/1-2, s. 157-178; 1980/3, s.295-323; 1980/4, s.507-528; 1981/3, s.325-349) (İ.Arslan-Tazminat Talepleri).
- Arslan, R. : Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara, 1977 (R.Arslan-Yenilenme).
- Ataay, A. : Borçlar Hukuku Genel Teorisi, İstanbul, 1981.
- Aybay, A. : Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul, 1975.
- Bagatur, E. : Medeni Hukuk ile Ceza Hukuku Arasındaki İlişki, Borçlar Kanunu, m. 53'ün İncelenmesi (ABD 1965/5, s. 579-583).

x Yollama yapılırken kullanılan kısaltmalar, parantez içerisinde gösterilmiştir.

- Baykal, A. : Ceza Davası Sırasında Yaş Kayıtlarının Düzeltilmesi (AD 1963/5-6, s.415-426).
- Belgesay, M.R. : Hukuk ve Ceza Usulünde Deliller, B.3, İstanbul, 1950 (Belgesay-Deliller).
- Belgesay, M.R. : Türkiye Temyiz Mahkemesi ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarının Analizi (İHFM C.6, 1940, s.850-851) (Belgesay-Kararların Analizi).
- Belgesay, M.R. : Ceza ve Hukuk Mesuliyeti, İstanbul, 1953, s.32-33) (Belgesay-Çanakkale Haftası).
- Berki, Ş. : Borçlar Hukuku, B.3, Ankara, 1962.
- Bilecen, N. : Ceza Davalarında Usul ve Tatbikatı, B.4, Ankara, 1982.
- Bilge, N./ Önen, E. : Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, B.3, Ankara, 1978.
- Binatlı, Y. : Borçlar Hukuku, Eskişehir, 1960.
- Birsen, K. : Borçlar Hukuku Dersleri, B.4, İstanbul, 1967.
- Bruns, R. : Zivilprozessrecht Eine Systematische Darstellung, Berlin und Frankfurt, 1968.
- Çağlayan, M.M. : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C.II, Ankara, 1980 (Çağlayan-II).
- Çağlayan, M.M. : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C.III, Ankara, 1981 (Çağlayan-III).

- Çubukçugil, O. : Ceza Mahkemesince Kusurluluğun Tayini İçin Yaptırılan Bilirkişi Tetkikatı Sonunda Verilen Mahkûmiyet Hükümüne Rağmen Hukuk Hâkimiinin Kusur Oranı ile İlgili Yeniden Bilirkişi Tetkikatı Yaptırıp Yaptıramayacağı Hususu (ABD 1972/6, s.941-943).
- Daepfen, O. : Bundesgerichtspraxis Zum Obligationen Recht, Zürich, 1936.
- Doğanay, İ. : Hukuk Hâkimi Ceza Mahkemesinin Hangi Nevi Kararı İle Bağlıdır ? (YD 1975/2, s.21-31).
- Domaniç, H. : Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbî Kuvveti, İstanbul, 1964.
- Dönmezer, S. : Tevhidi İçtihat Kararı (İHFM 1943, s.431-438).
- Edgü, E. : Borçlar Hukuku, C.I, Ankara, 1967.
- Erdoğan, C. : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara, 1982.
- Erdurak, Y.G. : Türk Ceza Kanunu Tatbikatında Manevi Tazminat (AD 1973/4, s.298-302).
- Erem, F. : Ceza Usulü Hukuku, B.6, Ankara, 1978.
- Eren, F. : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, Ankara, 1986.
- Feyzioğlu, F.N. : Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, C. I, İstanbul, 1967.

- Funk, F. : Borçlar Kanunu Şerhi, I, Umumi Hükümler (Tercümesi, H.Veldet/C.H. Selek, İstanbul, 1938).
- Guhl, T. : Das Schweizerische Obligationenrecht, Zürich, 1936.
- Göktürk, H.A. : Borçlar Hukuku, Ankara, 1947.
- Gürçay, K. : Tatbikatta Borçlar Kanununun 53. Maddesi (ABD 1954/3, s.223-227).
- Gürdoğan, B. : Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara, 1960.
- Kantar, B. : Ceza Muhakemeleri Usulü, B.4, Ankara, 1957.
- Karafakih, İ.H. : Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara, 1952.
- Karahasan, M.R. : Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C. I-II, Ankara, 1981.
- Kayalar, M. : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 314.Maddesinin 2.Fıkrası Tatbikatı Hakkında (ABD 1954/6, s.508-511).
- Keyman, S. : Türk Hukukunda Af, Ankara, 1965.
- Kılıçoğlu, A. : Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi (AHFD 1972/3-4, s.185-202).
- Kunter, N. : Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, B.8, İstanbul, 1986.

- Kuru, B. : Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.I, Ankara, 1979; C.II, Ankara, 1980; C.III, Ankara, 1982; C.IV, Ankara, 1984 (Kuru-Usul).
- Kuru, B. : Nizasız Kaza, Ankara, 1961 (Kuru-Nizasız Kaza).
- Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E. : Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 1986.
- Malkoç, İ. : Belgelerde Sahtecilik Suçları ve Mala Karşı Suçlar, Ankara, 1986.
- Müderrişoğlu, F. : Ceza Mahkemesi Kesin Hükümü İle Tespit Edilen Kúsur Derecesi Hukuk Hâkimini Bağlar mı? (AD 1973/3, s.108-123).
- Oğuzman, K. : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun İsbatını Kanuni Delile Tâbi Tuttuğu Bir Mesele Bir Suç Dolayısıyla Ceza Mahkemesinde Mevzuubahs Olunca Her Türlü Delille İsbat Edilebilir mi? (İBD 1952/3, s.146-158).
- Olgaç, S. : Emsal İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu, Ankara, 1976 (Olgaç-Medeni Kanun).
- Olgaç, S. : Kazâî ve İlmî İçtihatlarla Borçlar Kanunu Şerhi, C.I, Ankara, 1976 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi).
- Onursal, S. : Kamu Davasına Müdahale, İstanbul, 1968.
- Oser/Schönenberger : Borçlar Hukuku, B.II (Tercüme, R. Seçkin, Ankara, 1950).

- Othmar/Jauernig : Zivilprozessrecht, 18.Auflage, München, 1977.
- Öktem, İ. : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İçtihatları, B.2, Ankara, 1943.
- Ömerbaş, İ./Çetintaş, S. : Temyiz Mahkemesi Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları ve İçtihadı Birleştirme Kararları, C.I, 1953; C. II, 1955; C.III, 1960 (Ömerbaş/Çetintaş-I,II,III).
- Öztürk, N. : Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı, C.I, İstanbul, 1970.
- Pekcanıtez, H. : Bekletici Sorun (EÜHFD 1981/1, s.273).
- Perinçek, S./Özden, C. : Türk Ceza Kanunu ve Buna Ait Seçilmiş Temyiz Mahkemesi Kararları, B.3, İstanbul, 1959.
- Perinçek, S./Tüzün, F. : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İlgili Temyiz Mahkemesi İçtihatları, B.II, Ankara, 1954.
- Postacıoğlu, İ.E. : Medeni Usul Hukuku Dersleri, B.5, İstanbul, 1970.
- Reisoğlu, S. : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, B.6, Ankara, 1986.
- Rosenberg/Schwab : Zivilprozessrecht, 12.Auflage, München, 1977.
- Selçuk, R.N. : Ceza Kararlarının Hukuk Hâkimine Etkisi (ABD 1975/5, s.718-725).

- Selçuk, S. : Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Unsurları, Sonuçları, Kapsamı, Sonuna Ermesi ve Ceza Hukukunda Etkileri (AD 1973/12, s.1063) (Selçuk-Kesin Hükümün Unsurları).
- Selçuk, S. : Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı (AD 1973/11, s.937-956) (Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı).
- Tan, H. : Medeni Hukuk Münasebetlerine Mütalalık Meselelerde Ceza Mahkemelerinin Yetkisi (AD 1951/5, s.659-666).
- Tandoğan, H. : Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara, 1961.
- Taner, T. : Ceza Muhakemeleri Usulü, B.3, İstanbul, 1955.
- Tekinay, S.S. : Borçlar Hukuku, B.3, İstanbul, 1974.
- Tezmen, N. : Aile Hukuku ile İlgili Ceza ve Hukuk Davaları, İstanbul, 1952.
- Tosun, Ö. : Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C.I, B.4, İstanbul, 1984.
- Tuğsavul, M. : Borçlar Kanunu'nun 53.Maddesi Üzerine Bir İnceleme (AD 1946/9, s. 946-954).
- Tunçomağ, K. : Türk Borçlar Hukuku, C.I, B.6, İstanbul, 1976 (Tunçomağ-Borçlar).
- Tunçomağ, K. : Ceza Mahkemesinin Verdiği Beraat Kararının Hukuk Davasına Tesiri (İHFM 1962/1, s.270-271).

- Tunçomağ, K. : Ceza Mahkemesince Verilen Mahkûmiyet Kararının Hukuk Davasına Tesiri (İHFM 1962/3-4, s.843-845).
- Umar, B. : Temyiz Mahkemesi İçtihatlarına Göre Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesine Tesiri (İBD 1959/11-12, s.360-389).
- Üstündağ, S. : Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II. İstanbul, 1986.
- Von Tuhr, A. : Borçlar Hukuku, C.I-II (Tercümesi, C.Edege, İstanbul, 1983).
- Yazıcı, H./Atasoy, H. : Şahıs, Aile ve Miras Hukuku İle İlgili Yargıtay Tatbikatı, 1952-1970, Ankara, 1970 -
- Yılmaz, E. : (Medeni Yargılama Hukukunda) İslah, Ankara, 1982.
- Yurtcan, E. : Kesin Hükmen Ceza Mahkemesini Önleme Etkisi, İstanbul, 1973 (Yurtcan-Önleme Etkisi).
- Yurtcan, E. : Şahsî Dava, İstanbul, 1977 (Yurtcan-Şahsî Dava).

G İ R İ Ő

İnceleme konumuz, hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının birbirine etkisidir.

Herkes, hayatının sonuna kadar birçok hukuki sorunlarla karşılaşır. Bu sorunlar, taraflar arasında bir çözüme kavuşturulamadığı takdirde, kural olarak mahkemeye başvurulacaktır. Bazen taraf başvurmasa dahi, savcılık aracılığıyla, ceza mahkemesince suç doğrudan doğruya takip edilecektir.

1982 Anayasası'nın 138.maddesine göre, "hâkimler görevlerinin ifasında bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere talimat veremez, genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz".

Bu kural mutlak mıdır ? Sorunu çözen hâkim, başka bir hâkimin kararını hiç dikkate almayacak mıdır ? Haksız fiil olarak nitelendirilen öyle fiiller vardır ki, bunlar aynı zamanda Türk Ceza Kanununda düzenlenmiş bulunan suç türlerinden birini oluştururlar. Örneğin, müessir fiil, hakaret vs. gibi. Böyle fiiller, ceza kanunu anlamında suç sayıldığı gibi, özel hukuka göre de tazminat sorumluluğunu gerektirirler. Böyle bir durumda, hukuk ve ceza mahkemesinin vermiş bulunduğu kararlar ne dereceye kadar birbirlerini etkileyecektir ?

Sorun, ne usul kanunlarımızda ne de maddi hukuka ilişkin diğer kanunlarda sistematik olarak ele alınıp düzenlenmiştir. Gerçekten, m.314, 315; BK.m.53; CMUK.m.327/4'de konu ile ilgili serpiştirilmiş hükümler vardır. Adli yargı içinde yer alan hukuk ve ceza mahkemelerinin birbirleriyle olan ilişkileri toplu olarak düzenlenmemiştir. Bu ilişki, öğretilerde ve uygulamada çok farklı şekillerde anlaşılmış, hukuk mahkemesi kararlarının, ceza mahkemesine etkisi bazen hiç kabul edilmemiş, bazen bağlayıcılık kabul edilse bile değişik esaslardan hareket edilmiş, aynı konuda bile çok değişik düşünce ayrılıkları ve uygulamanın istikrarsızlığı ortaya çıkmıştır.

Ceza mahkemesinin, hukuk mahkemesine etkisi konusu, BK m.53'de ele alınmaya çalışılmış, fakat bu madde yalnızca haksız fiillere ilişkin olarak düzenleme getirmiştir. Bu maddede haksız fiil dışındaki hallerden hiç bahsedilmemiştir. Kısaca, belirtmek gerekirse hukuk ve ceza mahkemelerinin vermiş buldukları kararların birbirini etkilemesi hususunda gerek öğretilerde, gerek uygulamada bir birlikten sözedilebilmesi zordur.

Çalışmamızda bu hususlara ilişkin sorunlar incelenmiştir. Bu amaçla :

Birinci bölümde, hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının etkisi konusunda ortaya çıkan sorunlara değinilmiş, bunun yanında, Medeni Usul Hukuku ile Ceza Usul Hukukundaki kesin hüküm kavramı, çeşitleri ve etkileri hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

İkinci bölümde, hukuk mahkemesi kararlarının ceza mahkemesinde, kesin hüküm, kesin delil ve takdiri delil teşkil

ettiği halleri ve bu konuda öğretideki görüşleri ve Yargıtay'ın kararlarını ele alarak inceledik.

Üçüncü bölümde, ceza mahkemesi kararının, hukuk mahkemesinde, kesin hüküm, kesin delil ve takdiri delil teşkil etmesini, mahkûmiyet kararının bağlayıcı olup olmadığını, boşanma davalarında, yargılamanın iadesinde, bekletici sorun yapılan hallerde ceza mahkemesi kararının, hukuk mahkemesi kararına etkisini, ceza mahkemesindeki bilirkişi raporunun hukuk hâkimini bağlayıp bağlamıyacağı konusunu, af kanunları ve savcının takipsizlik kararı karşısında hukuk hâkiminin durumunu öğretti ve Yargıtay kararlarını da gözönüne alarak değerlendirdik.

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

HUKUK VE CEZA MAHKEMESİ HÜKMÜNÜN KESİNLEŞMESİ
HUKUK MAHKEMESİ İLE CEZA MAHKEMESİ KARARLARININ
BİRBİRİNE ETKİSİ KONUSUNDAKİ SORUNLAR VE KESİN
HÜKÜM

§ 1- BU KONUDAKİ SORUNLAR

Hukuk veya ceza mahkemeleri tarafından verilmiş ve kesinleşmiş bulunan kararların birbirine etkisi konusunda ele aldığımız hususlarda, ne gibi kanunî eksikliklerin veya hangi hususların daha çok tartışıldığı, bu ve buna benzer sorunların neler olduğunu belirtmeye çalışacağız.

Her iki mahkemenin kararlarının birbirlerine etkisi konusunda, öncelikle her iki mahkemenin kararlarının kesinleşmiş bulunması ve bu kararların nihai kararlar olması gerekir ki, ceza ve hukuk mahkemeleri için bağlayıcılıktan söz edilebilsin. Bu nedenle, önce kesin hükümle ilgili olarak belirleyebildiğimiz sorunları ortaya koymaya çalışacağız.

Kesin hükmün kamu düzeninden sayılıp sayılamayacağı hususu tartışmalı olup, öğretilerde bazı yazarlar (1) kamu düzenin-

(1) Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, Medenî Usul Hukuku Ders kitabı, Ankara, 1986, s.505; Burhan Gürdoğan, Medenî Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara, 1960, s.71 ; Hayri Domaniç, Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti, İstanbul, 1964, s.5-7; Sabri Şakir Ansay, Hukuk Yargılama Usulleri, B.7, Ankara, 1960, s.372; Saim Üstündağ, Medenî Yargılama Hukuku, C.I-II, İstanbul, 1986, s.609; Grunsky, s.347; Leuch, 192, N.11 (Üstündağ, s. 608'den'naklen) ; Necip Bilge/Ergün Önen, Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, B.3, Ankara, 1978, s.704; HGK 24.5.1972, 9-1049/340 (İBD 1973/2, s.161).

den sayarken, azınlıkta kalan bir görüş (2) ise kamu düzeninden saymamaktadır. Bu konuda Yargıtay da, kesin hükmün doğrudan doğruya gözönüne alınması gerektiğini belirtmiştir (3).

Kesin hükmün kamu düzeninden sayılması halinde, hâkim kesin hükmün varlığını re'sen, kamu düzeninden sayılmaması durumunda ise ancak tarafların ileri sürmeleri halinde gözönüne alabilecektir. Bunun sonucu olarak kesin hüküm, tarafların ileri sürmemesi halinde geçersiz kılınabilecek ve aynı konuda kesin hükmün bulunmasına rağmen, tekrar yargılama yapılabilecek, zaman ve masraf kaybı olabilecektir. Bu nedenle, kesin hükmün, hâkim tarafından re'sen gözönüne alınması uygun olacaktır.

Kanunda, ilk itirazlar arasında derdestlik itirazının bulunmasına rağmen, kesin hükme yer verilmemesi, bu durumun yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılması (m.445/10) kesin hükmün kamu düzeninden sayılmasını gerektirir (4).

Kesin hüküm, kamu düzeninden sayılmazsa, taraflar kesin hüküm üzerinde diledikleri şekilde tasarrufta bulunabilirler. Başka bir deyişle, taraflar kesin hüküm itirazını ileri sürmekle, zımnen veya bu konuda bir anlaşma yaparak açıkça kesin hükümden vazgeçebilirler ve bunun üzerine mahkeme tarafından kesin hüküm dikkate alınamaz.

(2) Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi I, Teoriler, C.3, B.3, İstanbul, 1950, s.195.

(3) HGK 3.3.1965, 35/80 (RKD 1966/3, s.1-4).

(4) Gürdoğan, s.72.

Bir suç hakkında evvelce verilmiş ve kesinleşmiş bir karar mevcut ise aynı fiil hakkında yeniden kamu davası açılmayacağı, açılmış ise verilen hükmün batıl olduğu yolunda açık bir kanun kuralı mevcut değildir. Bu nedenle usul kanununun kabul etmiş bulunduğu kesin bozma sebepleri (CMUK. m. 308) arasına, aynı fiilden dolayı yeniden kamu davası açılması halinde verilecek hükmün batıl olacağı hususunun eklenmesiyle aynı konuda tekrar dava açılması önlenmiş olacaktır(5).

Ceza usul hukukunda kişilerin isim ve kimliklerinin karıştırılması sonucunda bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Şöyleki ;

İddianamede gerçekten yargılanması istenilen A hakkında kamu davası açılmaktadır. Ancak, bir yanlışlık sonucunda iddianamede A yerine B gösterilmiş ve yapılan yargılamada aslında iddianamede A yerine B olarak gösterilen kişi bulunmuş ve hüküm de onun hakkında verilmiştir. Burada sorun, verilmiş bulunan hükmün A mı yoksa B hakkında mı verildiği hususudur. Böyle bir durumda, B aleyhine hukuk mahkemesine tazminat isteğiyle başvurulup başvurulamayacağı gibi birçok soruları da beraberinde getirir. Aslında burada B, fiili işlemediği halde yanlışlık sonucu hakkında hüküm verilmiştir. Türk hukuk öğretisinde bu sorun üzerinde durulmamıştır. Buna karşılık Alman hukuk öğretisinde (6) bu sorunla ilgili olarak, yargılanmış kişi

(5) Faruk Erem, Ceza Usulü Hukuku, B.5, Ankara, 1978, s.655.

(6) Henkel, s.386; Peters, s.436; Schmidt, Nr.249, 253 (Erdenner Yurtcan, Kesin Hükümün Ceza Muhakemesini Önleme Etkisi, İstanbul, 1973, s.55'den naklen); Baha Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü, B.4, Ankara, 1957, s.301.

esas alınarak, onun isim ve kimliğinin değişik olması hususu gözetilmeksizin, verilen hükmün iddianamede belirtilen kişi hakkında olduğu ve verilmiş bulunan hükümdeki yanlışlığın düzeltilmesi gerekeceği oybirliğiyle kabul edilmektedir.

Bunun yanında, iddianamede ismi yer alan kimse yerine, bir başka kişi yargılanmaktadır. Örneğin, iddianamede A sanık olarak gösterilmişken, yargılama sırasında A değil de, B sanık olarak bulunmaktadır.

Bu durumun yargılama bitmeden anlaşılması halinde, yargılama ertelenmeli, yanlış olarak yargılamaya katılan sanığın salıverilmesi ve gerçek sanığın çağrılması doğru olur (7). Bunun yanında TCK'nun 283.maddesi sahte olarak sanık sıfatıyla yargılamada bulunulmasının cezalandırılacağını kabul etmiştir. Yine TCK'nun 528.maddesine göre, bir kimsenin, memurun görevini yaparken, kimliği ile ilgili olarak yalan açıklamalarda bulunulmasından dolayı cezalandırılacağını öngörmüştür.

Bazı hallerde, iddianamede gösterilen sanıktan başka bir kimse hakkında hüküm verilmiş ve bu hüküm kesinleşmiş olabilir. Böyle bir durumda, gerçek sanık yerine, yargılamaya bir başkası katılmakta, bu yanlışlık hiç farkedilmeyip, bu kimse hakkında hüküm verilmekte ve kesinleşmektedir. Burada, kesinleşmiş bulunan hükmün kimin hakkında verilmiş olacağı veya ortada verilmiş bir hüküm bulunup bulunmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır.

(7) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.56.

Bu konuyla ilgili olarak öğretilerde bazı yazarlar (8), mahkemece gerçek sanık hakkında verilmiş bir hüküm bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu kabul edilemez. Çünkü, gerçek sanık hakkında yapılan bir yargılama olmadığı gibi, bu kişi hâkim huzuruna çıkararak savunmada bulunmuş değildir. Bazı yazarlar ise (9), hükmün, ne gerçek sanık, ne de onun yerine yanlışlıkla geçmiş bulunan sanık hakkında verildiğinin kabul edilemeyeceğini, hükmün geçersiz sayılması gerektiğini savunmuşlardır. Bu görüş de kabul edilemez. Çünkü, sanık yanlış kimse olarak gösterilmiş bulunsa bile, ortada yapılmış bir yargılama vardır, yargılama yapılmamıştır diyemeyiz. Ayrıca, verilecek hükmün geçersiz olacağı ileri sürülmüş, fakat hükmün kimin tarafından, hangi şartlarda ortadan kaldırılacağı belirtilmediğinden eksik bir görüştür. Bu görüşlerin yanında, hükmün yanlışlıkla veya kasıtlı olarak yargılamaya katılan "uydurma" sanık hakkında verilmiş olacağı da ileri sürülmüştür (10). Bu görüş, yargılamanın yapılmış olduğunu kabul etmektedir. Kanımızca en doğru olarak kabul edilebilecek görüş budur; bu görüşün de ileri sürüldüğü gibi bir yargılamanın yapılmamış olduğu iddia edilemez. Çünkü, yargılamaya yanlış bir kimse çağrılmış bulunsa bile, bu kimse hakkında bir hüküm verilmiştir ve bu kimse hükmün aykırılığını gerek olağan

(8) Löwe-Rosenberg, s.95 (Yurtcan-Önleme Etkisi, s.57'den naklen).

(9) Henkel, s.386; Schmidt, Nr.252; Müller-Sax, s.88, Schwarz-Kleinknecht, s.40 (Yurtcan-Önleme Etkisi, s.57'den naklen).

(10) Petters, s.242 (Yurtcan-Önleme Etkisi, s.58'den naklen).

gerekse olağanüstü kanun yollarından yararlanarak ortadan kaldırma imkânı kendisine verilmiştir. Böylece, verildiği zaman geçerli olan bir hükmün sonradan ortadan kaldırılması mümkün olabilecektir (11).

Bunun yanında, yargılamaya katılan sanık hakkında verilen kesin hüküm yargılamanın yenilenmesi yoluyla ortadan kaldırılmadan gerçek sanık hakkında bilerek veya bilmeyerek yeni bir yargılama yapılmış olabilir. Bu durumda, ortada biri gerçek sanık, diğeri de gerçek olmayan sanık hakkında aynı fiilden dolayı verilmiş iki kesin hüküm bulunacaktır. Böyle bir durumla sık sık karşılaşılmamakla birlikte, hatanın anlaşılmasından sonra, gerçek olmayan sanık hakkındaki kararın ortadan kaldırılmasının uygun olacağı kanısındayız.

Ceza davası, ceza yargılamasının konusunu oluşturan fiil ve bu fiil hakkında verilen hükümle sınırlıdır (12). Bu nedenle ceza yargılamasında fiilin ayrı bir önemi vardır ve sanık ancak aynı fiilden dolayı ikinci defa yargılanamaz. Fiilin ayrınlığının ne olduğu sorunu, üzerinde tam olarak uyşulamayan ve etrafında tartışmaların yapıldığı ana sorunlardan biridir (13).

Medeni yargılamada kesin hükmün, ceza yargılamasına etkisi kural olarak kabul edilmemektedir. İlerde ayrıntıyla(14) ele

(11) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.60.

(12) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.41.

(13) Bu konudaki görüşler için bkz. Yurtcan-Önleme Etkisi, s.60 vd.

(14) Bkz. aşa. s.54 vd.

alacağımız için burada fazla açıklamada bulunmak istemedik. Hukuk mahkemesi kararlarının bazısının ceza mahkemesi için bağlayıcı olması durumunun kabul edilmemesi için bir neden yoktur. Bunun yanında, bağlayıcılığı kabul eden görüşler(15), bu sonuca kesin hüküm, kesin delil, maddi hakikat... gibi gerçekler öne sürerek ulaşmaktadırlar. Bu durum aslında önemli bir sorun değildir; ama, bağlayıcılığın kabul edilmesinde kavram birliğini sağlama ve aynı esaslardan hareket etme düşüncesiyle kesin hüküm, kesin delil kavramlarının kabul edilmesi yararlı olabilir.

Sahtelik davasında hukuk mahkemesi kararlarının, ceza mahkemesini etkilemesi hususunda redde ilişkin kararın ceza mahkemesi için bağlayıcı olması konusunda hiçbir görüş ayrılığı olmadığı gibi, Yargıtay'ın uygulamaları da bu yöndedir ama Nüfus Kanunu m.46'da yaş düzeltme davalarının ancak bir kez açılabilceği açıkça belirtilmesine rağmen, ilerde (16) ele alacağımız gibi, hukuk mahkemesi kararıyla bağlılığın tamamen reddedilmesi yanında, Yargıtay'ın uygulamaları da değişiktir.

Yargıtay, ceza mahkemesinin ceza kanunu sınırları ile bağlı olduğu; bu sınırlar dışında kalan manevi tazminat isteğine ancak hukuk mahkemesinde bakılabileceğine karar vermiştir (17). Bu şekildeki karar, şahsi hak davasına ceza mahkemesinin bakmasındaki amaca aykırıdır. Bunun yanında Ceza Kanu-

(15) Bkz. aş. s. 56 vd.

(16) Bkz. aş. s. 77 vd.

(17) CGK 24.11.1975, 3/89-44 (YKD 1975/12, s.1202).

nu ile Borçlar Kanunu arasında genellik-özellik ilişkisi yoktur. Öğretide (18), manevi tazminatla ilgili ceza kanunu normlarının, sonraki kanunla (BK m.47,49) ilga edilmiş sayılması gerektiği ileri sürülmüştür.

Ceza Kanunumuz İtalyan Ceza Kanunu esas tutularak hazırlanırken, Borçlar Kanununun ne gibi kurallar getireceği bilinemediği için, şahsî hak ile ilgili hükümlere de yer verilmiştir. Borçlar Kanunu, daha sonra hazırlanırken tazminatla ilgili hükümlere yer vermiş olması, aynı konuda Ceza Kanununda yer alan hükümleri ilga ettiği, Ceza Kanunundaki normlara gerek olmadığı söylenemez. Ceza mahkemesi, manevi tazminata ilişkin karar verirken, Borçlar hukuku ilkelerine göre hareket etmektedir, üstelik, tazminat ceza davasının görülmesi sırasında istenmektedir, ayrı olarak ceza mahkemesine başvurup tazminat talep etmek mümkün değildir. Ceza mahkemesinin böyle bir konuda karar vermesiyle tarafları hukuk mahkemesine başvurmaktan kurtarmakla hem zaman, hem de masraf yönünden tasarruf sağlanmış olacaktır. Bu nedenle ceza kanunundaki şahsî hakla ilgili hükümlerin bulunması yararlı olacaktır.

Uygulamada ceza mahkemelerinin, şahsî hakların ileri sürülebileceğinin belirtildiği Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.358'in amacı dışında bir tutum içine girdikleri görülmektedirler (19). Şöyleki, ceza hâkimleri, sanki 358.madde hükmü

(18) Nurullah Kunter, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, B.8, İstanbul, 1986, s.192.

(19) İsmet Arslan, Ceza Hukuku Kurallarının Haksız Fiilden Doğan Tazminat Taleplerine Etkisi (YD 1980, s.295-323) s.300 vd.

mevcut değilmişsesine kendilerini görevli kabul etmemekte, duruşmanın ve hükmün uzayacağından söz edilerek, hiçbir gerekçeye dayanılmadan hukuk mahkemesi görevli sayılmaktadır. Bu durum, taraflar için yeniden hukuk mahkemesine başvurma klfitine sokmakta, davaların uzun süre sürmesi sonucu, vatandaş hakkına kavuşmamaktadır. Bunun yanında hukuk mahkemesinin yükü de artırılmış bulunmaktadır. Belki maddi tazminatın araştırılması için bilirkişi incelemesi veya başka hususların elde edilmesi, toplanması gerekli olabilir. Bunlar, ceza mahkemesinin maddi tazminat isteği hakkında karar vermeme si için bir sebep olmamalıdır. Üstelik, mnevi tazminat taleplerinde, maddi tazminat kadar araştırma veya bazı Őeylerin elde edilmesi gerekmemektedir. Bu nedenle, ceza mahkemesinden hangi tür tazminat istenmiş olursa olsun, bunun eğer şartları varsa karara bağlanması uygun olacaktır; yoksa, bu maddenin (CMUK m.358) hiçbir anlamı kalmayacaktır.

Tazminat isteği ile ilgili bazı hususları burada belirtmek istiyoruz. Eğer, ceza hâkimi suçta, hafifletici sebep olarak tahriki (TCK m.51) kabul etmişse, hukuk mahkemesinin tazminat isteği halinde, Borçlar Kanunu m.44' uygulayıp, tazminattan indirim yapması gerekir. nk, ceza mahkemesince tahrikin varlığının belirlenmesi hususuyla, hukuk mahkemesinin bağlayıcılığını kabul etmemek elişi olur.

Bunun yanında, ceza hâkimi olayda Türk Ceza Kanunu m. 59'u uygulayarak cezayı hafifletmiş ise, bu nitelikteki karar hukuk mahkemesini bağlamamalıdır. nk, sanığın, geçmişinin iyi olması, ruh yapısı, pişmanlığı davacının görmü olduğu

hukuk davasıyla istediği zarardan indirim yapılmasını gerektirmemektedir. Bunun gibi, Türk Ceza Kanunu m.451'de belirtilen hafifletici sebeplerin, tazminat isteklerinde dikkate alınmaması gerekir. Çünkü, failin fiilden önce veya sonra ortaya çıkacak nedenlerin, suçtan zarar görenlerin haklarına etkili olmaması gerekir. Bu türden olmak üzere, fiil netice itibarıyla, failin kasdını aşmış ve Türk Ceza Kanunu m.458 uygulanmış ise, bu hususun hukuk mahkemesinden istenecek tazminatlar için uygulanması gerekir. Çünkü tazminat istekleri kast dışında da ileri sürülebilir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.358, şahsî hakka ancak sanığın mahkûm olması halinde karar verilebileceği hükmünü içermekte, beraat kararı verilmesi halinde şahsî hakka karar verilip verilemeyeceği ile ilgili olarak bir düzenleme getirmemektedir. Bu maddeyi, yalnızca mahkûmiyet kararlarına ilişkin olarak düşünecek olursak, ceza mahkemesince verilen beraat kararlarının hukuk mahkemesini bağlamıyacağına kabul edilmesi gerekeceği şeklinde bir düşünceye yol açar. Bunun ise, kabul edilmesi zordur. Zira, ceza mahkemesi beraat kararı vermiş olsa dahi, tazminat hakkında bir karar vermişse, hukuk mahkemesince aynı konuda tekrar karar verilememelidir.

Türk Ceza Kanunu m.111'de davadan vazgeçilmesi halinde, şahsî hak isteği saklı tutulmamış ise, bu talebin hukuk mahkemesinde ileri sürülemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Bu hüküm, yalnız, şahsî dava yoluyla takip edilecek suçlara ilişkin olarak düzenlenmiştir. Doğrudan doğruya takibe bağlı suçlarda bu durum yoktur. Bu nedenle, Türk Ceza Kanunu m.111'in, doğ-

ruya takip edilen suçlara da kıyasen uygulanması düşünülürse, bu konudaki tartışmaların önüne de geçilmiş olur.

Ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesini (davasını) etkileyeceği bütün yazarlarca kabul edilmektedir. Fakat bağlayıcılık, çeşitli gerekçelere dayandırılmıştır. Bunlar, yargılama birliği ilkesi, olayın mahkemece incelenmiş ve tespit edilmiş olması, kesin delil ve yargılama birliği ilkesi, kesin hüküm ve kesin delil şeklinde sıralamak mümkündür. Bağlayıcılık hususunda aynı esastan hareket etmek ve kavram birliğini sağlamak amacıyla kesin hüküm ve kesin delilin kabul edilmesi daha doğru olacaktır.

Borçlar Kanunumuzun 53.maddesi aynen şöyledir: "Hâkim kusur olup olmadığına, yahut haksız fiilin faili temyiz kudretini haiz bulunup bulunmadığına karar vermek için ceza hukukunun mes'uliyete dair hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesinden verilen beraat kararıyla de mukayyet değildir. Bundan başka ceza mahkemesi kararı, kusurun takdiri ve zararın miktarının tayini hususunda dahi hukuk hâkimini takyit etmez."

Borçlar Kanunu m.53'ün karşılığı olan İsviçre Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi ise şu şekildedir: "Hâkim kusur bulunup bulunmadığı veya haksız fiil failinin temyiz kudretini tayinde, ceza hukukunun mesuliyet ehliyetine mütedair hükümleri ile ve ceza mahkemesince verilmiş beraat kararları ile bağlı değildir.

Cezai karar, hukuk hâkimini kusurun takdirinde ve zararın tayininde bağlamaz."

İki kanun maddesinin karşılaştırıldığında görüleceği gibi, İsviçre Borçlar Kanunu m.53'de belirtilen hususlar daha iyi anlaşılmakta ve madde iki fıkra halinde düzenlenerek, 2. fıkra cezai karar diye başlayarak açıkça mahkûmiyet kararlarından bahsetmiştir.

Bu kanun maddesi üzerinde tartışmaların yapılması, genellikle haksız fiil anlamında gerçekleşen bir olayın, ceza hukuku ve medeni hukuk alanında, farklı usul kurallarına göre incelenip, değerlendirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka neden ise, her kantonun ayrı ceza kanunlarının bulunmasına karşılık, ülkemizde ise aynı ceza kanununun uygulanmasından ve Neuchatel ve Türk Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunlarının farklı kurallar taşımalarından ileri gelmektedir.

Borçlar Kanunu'nun 53.maddesinin metni, maddenin yalnızca haksız fiiller alanında uygulanabileceğini gösterir şekilde düzenlenmiştir. Maddenin kenar başlığı "Ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki münasebet şeklindedir. Gerçekten, ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki ilişki, yalnızca özel hukukun bir bölümü olan borçlar hukuku alanında değil, diğer medeni hukuk ilişkilerinde de kendini gösterir. Örneğin, boşanma davalarına ilişkin olarak ceza mahkemesince verilmiş bulunan kararın, hukuk mahkemesine etkisi olduğu durumlar vardır (20). Bu nedenle, sözkonusu maddenin, ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesine etkisi hususunu bütün yönleriyle ele aldığı söylenemez.

(20) Bkz. aşa. s. 166 vd.

Bu madde, medeni hukuk kavramlarının ceza kanununun yorumlanmasında esas olup olamayacakları hakkında birşey dememektedir. Madde, ceza hukukundaki isnat ehliyeti kavramının, tazminat davasını hükme bağlayacak olan hukuk hâkimi için esas olamayacağını söylemekle yetinmektedir. Bunun yanında, maddenin ikinci cümlesinde temyiz kudretinden söz edilmemiştir. Temyiz kudreti, kusur kavramının kapsamına girmez. Eğer, böyle olmuş olsaydı, kusur ve temyiz kudreti, maddenin birinci cümlesinde yanyana anılmazdı.

Maddenin birinci cümlesinin, pek dar olan metnine rağmen bu kural, sadece kusur bulunup bulunmadığına veya failin temyiz kudretine haiz olup olmadığına karar vermenin söz konusu olması halinde değil, diğer noktalarda da uygulanması doğru olacaktır.

Ceza mahkemesinin fiilin işlenmediği veya o kimse tarafından işlenmediği nedeni ile verilen beraat kararlarının başka hâkimi bağladığı yolundaki İtalyan kanunundaki açık hükme rağmen, ülkemizde böyle açık kural olmadığından böyle bir sonuca içtihat yoluyla ulaşılmıştır (21).

Borçlar Kanunu m.53'ün, ikinci cümlesinde yer alan zararın miktarı hususu, öğretilerde (22) farklı anlaşılmalara sebep olmuştur. Şöyleki; ceza mahkemesi, zararın miktarını belirle-

(21) İtalyan Ceza Usul Kanunu, m.25; Öztekin Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C.1, B.4, İstanbul, 1984, s. 342; bkz. aşağıda s.157 vd.

(22) Tosun, s.339.

mişse, bu miktarla hukuk hâkiminin bağlı olacağı belirtilmiştir. Bunun yanında, bu cümlenin hâkimin istek olmaksızın şahsî hakka hüküm vermesi halinde uygulanacağı, istek halinde verilen şahsî hakla ilgili kararın hukuk hâkimini bağlayacağı ileri sürülmüştür (23).

Kanımızca, maddenin ikinci cümlesinde yer alan zararın miktarı hususunu, ceza mahkemesinde şahsî hakla ilgili bir kararın verilmemesi durumu için anlamak daha doğru olacaktır. Çünkü, ceza mahkemesi şahsî hakla (tazminatla) ilgili bir karar vermiş ise, bu karar hukuk hâkimini kesin hüküm nedeniyle bağlayacaktır. Bunun yanında medeni hukukta ihmal dahi, tazminata hükmedilebilmesi için yeterli olabilmektedir. Çünkü, ceza mahkemesince failin, fiilinde kasıtle hareket etmediği kabul edilse bile, hukuk hâkimi tazminatı belirlerken ihmali bir hareketi dahi tazminat verilmesi için yeterli görebilir.

Aynı zamanda haksız fiil ve suç teşkil eden fiillerde, ceza ve hukuk mahkemelerinde, birinde ceza, diğerinde tazminat davası görülmesi durumunda veya birinin verdiği kararın, diğerini etkileyeceği durumlarda, mahkemelerin hangisinin bekletici sorun yapması gerektiği veya bekletici sorun yapıp yapılamayacağı, yapılmışsa verilen kararın bağlayıcı olup olmayacağı konusu tartışmalıdır (24). Bazı ülkelerde (25), bir

(23) Selahattin Sulhi Tekinay, Borçlar Hukuku, B.3, İstanbul, 1974, s.506.

(24) Bkz. a.ş.a. s.92 vd.

(25) Örneğin, İtalyan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, m.3; İ.Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1980/4, s.507-528) s. 509.

fiile ilişkin olarak ceza yargılamasının başlaması durumunda, hukuk mahkemesinde görülmekte olan davayı durduracağı kabul edilmiştir. Buna, ceza yargılamasında devletin yardımından faydalanılacağı, delil araştırması, gerçeğin ortaya çıkarılması ve ceza hâkiminin doğrudan doğruya hareket etme kabiliyetine sahip bulunması noktaları gerekçe olarak gösterilmiştir. Uygulamada aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden bir fiil için, ceza davasından ayrı ve bağımsız olarak hukuk mahkemesinde açılan tazminat davasının, hukuk mahkemesince bekletici sorun yapılmadan tazminat isteğinin karara bağlanıp bağlanamayacağı hususunda kanunlarda bir açıklık olmadığı gibi, uygulamada (26) da bir istikrarsızlık görülmektedir.

Bunun gibi kanunlarımızda, illiyet bağıını olumlu veya olumsuz şekilde çözümleyen ceza mahkemesi kararları karşısında hukuk hâkiminin durumunu düzenleyen bir hüküm yoktur. Borçlar Kanununun 53.maddesinde ceza mahkemesinin faille fiil arasında kurduğu illiyet bağıının varlığı veya yokluğu hakkında vermiş olduğu kararın bağlayıp bağlamıyacağı sorunu hakkında bir kural koymamıştır.

Yalan yere yemin ettiği ileri sürülen taraf, böyle bir iddianın varlığını ceza mahkemesinde ikrar ederse, mahkemenin yalan yere yemin edildiğine ilişkin kararı, m.445/6 anlamında bir yargılamanın yenilenmesi sebebi olacaktır (27). Fakat, mahkemece karar böyle bir ikrar ile verilemiyorsa yargılamanın

(26) İ.Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1980/4, s.507-528) s.509.

(27) Ramazan Arslan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara, 1977, s.101.

yenilenmesi nedeni olamayacağı belirtilmiş (28) olsa da yazılı belge ile ispatlanmış ise, buna ilişkin karar bir yargılamanın yenilenmesi nedeni olması gerekir (29). O halde, yalan yere yemin edilmiş olduğu tanıkla ispatlanmış ise, bunu belirleyen karar yargılamanın yenilenmesi için yeterli olmayacak, hukuk mahkemesi bu şekilde verilen kararlarla bağlı olmayacaktır.

Ceza mahkemesince, yalan yere yemin edilmesinden dolayı verilen mahkûmiyet kararının tecil edilmesi durumunda, mahkûmiyet kararının hukuk mahkemesi için kesin delil teşkil edip etmeyeceği sorunu ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda, tecilin etkisinin olmaması gerekeceği ileri sürülebilir. Çünkü, tecil ceza kararının infazı ile yani, infaz hukukuyla ilgilidir, bu nedenle medeni usul hukukunu, dolayısıyla yargılamanın yenilenmesini isteme hakkını engellemez (30).

Yine yargılamanın yenilenmesi sebeplerinden biri olarak bilirkişinin kasıtlı olarak gerçeğe aykırı şekilde açıklamada bulunması gerekir (m.445/5). Burada, bilirkişinin raporunda gerçeği kasten gizlemiş olması zorunlu görülmüştür. Bilirkişinin kastı olmadan, fakat ihmal ve bilgisizliğinden dolayı yan-

(28) Kemal Oğuzman, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun İsbatını Kanunî Delile Tabi Tuttuğu Bir Mesele Bir Suç Dolayısıyla Ceza Mahkemesinde Mevzuubahs Olunca Her Türü Delille İspat Edilebilir mi? (İBD 1952/3, s.146-158) s.157; Sulhi Dönmezer, Tevhidi İçtihat Kararı (İHFM 1943, s.431-438); Tosun, s.349.

(29) Bilge Umar, Temyiz Mahkemesi İçtihatlarına Göre Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesine Tesiri (İBD 1959/11-12, s.387); R.Arslan-Yenilenme, s.101; HGK 13.3.1940, 4-72-20/22 (Umar, s.387); İBK 2.4.1941, 19-12 (RG 7.6.1941, S.4828).

(30) R.Arslan-Yenilenme, s.104.

lış rapor vermiş ve bu rapor hŭkme etkili olmuş ise, maddenin açık ifadesi gereği yargılamanın yenilenmesi istenemeyecektir. Ancak, yargılamanın yenilenmesini gerekli kılan sebepler gŭz-ŭnŭne alındığında, bilirkişinin gerçeğe aykırı açıklaması (raporu), kasten (gerçeğe aykırı) açıklanmamış (yazılmamış) olsa bile, yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılması uygun olacağı űğretide (31) ileri sŭrŭlmŭřtŭr. Bűyle bir durumda, bilirkişinin raporunun kasıtlı olmadığının ceza mahkemesince belirlenmesi durumunda dahi, bu nitelikteki karar, hukuk mahkemesindeki yargılamanın yenilenmesinde kesin delil teşkil edebilecektir.

Uygulamada, bazen hukuk hâkimlerinin trafik kazaları sonucu ceza mahkemesince alınmıř bilirkiři raporunu aynen kabul ederek, gerek kusur ve derecesi ve gerekse gerçek zararın belirlenmesi yűnlerinden tekrar bilirkiři incelemesine bařvurmadıkları belirlenmektedir (32). Bűyle bir tutum, ceza mahkemesi kararlarının kesin delil teřkil ettięi hallerde kabul edilmesi doęru gűrűlebilir ama ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teřkil etmedięi hallerde aynen kabul edilmesi doęru gűrűlemez (33). űnkű, bu halde ceza mahkemesi kararı takdiri delil teřkil edeceęinden, istenilirse bu rapora dayanılabilir, istenilirse dayanılmayabilir.

(31) Arslan-Yenilenme, s.98.

(32) İsmail Doğanay, Hukuk Hâkimi Ceza Mahkemesinin Hangi Nevi Kararı İle Bağlıdır ? (YD 1975/2, s.30).

(33) Bkz. aşa. s. 174 vd.

Hukuk mahkemesinde davanın görülmesi sırasında, şayet, taraflar ceza mahkemesince alınan rapora karşı herhangi bir itirazda bulunmazlar ise, yani raporu aynen kabul ederlerse, hâkim tarafların kabul etmesiyle bağlı kalacak mıdır ? Eğer, ceza mahkemesinin bilirkişi raporuna dayanılarak verilmiş bulunan kararı, hukuk mahkemesi (davası) için kesin delil teşkil ediyorsa, tarafların itiraz etmemesinin bir anlamı olmayacaktır. Çünkü taraflar itiraz etmiş olsa da, etmemiş olsa da hukuk mahkemesi bu raporla bağlı olacaktır. Ceza mahkemesi kararının kesin delil teşkil etmediği hallerde ise, tarafların bilirkişi raporuna itiraz etmemeleri durumunda, hukuk mahkemesi bağlı olmalıdır. Çünkü, böyle bir durumda bilirkişi raporuna dayanılarak verilmiş bulunan ceza mahkemesi kararı, hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmemektedir. Bu nedenle hukuk mahkemesi, yeniden bilirkişi incelemesi yapabilir fakat, taraflar ceza mahkemesinde alınan bilirkişi raporunu kabul etmişlerse, hukuk mahkemesinin bunu dikkate alması gerekir.

§ 2- MEDENİ USUL HUKUKUNDA KESİN HÜKÜM

A- Genel Bilgi

Kesin hüküm (34) düşüncesinin temelinde iki amaç bulunmaktadır. Bu amaçlardan birincisi, kişiler arasındaki uyumsuzlukların sonsuza dek sürmesinin önlenmesi; diğer amaç ise, ortaya çıkmış bulunan uyumsuzlukların kesin olarak sona erdirilmesi, çözümlenmesidir (35). Bu amaçlardan birincisine ulaşabilmek için, davaların sonsuz olarak sürmemesi, mahkeme kararlarına ancak belirli bir dereceye kadar itiraz etme imkânının tanınması, bu dereceden sonra verilmiş bulunan kararlara kesin ve itiraz edilemez bir nitelik verilmesi gerekir. Diğer amaca ulaşabilmek için ise, aynı konuda çelişik kararlara engel olmak gerekir. Bunu sağlayabilmenin yolu da, belirli şartlar altında mahkeme kararlarına, kanunî gerçeklik kuvveti tanımaktır (36).

Bu amaçlardan birincisi, şekli anlamda kesin hükmü, diğeri ise maddi anlamda kesin hükmü ifade etmektedir.

Kesin hükmün olumlu ve olumsuz olmak üzere iki etkisi bulunmaktadır. Olumlu etkisi, kararın tarafları ve özellikle

(34) Kanun (m.237), kesin hüküm için "Kaziyei muhkeme" kavramını kullanmaktadır. Buna "muhkem kaziyeye" de denilmektedir. Bazı Yargıtay kararlarında, kesin hüküm için "kesin yargı" kavramı kullanılmaktadır. Her iki anlamdaki kesin hükmü kapsadığı için, "kesin hüküm" kavramını kullanmayı tercih ediyoruz.

(35) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.500.

(36) R.Arslan-Yenilenme, s.4.

mahkûm olanı bağlaması, lehine karar verilen kimsenin hakkının inkâr edilmemesidir. Olumsuz etkisi ise, kararla sonuçlandırılan uyuşmazlığın, şartlar aynı kaldıkça, yeni bir davaya konu teşkil etmemesi, böyle bir davanın dinlenmeyip reddedilmesidir (37).

Bir kararın kesin hüküm halini alabilmesi için, nihai olması gerekir (38). Hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının birbirine etkisi konusunda, ele alacağımız kararlar her iki mahkemece verilmiş ve kesinleşmiş bulunan kararlardır.

B- Kesin Hükümün Şekli Bakımdan İncelenmesi

I- Kavram ve Amacı

Şekli anlamda kesin hüküm, yargısal bir kararın, gerek tarafların normal kanun yollarına başvurması üzerine ve gerekse re'sen değiştirilmemesi niteliğidir (39).

Bir nihai kararın şekli anlamda kesinliği ile, o karara karşı artık normal kanun yollarına (temyiz, karar düzeltme) başvurulamayacağı anlaşılır (40). Şekli anlamda kesinlik kanunlarımızda bağımsız bir müessese olarak düzenlenmiş değildir (41). Ancak, müessese kanunlarımızda kavram olarak yer almaktadır (42).

(37) Domanıç, s.4.

(38) Domanıç, s.15.

(39) Gürdoğan, s.13; Ansay, s.365.

(40) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.501; Doğanay, s.25.

(41) Gürdoğan, s.14.

(42) Bkz. HUMK m.25, 42, 62, 95, 314, 318, 427, 443, 445; İİK m.28, 40, 69, 299, 300, 322, 363; TK m.34, 61, 64, 150, 383, 761, 852, 1213, 1469, 170; MK m.360, 922.

Şekli anlamda kesinlik kavramının yer aldığı bu kanunlar incelendiğinde, bu konuda başlıca iki kavram kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki kararın kesinleşmesi (43) ve diğeri kararın kaziyei muhkeme halini almasıdır (44). Şekli anlamda kesin hükmün amacı, bir davanın sona ermesine hizmet etmektir. Bir kararın şekli anlamda kesinleşmesiyle, tarafların o davadaki amaçları gerçekleşmiş olur; fakat bu taraflar arasındaki uyuşmazlığın değil, ancak görülmekte olan davanın sona ermesidir. Bu nedenle, taraflar arasında aynı uyuşmazlığın yeni bir dava konusu yapılmaması için, maddi anlamda kesin hükme ihtiyaç vardır ki, bunu aşağıda inceleyeceğiz (45).

Kararların şekli anlamda kesinlik kazanmaları, davaların dolayısıyla uyuşmazlıkların sürekli olarak devam etmesini önler (46).

II- Şekli Anlamda Kesin Hükümün Doğuşu

Şekli anlamda kesin hüküm, kanun yoluna başvurma sürecinin geçmesi, bu yola başvurmadan feragat veya başvurma reddi durumlarında ortaya çıkar (47). Başka bir deyişle şekli anlamda kesin hüküm, mahkemenin hükmüne karşı başvurulacak herhangi bir kanun yolu bulunmuyorsa veya böyle bir kanun yolu-

(43) Bazen kat'iyet kesbetme (HUMK m.62, 314, 318, 443, 445, 447), bazen kat'ileşme (TK m.34, 61), bazen de kesinleşme (HUMK m.25, 427, TK m.64, 150, 383, 761, 852, 1213, 1469, 1470) denilmektedir.

(44) Bkz. HUMK m.445/3, 447; MK m.360, 922.

(45) Bkz. aşı. s. 28 vd.

(46) R.Arslan-Yenilenme, s.5.

(47) R.Arslan-Yenilenme, s.5.

nun bulunmasına rağmen davayı kaybeden tarafın bu hakkı zamanında kullanmaktan kaçınması halinde veya o kanun yollarına başvurulmuş olup da hüküm Yargıtay'ca onanmışsa gerçekleşir (48).

1- Temyiz Edilemeyen Hükümlerin Kesinleşmesi

Nihai kararların temyiz edilebileceği kuralı mutlak değildir. İstisna olarak bazı nihai kararların temyiz edilemeyeceği kabul edilmiştir. Buna göre:

Miktar ve değeri yüzbin lirayı geçmeyen (yüzbin lira dahil) menkul mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar kesindir (m.427,II). Yüzbin liralık temyiz sınırına ilişkin bu fıkranın uygulanması, genel ve özel her çeşit hukuk mahkemesince verilmiş nihai kararlar için geçerlidir (49).

Yüzbin liralık bu temyiz sınırı yanında, özel kanun hükümleri gereğince, bazı nihai kararların kesin olduğu veya yalnız başına temyiz edilemeyeceği öngörülmüş olabilir (50).

Bunun gibi, mahkemenin ihtiyati tedbir (51), delil tespiti ve çekişmesiz yargıya ilişkin olarak verdiği karar-

(48) Üstündağ, s.607.

(49) Nitekim, iş mahkemelerinin miktar ve değeri ikibin (şimdi yüzbin) lirayı geçmeyen alacak davalarına ilişkin hükümlerin kesin olduğuna (temyiz edilemeyeceğine) karar verilmiştir (bkz. 6.6.1975 gün ve 6/8 sayılı İBK RG 18.7.1975, S.15299, s.6).

(50) Örneğin: TK m.5,III; 249,I; 299,IV; 1048,II; Kooperatifler K.m.21,IV; 507, s.K.m. 30/C; Kat Mülkiyeti K.m.33, III; 4081, s.K.m.26; 195, s.K.m.49; HUMK.m.36/A,I.

(51) Yalnız, tereke hakkındaki tedbir kararları temyiz edilebilir (Kuru-Usul, C.III, s.3080).

lar geçici nitelikte bulunduğundan temyiz edilemez. Ara kararlarının esas hükümle birlikte temyiz edilmesi gerektiğinden, bu nitelikteki kararlar tek başına temyiz edilemez (52).

Bu gibi temyiz edilemeyecek olan kararlar verildikleri anda kesindir.

2- Temyiz Edilebilen Hükümlerin Kesinleşmesi

Normal kanun yolunun temyiz olduğu ileri sürülse de (53), kanunumuza göre temyiz ve karar düzeltme olup, temyiz ve karar düzeltmeye başvurulduğu hallerde bir hüküm şu hallerde kesinleşecektir.

Verildikleri anda kesin olmadığı için temyiz edilebilen kararlar, kanun yoluna başvurma süresinin geçmesiyle şekli anlamda kesinlik kazanırlar. Bu şekli kesinlik, asliye mahkemesi kararları için 15 günlük (4353 sayılı Kanuna tâbi kamu kuruluşları hakkında 30 günlük) (m.432,I) ve sulh mahkemesi kararları için 8 günlük (m.437) süre içerisinde temyiz yoluna başvurulmazsa ortaya çıkar (54).

Bunun yanında, süresi içinde temyiz yoluna başvurulmakla birlikte, Yargıtay'ca onanmış bulunan hükme karşı karar düzeltme yolunun açık olmasına (55) rağmen, 15 günlük süre için-

-
- (52) Örneğin: Bilirkişi ret talebinin kabulüne veya reddine ilişkin mahkeme kararı
- (53) İsmail Hakkı Karafakih, Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara, 1952, s.250.
- (54) Nihai karar taraflara değişik tarihlerde tebliğ edilmiş (ve temyiz edilmemiş) ise, kararın kesinleşmesi en sonraki tebliğ tarihine göre hesaplanır.
- (55) Yargıtay'ın onama kararına karşı karar düzeltme yolu kapalı ise, hüküm bu onama kararı ile kesinlik kazanır.

de (m.440,I) karar düzeltme yoluna başvurulmaması sonucu da şekli kesinlik ortaya çıkar.

Taraflar karar verilmeden önce kanun yoluna başvurmadan feragat edemezler (56). Fakat, kararın verilmesi sonucu tarafların kanun yoluna başvurmadan feragat etmeleri halinde de nihai karar şekli anlamda kesinleşir.

Yargıtay'ın kararına karşı, karar düzeltme yolunun kapalı olduğu durumlarda (m.440,III), temyiz talebinin reddedilmesi ve Yargıtay'ın kararına karşı karar düzeltme yolunun açık olduğu durumlarda (m.440) karar düzeltme talebinin reddedilmesi ile nihai karar kesinleşir.

III- Şekli Anlamda Kesin Hükümün Etkileri

Şekli anlamda kesinlik kazanan karara karşı artık temyiz veya karar düzeltme yoluna başvurulamayacağı gibi, hâkim de hükmü değiştiremez (57).

Bunun yanında, bir kararın maddi anlamda kesinleşebilmesi için, o kararın önce, şekli anlamda kesinleşmiş bulunması gerekir, Yani, şekli anlamda kesinlik, maddi anlamda kesinliğin bir ön şartıdır (58).

Hükümün kesinleşmeden icra edilip edilemeyeceği sorunu da şekli anlamda kesin hükümde incelenmesi gereken bir konu

(56) Ansay, s.353; Karafakih, s.256; Üstündağ, s.609.

(57) Sami Selçuk, Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı (AD 1973/11, s.940); Gürdoğan, s.25.

(58) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.502.

olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle mahkemece verilecek hükmün icra edilebilmesi için, bu hükmün şekli anlamda kesinleşmiş bulunmasına gerek yoktur. Kural bu olmakla beraber, taşınmazlara ve bunlarla ilgili aynı haklara ve aile ve şahsın hukukuna ilişkin hükümler kesinleşmediği sürece icra edilemezler (m.443,IV).

IV- Şekli Anlamda Kesinliğin Sona Ermesi

Kural olarak, şekli anlamda kesinlik sona ermez. Kanunumuza göre, yalnız bir halde şekli anlamda kesinliğin sona ermesi mümkündür. O da, eski hale getirme (m.166-174) yoludur (59). Temyiz (veya karar düzeltme) süresinin geçirilmiş olmasına karşı eski hale getirme talebinde bulunulması ve bu talebin kabul edilmesi halinde şekli anlamda kesinlik kalkar ve bunun sonucu olarak da karar kesinleşmemiş gibi temyiz (veya karar düzeltme) incelemesi yapılır.

C- Kesin Hükmün Maddi Bakımdan İncelenmesi

I- Kavram ve Amacı

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.237, kesin hükümden söz etmektedir. Bu madde şöyle kaleme alınmıştır: "Kaziyei muhkeme, ancak mevzuunu teşkil eden husus hakkında muteberdir. Kaziyei muhkeme mevcuttur denilebilmek için iki tarafın ve müddeabihin ve istinat olunan sebebin müttehit olması lazımdır."

(59) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.502; Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı, s.941; Gürdoğan, s.25.

Burada, maddeden de anlaşılacağı üzere, maddi anlamda kesin hüküm tarif edilmemiş olup, yalnızca kesin hükmün şartları sayılmıştır. Bunun gibi, mahkeme ilâmlarının etkisini düzenleyen m.295'de de herhangi bir tarif yer almamaktadır.

Maddi anlamda kesin hükmü şu şekilde tarif etmek mümkündür: Maddî anlamda kesinlik, kazaf (yargısal) kararlara tanınan kanunî hakikat (gerçeklik) vasfıdır (60). Bu tarif üç unsuru kapsamaktadır. İlki, maddi anlamda kesinlik, ancak yargısal kararlara tanınan bir niteliktir. İkincisi, bu nitelik kanun tarafından tanınmaktadır ve son unsur, bu nitelik, yargısal kararın gerçek olarak kabul edilmesini zorunlu kılar(61).

Maddi anlamda kesin hükmün amaçlarını şu şekilde belirtmek mümkündür. Bu amaçlardan en önemlisi, mahkeme kararlarına saygı duyulmasını ve uyulmasını sağlamaktır.

Hükmün içerdiği iddia kesin bir şekilde belirlenmiş olduğundan, taraflar bununla bağlıdır, onun bir daha incelenmesini isteyemezler (62). Hükme kanunî bir gerçeklik niteliği tanındığından gerek taraflar, gerek mahkemeler bu belirlenen gerçekle bağlı olurlar ve artık mevcut kararın verilmesine neden olan uyuşmazlık son bularak yeniden tartışma mevzuu yapılması (kural olarak) imkânsız hale gelir.

Maddi anlamda kesinlik, bundan başka, çelişkili karar-

(60) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.503; Gürdoğan, s.29; Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı, s.941.

(61) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.503.

(62) Ansay, s.365.

lar verilmesine engel olarak, toplum hayatı için gerekli olan hukuki düzeni (istikrarı) sağlar (63). Bitmeyen ve devamlı yenilenen uyuşmazlıklar sonucunda kişiler husursuz olacağından, hakkının elde edilmesi ve korunması için hile ve zorlamalara başvurarak toplumda ayrı bir huzursuzluk kaynağı olabilirler (64). Kişiler, bir hükümlerle kendilerine tanınan hakların, başka bir hükümlerle ortadan kalkmayacağını bilirlerse güven içinde olurlar.

II- Maddi Anlamda Kesin Hükümün Şartları

Maddi anlamda kesin hükümün şartlarını şöylece belirtebiliriz. Yeni açılmış bulunan bir davada, sözkonusu uyuşmazlığın daha önceden kesin hükme bağlanmış (yani birinci dava ile ikinci davanın aynı dava) olduğunu ileri sürebilmek veya hâkim tarafından bu hususun re'sen (kendiliğinden) gözönüne alınabilmesi için, birinci dava ile ikinci davanın konusunun, dava sebeplerinin ve taraflarının aynı olması gerekir.

Kesinleşmiş bulunan dava ile yeni açılmış olan davanın konusunun aynı olup olmadığını anlayabilmek için hâkimin, kesinleşmiş davada verilen kararın hüküm fıkrası ile, yeni davada ileri sürülen talep sonucunun karşılaştırılması gerekir (65).

(63) R.Arslan-Yenilenme, s.5.

(64) Domaniç, s.5.

(65) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.504; Bilge/Önen, s.692; Selçuk-Kesin Hükümün Unsurları, s.1069; Domaniç, s.75.

İkinci davada verilecek karar birinci dava ile hüküm altına alınan neticeleri etkisiz bıraktığı veya ihlâl ettiği takdirde, iki davanın konularının aynı olduğu (66) söylenebilir (67).

Bu açıklamalar, birinci davanın davayı esastan çözümlen bir hükümle sonuçlanmış olması durumu için geçerlidir.

Bir görüş (68), kesin hükümdeki dava sebebini (69) hukuki sebep olarak anlamakta ise de, öğretide çoğunluk (70) kesin hükümdeki dava sebebinden anlaşılması gerekenin, davanın dayanağını oluşturan vakıalar olduğu görüşündedir.

Kesin hüküm açısından dava sebebini hukuki sebep olarak anlaşılmasına, kanunumuzun sistemi de elverişli değildir (71). Çünkü, davacı mahkemeye hukuki sebepleri bildirmek zorunda değildir, yalnızca kendisini, talep sonucunda haklı göstereceğine inandığı vakıaları bildirmekle yükümlüdür. Hâkim de incelemesini, davacının kendisine bildirdiği bu vakıalar üzerinde yapar; bildirilmeyen vakıaları kendiliğinden gözete-

(66) "Bir iddianın değişik kelimelerle ve başka suretle ifade edilmiş olması halinde, değişen ifade tarzının değil, dava ve isteğin niteliği gözönüne alınarak iddianın konusundaki ayniyetin çözülmesi gerekir" (2.HD 18.3.1969, 6504/1518: İBD 1969/7-8, s.316-317); HGK 30.9.1964, 1027/601 (AD 1965/7-8, s.930-932).

(67) Bilge/Önen, s.692; Selçuk-Kesin Hükümün Unsurları, s.1069.

(68) Bkz. İlhan E.Postacıoğlu, Medeni Usul Hukuku Dersleri, B.5, İstanbul, 1970, s.571.

(69) Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ejder Yılmaz (Medeni Yargılama Hukukunda) İslah, Ankara, 1982, s.117 vd.

(70) Domaniç, s.82 vd.; Kuru/Arslan/Yılmaz, s.505; Ansay, s.366; Bilge/Önen, s.694; Gürdoğan, s.79 vd; Üstündağ, s.616 vd.

(71) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.204.

meyeceği gibi, onları hatırlatabilecek hallerde dahi bulunmaz (m.75,I).

Bunun yanında, dava sebebinin hukuki sebep olarak anlaşılması, bizi dava dilekçesindeki sorunun teknik hukuk terimiyle ifade edilmesi gerektiği sonucuna götürür. Böyle bir sonuç ise, kanımızca savunulması oldukça güç bir sonuçtur; çünkü, davayı teknik hukuk terimiyle niteleyebilmek hukuk bilgisini gerektiren bir iştir (72).

Dava sebebinden anlaşılması gereken hukuki sebep (73) olmaması gerekir; çünkü, davacının bildirmiş olduğu bu vakialara uygulanacak hukuk kuralını belirlemek ve belirlenen kurallı (m.76; MÖHUK m.2) kendiliğinden uygulamak hâkimin görevidir. İşte bu nedenle, hâkim davacının kendisine bildirdiği hukuki sebeple bağlı değildir. Bunun gibi davacı tarafından bildirilmemiş olsa bile, hâkim tarafından araştırılması gereken hukuki sebebin, davanın sebebi olarak kabul edilmemesi gerekir.

Bunun sonucu olarak aynı vakialara dayanarak (aynı taraflar arasında ve aynı konuda) ikinci bir dava açılması halinde, iki davanın sebebi aynı olacağından, ikinci dava kesin hüküm nedeniyle reddedilir.

Bir dava hükme bağlandıktan sonra, yeni bir hukuki sebep ileri sürülmek suretiyle ikinci kez dava açılması halinde, bu davanın da kesin hüküm nedeniyle reddedilmesi gerekir; çünkü taraflar bildirmeseler bile, hukuki sebebi hâkim kendili-

(72) Yılmaz, s.129.

(73) Dava sebebinin hukuki sebep olamayacağı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Yılmaz, s. 129-130.

ğinden araştıracağından, bu yeni sebebin varlığı da incelenmiş ve kabul edilmemiş sayılacağından, ikinci davanın esasa girmeden reddedilmesi gerekir (74).

Eğer ikinci davada ileri sürülen vakıalar, ilk davada incelenmemiş ise, iki davanın sebepleri ayrı olacağından, ikinci davada kesin hüküm itirazında bulunulamaz (75).

Yargıtay'ın kararlarında da dava sebebinden anlaşılması gerekenin, vakıalar olduğu kabul edilmektedir (76).

Kesin hüküm, hükmün verildiği andaki durumu belirlediğinden sonradan ortaya çıkacak vakıalara dayanarak dava sebepleri aynı olmadığından yeni bir dava açılabilir (77).

İkinci davanın dayandığı vakıalar da aynı, sadece ikinci davanın dayandığı deliller değişik ise, bu durumda dava sebebi aynı olduğundan, ikinci dava kesin hükümden dolayı reddedilir (78).

Birinci davada ileri sürülmeyen vakıa, aynı taraflar arasında ve aynı konuda açılacak yeni davada tek başına dava sebebini oluşturabilecek nitelikte olmaması durumunda birinci davada dayanılan asıl vakıa, ikinci davada dayanılan vakıayıda

(74) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.505.

(75) 2.HD 20.9.1978, 5824/6299 (İBD 1979/1-3, s.145-146; İKİD 1978/216, s.6532-6533).

(76) 2.HD 21.3.1974, 874/1666 (İKİD 1975/169, s.3240-3243); 2.HD 11.2.1982, 8582/1186 (YKD 1982/6, s.784-786); 7.HD 29.6.1971, 4774/4681 (RKD 1971/11, s.387-389); HGK 16.4.1969, 9/321-517 (ABD 1969/4, s.713-714); HGK 20.5.1970, 513/263 (ABD 1970/5, s.887); 2.HD 23.1.1973, 7565/245 (İBD 1973/3-4, s.407); HGK 16.4.1964, 321/517 (ABD 1969/4, s.713).

(77) Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.IV, B.4, Ankara, 1984, s.3542

(78) HGK 1.2.1967, 1/39-22 (Sİ 1967/233, s.226-228).

kapsadığından, ikinci davada dayanılan vakıa, birinci davada dayanılan asıl vakiaya (veya vakıalara) zımnen dahil olduğundan, iki davanın dava sebepleri aynıdır, bu nedenle, birinci davada verilen hüküm, ikinci davada kesin hüküm etkisini gösterir.

Birinci davanın davalısı, ikinci davada davacı durumunda ise bu iki davanın dava sebeplerinin aynı olup olmadığını belirlemek için hangi unsurlar karşılaştırılacaktır? Bu durumda, birinci davada davalının cevap lâyihasında savunmasını dayandırdığı vakıalar ve mahkemenin bu konuda verdiği karar ile ikinci davada davacının davasını dayandırdığı vakıaların karşılaştırılması gerekir (79). Bunun sonucunda, ikinci davanın davacısının, bu davasını birinci davada (davalı olarak) ileri sürdüğü ve mahkemece reddedilen vakıalara dayandırdığı görülürse, iki davanın dava sebeplerinin aynı olması nedeniyle, ikinci davanın kesin hüküm nedeniyle reddedilmesi gerekir(80).

Birinci davanın davalısı (ikinci davanın davacısı), aynı taraflar arasında aynı konuda açtığı ikinci davayı, birinci davada savunma olarak ileri sürmediği bir vakiaya (veya vakıalara) dayandırmış olması durumunda bakılır: İkinci davada dayanılan vakıa, birinci davada (davalının cevap lâyihasında) ileri sürülen vakiaya (veya vakıalara) zımnen dahil ise veya o vakıaların delili niteliğinde ise, iki davanın dava sebepleri aynı olduğundan bu durumda da ikinci davanın kesin hüküm

(79) Gürdoğan, s.80 vd.

(80) HGK 25.4.1973, 1/1630-355 (İKİD 1973/152 s.2198-220).

nedeniyle reddedilmesi gerekir (81).

Hükme bağlanmış bir davadan sonra, aynı konuda ve aynı dava sebebine dayanarak açılan yeni davanın kesin hükümden dolayı reddedilebilmesi için, eski dava ile yeni davanın taraflarının da aynı kişiler olması gerekir (m.237,II) (82).

Tarafların her iki davada davacı veya davalı olarak bulunmaları yanında, birinci davada, davacı durumunda bulunan kimsenin, ikinci davada, davalı durumunda olması ve davanın konusunun ve sebebinin de aynı olması halinde her iki davanın tarafların aynı olduğunu ileri sürebilmek mümkündür (83).

Ancak, taraflarının aynı sayılabilmesi için her iki davada da karşılıklı taraf durumunda olmaları gerekir.

Bir dava sonucunda verilecek olan hüküm, ancak o davanın tarafları arasında kesin hüküm etkisi gösterir, başkaları (üçüncü kişiler) hakkında bu etkiyi göstermez (84).

Asli müdahil taraf olduğundan, asli müdahale davasında verilen karar, asli müdahil ile ilk davanın tarafları (asli müdahale davasının davalıları) arasında kesin hüküm teşkil eder (85).

Bunun yanında bazı hallerde, özel bir kanun hükmü ile kesin hükmün taraflardan başka üçüncü kişileri de etkileyeceği

(81) HGK 3.3.1965, 1/35-80 (RKD 1966/3, s.1-4).

(82) 7.HD 29.11.1979, 8182/11705 (YKD 1980/6, s.801-803).

(83) Üstündağ, s.609; Bilge/Önen, s.690.

(84) Postacıoğlu, s.565.

(85) Kuru-Usul, C.IV, s.3547; Gürdoğan, s.88 vd.

kabul edilmiş olabilir (86). Bunlar yanında kesin hüküm, küllî halefleri de etkiler (87).

Hüküm verilmesinden sonraki (ve fakat kesinleşmeden önceki) devrede, müddeabihin başkasına devredilmiş olması durumunda, hüküm temyiz edilmeyerek veya Yargıtay'ca onanmak suretiyle kesinleşirse, müddeabihi devralan üçüncü kişi (cüz'î halef) hakkında da kesin hüküm teşkil eder (88).

Bir dava sonucunda verilen hüküm, şekli anlamda kesinleşmeden sonra, o dava konusu mal veya hakkın başkasına devredilmiş olması halinde, hüküm, müddeabihi devralmış olan üçüncü kişi (cüz'î halef) hakkında da kesin hüküm teşkil eder(89).

Buraya kadar yapılan açıklamalar kesin hükmün, tarafları ve halefleri etkilemesi, eda ve tespit davası sonucunda verilen hükümlerle, inşai davaların reddine ilişkin hükümler için geçerlidir. Buna karşılık, inşai hükümler, yalnız taraflara değil üçüncü kişilere karşıda hüküm ifade eder (90).

III- Maddi Anlamda Kesinliğin Başlaması

Bir kararın, maddi anlamda kesin hüküm durumuna gelebilmesi için, bu kararın önce şekli bakımdan kesinleşmiş bulunması gerekir.

(86) Örneğin: 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu m.46, I.

(87) Üstündağ, s.609; Domaniç, s.50.

(88) Kuru-Usul, C.IV, s.3551; Gürdoğan, s.87.

(89) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.507; Gürdoğan, s.88.

(90) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.508.

Maddi anlamda kesinlik, şekli anlamda kesinliğin ortaya çıkmasıyla birlikte başlamasına rağmen, hüküm ve etkilerini aynı zamanda göstermediklerinden, hüküm çeşitlerine (91) göre ayırım yaparak, maddi anlamda kesinliğin başlamasını belirleyebiliriz.

Eda ve tespit hükümlerinde, maddi anlamda kesin hüküm etkisini, hüküm tarihine kadar olan hukuki durumu kapsar. İnşaf kararlarda ise, bu etki, hükmün şekli anlamda kesinleşmesinden sonrası için sözkonusudur. Bu kural, geleceğe yönelik inşaf kararlar için geçerlidir. Kural bu olmakla birlikte geçmişe etkili inşaf kararlarda ise bu etki, geçmişe de dönüktür.

IV- Maddi Anlamda Kesin Hükümün Uygulama Alanı

Maddi anlamda kesin hükümün uygulama alanını belirlerken, kesin hüküm etkisi doğuracak kararları ele alacağız.

Kararların çeşidi bakımından maddi anlamda kesin hükümün uygulama alanını şu şekilde belirtebiliriz:

Hukuk mahkemeleri (92) tarafından çekişmeli yargıda(93) verilen esasa ilişkin kararlar (94) maddi anlamda kesin hüküm

(91) Kuru-Usul, C.4, s.3553.

(92) Burada sözkonusu olan, genel ve özel nitelikteki bütün hukuk mahkemesi kararlarıdır.

(93) Çekişmesiz yargıda verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm etkisi göstermezler. Bkz. Baki Kuru, Nizasız Kaza, Ankara, 1961, s.180.

(94) Burada sözkonusu olan nihai kararlardır; ara kararları kesin hüküm teşkil etmez. Bunun gibi, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti kararları da geçici nitelikte olduklarından, kesin hüküm teşkil etmez.

etkisine sahiptir (95). Feragat, kabul ve sulh da aynı etkiye sahiptir.

Bunun gibi usule ilişkin nihai kararlar da, maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. Yalnız, kesin hüküm "ancak mevzuunu teşkil eden husus hakkında muteber" olduğundan (m.237,I), bu kararlar sadece usuli sorun hakkında kesin hüküm teşkil eder; yoksa, dava konusu uyuşmazlığın esası hakkında kesin hüküm teşkil etmez (Örneğin görevsizlik kararı). Bunun gibi hakem kararları da maddi anlamda kesin hüküm etkisine sahiptir (96).

Kararın içeriği açısından ise, maddi anlamda kesin hükmün uygulama alanını şu şekilde belirtebiliriz:

Kararın içeriği açısından maddi anlamda kesinlik, kararın yalnızca hüküm fıkrası için geçerlidir (97). Çünkü, hüküm fıkrası, hükmün aslını oluşturmaktadır. Davanın amacı da bu hüküm fıkrasını elde etmektir.

Maddi anlamda kesinlik, yalnızca hüküm fıkrası hakkında geçerli olduğundan hükmün gerekçesinin kesin hüküm etkisi yoktur (98).

Kural olarak gerekçe, maddi anlamda kesin hüküm etkisi

-
- (95) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.509; Gürdoğan, s.38; Domanıç, s.8; Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı, s.947.
- (96) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.509; Bilge/Önen, s.697.
- (97) Postacıoğlu, s.581 vd.; Karafakih, s.172; Kuru/Arslan/Yılmaz, s.509; Bilge/Önen, s.698 vd.; Üstündağ, s.627 vd; Ansay, s.368.
- (98) 2.HD 1.6.1971, 2640/3531 (RKD 1971/10, s.327-328); 2.HD 11.12.1975, 7766/9485 (Celal Erdoğan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara, 1982, s.354).

göstermesine karşılık maddi anlamda kesinlikten tamamen tecrit edilmiş değildir. Bazı durumlarda, gerekçe de, maddi anlamda kesinlik ile ilgilidir; bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Hüküm fıkrasının açık olmaması halinde, gerekçe hüküm fıkrasını açıklamaya ve kesin hükmün kapsamının belirlenmesine yardımcı olur (99).

Eğer gerekçe, hüküm fıkrasına sıkı bir şekilde bağlı bir durumda bulunmakta ise, kesin hüküm sonucunu doğurur. Kesin hüküm etkisini göstererek, gerekçe ile hüküm fıkrasının bağıllığı her olayın özelliğine göre belirlenir (100).

Bu özelliğin yanında, bir davanın usulden reddedilip reddedilmediğini ve bunun sonucu olarak davanın esası hakkında kesin hüküm bulunup bulunmadığını belirleyebilmek için yine gerekçeye başvurmak gerekecektir (101).

V- Maddi Anlamda Kesin Hükmün Etkileri

Kesin hüküm, herşeyden önce, kararın verildiği mahkeme de dahil olmak üzere, bütün mahkemeleri bağlar (102). Aynı davayı, mahkeme tekrar ele alıp bakamaz; verilen kararın hatalı olduğu anlaşılrsa bile hâkim vermiş olduğu karara müdahale ede-

-
- (99) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.509; Gürdoğan, s.43; Bilge/Önen, s.702; Ansay, s.368 vd.; Domaniç, s.34; Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı, s.953.
- (100) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.510; Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı, s.953; Ansay, s.368.
- (101) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.509; Bilge/Önen, s.702; Gürdoğan, s.43; Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı, s.953.
- (102) Üstündağ, s.607; Gürdoğan, s.52; Domaniç, s.36.

mez. Taraflar dahi yeniden incelenmesini isteyemezler (103). Mahkemeler gibi yasama ve yürütme organları ile idare de kesin hükme uymalıdır ve kesin hükmün daha sonradan çıkarılacak bir kanunla değiştirilmesi de mümkün değildir (104).

Bir davanın görülebilmesi için, aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı dava sebebine dayanarak daha önce verilmiş ve kesinleşmiş bir karar bulunmamalıdır. Aksi halde, davanın her aşamasında bir dava şartı olan kesin hüküm itirazı taraflarca ileri sürülebileceği gibi, mahkeme tarafından da bu durum her zaman gözönüne alınabilecektir (105).

Kesin hüküm, kamu düzeniyle ilgili bulunduğu için, tarafların iradesine bağlı değildir. Bu bağlı olunmamanın sonucu olarak, yeni açılan davada, taraflar kesin hüküm itirazını ileri sürmekten feragat etmiş olsalar bile, mahkeme (kesin hükmün varlığının öğrenilmesi durumunda) davaya bakamaz. Çünkü, uyuşmazlıkların sonu gelmelidir; bu toplum düzeninin bir isteği ve kamu düzeninin bir gereğidir (106).

Mahkemece kesin hüküm itirazının kabul edilmesi veya kendiliğinden olayda kesin hüküm bulunduğu sonucuna varılması durumunda, dava şartı noksanlığından dolayı dava usulden (mesmu olmadığı gerekçesiyle) reddedilir (107).

Birinci dava sonunda verilmiş bulunan hüküm, aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanarak ve aynı konuya

(103) Ansay, s.365.

(104) HGK 14.10.1953, 4/92-106 (Ömerbaş-Çetintaş-II, s.301).

(105) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.511; Gürdoğan, s.60; Domaniç, s.6; Selçuk-Kesin Hüküm İtirazı, s.956; HGK 24.5.1972, 1049-340 (İKİD 1972/2, s.104-105).

(106) Bilge/Önen, s.704; Domaniç, s.6; ayrıca bkz. yuk.s.22 vd.

(107) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.511.

ilişkin olarak açılacak ikinci bir davada kesin delil teşkil eder (108).

§ 3- CEZA USUL HUKUKUNDA KESİN HÜKÜM

A- Kesin Hükümün Şekli Bakımdan İncelenmesi

I- Kavram

Verilmiş bulunan hükme karşı normal kanun yollarının kapalı olması durumunda belli bir uyuşmazlık hakkında verilen hüküm kesinleşir ve şekli bakımdan kesinlik kazanır.

Ceza usul hukukunda da şekli anlamda kesin hüküm, medeni usul hukukunda (109) olduğu gibi değişmezliğini ve bu hükme karşı kanun yollarının kapalı olduğunu, yani hükümün kesinliğini ifade eder (110).

II- Şekli Anlamda Kesin Hükümün Doğuşu

Hükümün şekli anlamda kesinlik kazanabilmesi için bulunması gerekli şartlar bütün hükümler için ve her yargılamada aynı değildir. Şekli kesin hükümün doğması (111) için zorunlu olan şartlar, bazen kanun koyucunun iradesi sonucu ortaya çıkmakta, fakat, çoğu zaman da yargılamanın taraflarını meydana getiren süjelerin davranışlarına göre değişiklik göstermektedir (112).

(108) HGK 11.2.1981, 10/472-64 (İKİD 1981/248, s.476-477) ;
HGK 30.1.1981, 10/267-32 (İKİD 1981/245, s.296-297) ;
HGK 16.1.1980, 10/607-77 (YKD 1980/7, s.971-972).

(109) Bkz. yuk. s.23.

(110) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.19.

(111) Karş. yuk. s.24 vd.

(112) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.19-20.

Bu noktaların belirtilmesinden sonra verilen kararların şekli bakımından kesin hüküm etkisi göstermelerini ele alabiliriz.

1- Temyiz Edilemeyen Hükümlerin Kesinleşmesi

Ceza usul hukukunda da kural, medeni usul hukukunda (113) olduğu gibi kararların temyiz edilebilmesidir; fakat, bu kuralında bazı istisnaları bulunmaktadır.

Kanunun, hüküm olarak nitelendirdiği beş kararın (114) temyiz edilebilmesi kuralının önemsiz sayılabilecek hatalara göz yummak zorunluluğu ile kabul edilmiş bulunan ve temyiz edilememek şeklinde ortaya çıkan istisnaları da vardır (115). Bu istisnaların çoğunu, para cezasına ilişkin olarak verilen kararlar oluşturmaktadır. Eğer, mahkûmiyet şeklinde karar verilmiş ise, hüküm altına alınan miktarına şayet beraat kararı verilmiş ise, suç karşılığı olarak kanunun öngördüğü üst sınıra bakılarak belirlenmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 305.maddesine bakmak yeterli olacaktır.

Ceza mahkemesi tarafından, her suç için ayrı olmak üzere üçyüzbin liraya kadar (üçyüzbin lira dahil) para cezasının verilmesiyle ilgili mahkûmiyet ve üst sınırı birmilyon lirayı

(113) Bkz. yuk. s.25.

(114) Kanun, beş karara hüküm adını vermektedir: Bunlar, 1. Beraat kararı, 2. Mahkûmiyet kararı, 3. Davanın reddi kararı, 4. Davanın düşmesi kararı, 5. Muhakemenin durması kararı (CMUK m.253).

(115) Kunter, s.978.

geçmeyen para cezası verilmesini gerektiren suçlara ilişkin olarak verilmiş bulunan beraat kararlarının temyiz edilemeyeceği, bu nitelikteki kararların verilmesiyle birlikte kesinleşeceği kanun tarafından kabul edilmiştir (CMUK m.305). Bu şekildeki kararlara karşı, olağan kanun yolunun kabul edilmemesinden dolayı, hükmün verilmesiyle birlikte şekli anlamda kesin hüküm ortaya çıkmış, uyuşmazlıkla ilgili olarak söylenecek birşey kalmamış olacaktır. Kanun koyucunun bu şekilde bir kuralı kabul etmesindeki amaç, basit uyuşmazlıklar için, basit bir yargılama biçiminin seçilmiş olması şeklinde özetlenebilir (116).

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.305'in ele alınıp incelendiğinde de görüleceği gibi, çok hafif bir müeyyideyi gerektiren bazı suçlar için temyiz yolu kapalı tutulmuştur. Bunun yanında, maddede göze çarpan bir husus da 2.bentte yer alan "yukarı haddi birmilyon lirayı geçmeyen para cezasını gerektiren suçlardan dolayı verilen beraat hükümleri" ibaresidir. Bu hükümde kanun koyucunun, maddenin kapsamına giren suçlardan dolayı beraat eden sanıkları koruyan bir kuralı kabul ettiği söylenebilir. Buradan şöyle bir sonuç çıkarmak mümkündür. Aynı madde kapsamına giren bir suçtan dolayı mahkûmiyet kararı verilmesi durumunda, bu mahkûmiyet kararına karşı temyiz yoluna başvurulabilecektir. Bunun yanında, bu maddede göze çarpan bir başka husus da maddenin 3.bendinde yer almaktadır. Burada, bu Kanun ile diğer kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hüküm-

(116) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.20.

lerin temyiz edilemeyeceği kabul edilmiştir.

Kesin olduğu, başka bir deyişle değişik kanunlarda temyiz yolunun açık bulunmadığı belirtilmiş bulunan kararlar da temyiz edilemez. Burada suç hafif olmalı, hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmemelidir (117). Bu konuyla ilgili örnek olarak Kaçakçılık Kanununa giren suçlarda sulh mahkemelerince verilen kararları göstermek mümkündür. Buradaki kararlar verildiği anda kesindir (118).

2- Temyiz Edilebilen Hükümlerin Kesinleşmesi

Temyiz edilebilme niteliğine sahip hükümleri, temyiz edilemeyen hükümlerden ayıran husus, temyiz edilemeyen hükümlerin hükmün verilmesi ile birlikte kesinlik kazanmalarına karşılık bu gruba giren hükümlerde, kanun koyucu tarafından öngörülen kanun yolu imkânının taraflarca müracaatsız bırakılması ile kanun yoluna başvurma sonucunda verilecek hükümle, kesin hükmün ortaya çıkmasıdır. Yani, temyiz edilemeyen hükümlerde, şekli anlamda kesin hüküm, kararın verildiği anda doğarken, temyiz edilebilen hükümlerde ise çeşitli durumlarda ortaya çıkabilmektedir. Şimdi, değişik durumlardaki kesinlik (119) kazanmayı ele alabiliriz.

Temyiz edilebilen hükümler, öngörülmüş bulunan kanun yolu süresinin başvuru yapılmaksızın geçirilmesi durumunda ke-

(117) Kunter, s.980.

(118) Bkz. 1918 s.K.m. 55/son.

(119) Karş. yuk. s.26 vd.

sinlik kazanırlar. Böyle bir durumda, kanun koyucunun düzenlediği süre içinde kanun yoluna başvurmaya hakkı olanlardan hiç biri tarafından verilen hükmün aleyhine kanun yoluna başvurulmamış demektir (120). Bunun sonucu, verilmiş olan hüküm kanun yoluna başvurma süresinin sona ermesi ile kesinlik kazanmış olacaktır. Bu hususta aşağıdaki örneği verebiliriz:

"Süresinde temyiz edilmemekle kesinleştiği halde, Yargıtay'ca yanlışlıkla bozulmasına karar verilen hükümde mahkemenin direnmesi yasaya aykırıdır" (121).

Verilen kararlar, kanun yoluna başvurmaya hakkı olanların henüz başvurma süresi bitmeden kanun yoluna başvurmayacakları yönünde iradelerini açıklamaları (yani, kanun yoluna gitmekten feragat etmeleri) durumunda da kesinlik kazanırlar. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 295.maddesinde "kanun yollarına müracaatta bulunmak hakkının iskat olunması veya vukubulmuş bir müracaattan vazgeçilmesi, bu müracaat için muayyen mehlin bitmesinden önce dahi muteber olur. Şu kadar ki, Cumhuriyet savcılığı tarafından maznunun lehine vukubulmuş olan müracaat onun muvafakati olmaksızın geri alınamaz" denmektedir. Bu hükümden hareketle şu sonuçlara varmak mümkündür:

Kanun yoluna başvurmadan vazgeçme mümkündür (CMUK m. 295). Ancak, kanun yoluna başvurma süresinin dolması durumunda bir haktan vazgeçilmesi sözkonusu olamaz; bu halde başvurma hakkı, yalnızca düşmüştür. Bunun yanında, kanun yoluna başvur-

(120) Tahir Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, B.3, İstanbul, 1955, s.100.

(121) HGK 1.10.1975, 630/1052 (Erem, s.584).

ma hakkı, henüz daha doğmamış ise, önceden vazgeçme de mümkün değildir (122). Kanun yoluna başvurmaya hakkı olanlar, henüz başvurma müracaat süresi geçmeden haklarını kullanmaktan vazgeçebilirler (123). Bu şekilde bir irade açıklaması geçerlidir. Başvurmaya yetkisi olanlardan hepsinin bu yönde açıklamada bulunmaları durumunda, bu açıklamaların tamamlandığı anda hüküm kesinlik kazanır.

Kanun yoluna başvurmaya hakkı olan kimseler, başvuruda bulunduktan sonra, bu başvuruyu geriye alabilirler. Geri almanın etkisi kesindir. Başka bir deyişle, geri almadan sonra artık tekrar kanun yoluna başvurulamaz. Hatta, kanun yoluna başvurma süresi dolmadan yapılan geri almada dahi bu etki vardır (124).

Geri alma, hükmün kesinleşmesine kadar her zaman geri alınabilir (125). Geri alınmayla birlikte, mahkemenin vermiş olduğu hüküm kesinleşmiş olur.

Geri alma, kural olarak tek taraflıdır. Bu kuralın bazı istisnaları vardır. İlki, C.savcılığı tarafından sanık lehine yapılmış olan başvuru, onun muvafakati olmaksızın geri alınmaz (CMUK m.295). Sanık aleyhine yapılmış başvuruda ise bu muvafakat aranmaz. Diğer istisna ise, kanun yoluna başvuru sonucu verilecek olan karar duruşma ile verilecekse, burada başvurunun geriye alınabilmesi ancak karşı tarafın muvafakati ile

(122) Erem, s.584.

(123) Kunter, s.344.

(124) Kantar, s.347; Erem, s.566.

(125) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.22.

olur (CMUK m.296). Bu istisnanın başvuru sonunda duruşmasız verilecek kararlara etkisi yoktur (126).

Sürenin geçirilmesi ve başvurunun geri alınması hususları yanında kanun yoluna başvuruyu inceleyen yargılama makamınca yapılan inceleme sonucunda, verilen hükmün hukuka uygun olduğu düşüncesine varıldığında, kanun yoluna başvuruyu reddetmesi durumunda da hüküm kesinleşir (127).

Gerçekten Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve diğer kanunlarımızda Yargıtay'ın verdiği red kararları aleyhine olağan kanun yolu kabul edilmediğinden, Yargıtay'ın başvuruyu reddeden kararları, kararın usulüne uygun olarak verilmesi ve taraflara bildirilmesi ile kesinlik kazanacaktır (128).

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.322'de Yargıtay'ca esas mahkemesince verilen hükmün hukuka aykırı olduğunda önce bozulması ve sonradan da aykırılığın bizzat Yargıtay tarafından düzeltilmesi kabul edilmiştir.

Yargıtay'ın görevi kural olarak hukuki sorunların çözümünde, ister kararın verildiği sırada, ister sonradan olsun, hukuka aykırılık olup olmasına göre bozmak veya onamaktır. Kanunumuzda açıkça (129) düzenlenmiş olmamakla birlikte hükmün bozulmadan ıslahı da mümkün olabilmektedir. Yargıtay'ın asıl davanın esasına karar vermesi ve davayı orada bitirmesi istis-

(126) Kantar, s.346.

(127) Kunter, s.990; Taner, s.389.

(128) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.23.

(129) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.23.

nai (130) niteliktedir. Böyle bir durumda, hükmün aslında hukuka uygun olmasına karşılık, esas mahkemesince hüküm verildikten sonra (131), fakat Yargıtay'ca inceleme yapılmadan önce gerçekleşmiş bulunan bir durumun gözönünde tutulması gerekmektedir.

Yargıtay tarafından davanın esası hakkında karar vermesi, maddi meselenin daha iyi aydınlanması için bir soruşturmanın gerekmediği ve maddi mesele bakımından mahkemeye bırakılmış serbest değerlendirme yetkisinin sözkonusu olmadığı durumlar için geçerlidir (132).

İşte hükmün Yargıtay tarafından ıslah edilmesi halinde şekli anlamda kesin hüküm ortaya çıkacaktır.

III- Şekli Anlamda Kesin Hüküm Etkileri

Şekli anlamda kesin hüküm ortaya çıkmasıyla birlikte artık kural olarak değişmezlik niteliği kazanır ve bu niteliğin, medeni usul hukukunda (133) olduğu gibi bazı sonuçları da kendiliğinden doğar.

Maddi anlamda kesin hükmün varlığından söz edebilmek için, öncelikle hükmün şekli anlamda kesinleşmesi gerekir.

(130) Kunter, s.1001.

(131) Örneğin, esas mahkemece hüküm verildikten sonra genel bir afın çıkması durumunda, Yargıtay'ın bu düşme sebebini uygulayarak, davanın düşmesine karar vermesi zorunludur.

(132) Kunter, s.1001.

(133) Karş. yuk. s.27 vd.

Şekli anlamda kesin hüküm, hükmün kesinleşmiş bulunduğunu ve artık hukuki varlık olarak ortaya çıktığını, bu hüküm aleyhine kanun yoluna başvurmanın mümkün olamayacağını anlatır. Bunun yanında şekli anlamda kesin hükmün diğer özelliği de hükmün artık geri alınamamasıdır. Bu özellik aslında, ceza hukuku alanında hükmün geri alınmaması niteliği, daha esas mahkemesinin hükmünü verip yargılamaya son verdiği anda mevcuttur. Ancak daha önce mevcut olan bu nitelik, hükmün kesinleşmesinden sonra ikinci bir defa daha pekiştirilmiş olmakta, artık bundan sonra hükmün -olağanüstü kanun yolları dışında değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması sözkonusu olamamaktadır (134).

Şekli anlamda kesin hükmün ortaya çıkmasının bir sonucu da hükümlerin adli sicile geçirilmesi olmaktadır.

Şekli anlamda kesin hükmün bir başka sonucu da hükmün infaz edilmesidir. Mahkemelerce verilmiş bulunan mahkûmiyet hükümleri ister hürriyeti bağlayıcı bir cezaya, isterse para cezasına ilişkin olarak verilmiş bulunsun, verilen hüküm hemen infaz edilmesi gerekir. Kural, yalnızca kesinleşmiş bulunan hükümlerin infaz edilebileceği ve hüküm kesinleştikten sonra da infazın geri bırakılamayacağıdır (135). Bu nedenle, ceza mahkûmiyetleri kesinleştikten sonra infaz olunabilir (CMUK m. 395). Kural olarak da infaz kesintisiz sürer. Kural bu olmakla birlikte, yine Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda (136) göste-

(134) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.24-25.

(135) Erem, s.648.

(136) Bkz. CMUK m.399-400.

rilen özel nedenlerin varlığı halinde cezanın infazı ertelenir.

B- Kesin Hükümün Maddi Bakımdan İncelenmesi

I- Kavram

Ceza usul hukukunda, maddi anlamda kesin hüküm kavramı (137), hükümün başkaları tarafından nazara alınmasını, gözönünde bulundurulmasını ifade eder (138). Mahkemelerce verilen ve şeklen kesinleşmiş bulunan hükümlerin maddi kapsamlarının neler olduğu ve bu kapsamın, diğer yargılamalarla olan ilişkisini maddi kesin hüküm kavramı belirlemektedir.

II- Maddi Anlamda Kesin Hükümün Etkileri

Medeni usul hukukunda (139) olduğu gibi, ceza usul hukukunda da maddi anlamda kesin hükümün bazı etkileri vardır. Bu etkileri şu şekilde belirtmek mümkündür :

İşlenmiş bir suçun yargılanması sonucunda verilmiş olan kararın maddi anlamda kesinlik kazanmasıyla birlikte artık aynı suçtan dolayı tekrar kamu davası açılamaz (140).

Öğretide bazı yazarlarca (141), bu konuda bağlayıcılık kabul edilmemektedir. Bu yazarların genelde dayandıkları nokta,

(137) Karş. yuk. s. 28 vd.

(138) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.89.

(139) Karş. yuk. s. 39 vd.

(140) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.36.

(141) Schmidt, s.128, Nr.247; Peters, s.436; Grünwald, s.39; Henkel, s.392; Vogler, s.65; Löwe-Rosenberg, s.151, anm. 21,c (Yurtcan-Önleme Etkisi, s.36'dan naklen).

ceza yargılaması, medeni yargılamanın tersine maddi gerçeği aradığı, bu nedenle önceki kesin hükmün, sonradan yargılama yapan ceza hâkimini bağlayacağına kabul edilmesinin, ceza yargılamasının niteliğine aykırı düşeceğidir. Diğer taraftan aynı yazarlarca, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 254.maddesinde, "mahkeme irat ve ikame edilen delilleri duruşmadan ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir eder" şeklinde bir kuralın yer aldığı belirtilerek, bu kuralın ceza yargılaması alanında, maddi gerçeğin arandığını, hâkimin hükmünü ancak duruşmadan ve soruşturmadan edineceği kanaate göre vereceği ileri sürülmüştür. Bu gerekçelerin yanında, aynı yazarlar, başka gerekçeleri de ileri sürerek bağlayıcılığı kabul etmemektedirler. Bunlar, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 254.maddesinin, hâkimin vicdani kanaatine göre hüküm vermesini açıklayan bir maddede olduğu ve kesin hükmün, vicdani kanaate göre hüküm verilmesini engelleyemeyeceği ve yargılama yapan her hâkimin önüne getirilmiş olan uyuşmazlığı çözerken önceki hâkimin verdiği kararlarla bağlı olamayacağı şeklinde ileri sürülen gerekçelerdir.

Bir davanın sonu olması gerekir, aksi halde, uyuşmazlıklar bitmez. Verilmiş ve kesinleşmiş bulunan karar değişmez (142) bir niteliğe bürünmüştür ve karar gerçeği yansıtır.

Kesin hükmün bağlayıcılık etkisine sahip olmamasını, temelde ceza hukukunda geçerli olan maddi gerçeğin aranmasına dayandırmak doğru değildir. Kesinleşmiş bulunan bir hüküm yeniden ele alınmamalıdır; yoksa, kesin hükmün varlığı kabul

(142) Erem, s.647; Taner, s.100.

edilmeyerek her hâkim aynı olayı tekrar ele almak isterse, önceki kararın verilmesi için geçirilmiş bulunan zamanın ve bunun için yapılan masrafların boşa gitmesiyle karşılaşabileceğimiz gibi, aynı konuya ilişkin olarak verilmiş çelişkili kararlar da ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle kesin hükmün varlığının kabul edilmesi gerekir, yoksa toplumun düzenini ve kişilerin adalete olan güvenini sağlamak çok zor olacaktır.

Maddi anlamda kesin hükmün bağlayıcılık etkisinin yanında aynı fiilden dolayı aynı kişi ancak bir defa koğuşturulabilir (suçlanabilir); bir fiilden dolayı aynı kişinin çeşitli kezler koğuşturulması ve yargılanması kural olarak mümkün değildir.

Durum böyle olunca, kesin hükmün önleme etkisinin söz konusu olabilmesi için hukuk yargılamasında olduğu gibi, üç unsurun birlikte bulunması gerekir. Bu unsurları kişi, fiil ve mevzunun aynılığı olarak belirtebiliriz (143).

Belli bir sanık yargılandıktan ve onun hakkındaki yargılama sona erdikten sonra, aynı sanık hakkında ikinci kez kamu davası açılamaz. Ancak bu sanık hakkında verilmiş olan karar, diğer sanıkları etkilemez; yalnızca, tarafları etkiler. Davada taraf olmayan kimse, verilecek mahkûmiyet veya beraat kararından etkilenmez. Davada taraf olmayan kimse hakkında aynı fiilden dolayı kamu davası açılabilir.

Kesin hükümle sona eren önceki davanın konusu olan fiil ile sonradan açılmak istenen davanın konusu olarak düşünülen

(143) Taner, s.103.

fiilin aynı olması durumunda, ikinci dava açılmayacaktır. İkinci davada bu fiilin birinci davadan farklı bir şekilde nitelendirilmesi, ikinci davanın açılması için yeterli sebep olmamalıdır (144). Çünkü mahkeme fiili bütün yönleriyle nitelendirerek ele almak zorundadır.

Mahkeme işi bütün yönleriyle incelemiş sayılacağına göre, ilerde suç nevinin ve niteliğin değiştirilmesi yoluyla kamu davasının açılmasına imkân yoktur (145).

Ceza davası, ceza yargılamasının konusunu oluşturan fiil ve bu fiil hakkında verilen hükümle sınırlıdır. Bu yüzden ceza muhakemesinde fiil ayrı bir özellik (146) taşır ve sanık ancak aynı fiilden dolayı ikinci defa yargılanamaz. Ancak fiil değiştiği zaman kişinin yargılanmasına hiçbir engel yoktur. Burada kesin hüküm önleme etkisini gösteremez.

Mevzu ise, suç failinin cezalandırılmasıdır (174). Mevzu, fiil ve tarafların aynı olması durumunda verilen ve kesinlik kazanan hüküm, kesin hüküm teşkil eder ve aynı fiilden dolayı, aynı kimseler aleyhine bir daha kamu davası açılmaz.

(144) Erem, s.650.

(145) Taner, s.103.

(146) Yurtcan-Önleme Etkisi, s.41.

(147) Taner, s.103.

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

HUKUK MAHKEMESİ KARARLARININ CEZA MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ

Buraya kadar hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının kesinleşmesini, hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının birbirine etkisi konusunda ortaya çıkan sorunları (148), medeni usul hukukundaki kesin hükmü (149) ve ceza usul hukukundaki kesin hükmü (150) inceledik. Burada ise, hukuk mahkemesi tarafından verilmiş ve kesin hüküm halini almış bulunan kararlardan hangilerinin, ceza mahkemesini (davasını) etkileyeceği incelenecektir. Bu incelemeyi yapmadan önce, medeni yargılamadaki kesin hükmün, ceza yargılamasına etkisi konusunda ileri sürülen görüşleri belirteceğiz.

§ 4- MEDENİ YARGILAMADAKİ KESİN HÜKMÜN CEZA YARGILAMASINA ETKİSİ KONUSUNDA İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER

Bu konuyla ilgili olarak öne sürülen görüşleri iki grupta toplamak mümkündür.

A- Medeni Yargılamadaki Kesin Hükmün Ceza Yargılamasını Etkilemeyeceği Görüşü

Bu görüşe göre, medeni yargılamadaki kesin hükmün ceza

(148) Bkz. yuk. s.1 vd.

(149) Bkz. yuk. s.1 vd.

(150) Bkz. yuk. s. 41 vd.

yargılamasına hiçbir etkisi yoktur. Bu konuda bazı yazarlar, ceza mahkemesinin hukuk mahkemesi kararı ile bağılı olmadığını belirtmekte (151) ve hukuk mahkemesinde kanunî delil, ceza mahkemesinde ise takdiri delil sistemi mevcut olduğundan ve bu bakımdan ceza hâkiminin başka sonuca varma imkânı bulunduğundan, hukuk mahkemesi kararıyla bağılı olmadığını ileri sürmektedirler (152).

Bu görüşe katılan bir başka yazar (153) da, ceza davaları ile hukuk davalarının tâbi olduğu usulün farklı olmasından dolayı hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesini (davasını) bağlamayacağını belirtmektedir.

Bu konuda başka bir yazar (154), hukuk ve ceza davalarının amaç ve delillerinin birbirinden tamamiyle ayrı olduğunu ve ceza davalarının amacının genel menfaata, hukuk davalarının amacının ise özel menfaata dayandığını söylemekte ve bunun sonucu olarak da, ceza mahkemesinin delilleri serbest şekilde ele aldığı halde hukuk mahkemesinde bu durumun olmadığını belirtmektedir. Bunun için, kararlarını, delillerin serbestçe takdir edilmesi sonucunda meydana gelen kanaate göre veren hâkimleri, kararlarını kanunun öngördüğü delillere dayandırmaya mecbur olan ve takdirlerinde serbest olmayan hâkimlerin kararlarını kabul etmeye mecbur tutmak, açık bir mantıksızlığı gös-

(151) Bouzat Pierre, s.962; Fossereau Joele, s.491 (Öztekın Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C.I, B.4, İstanbul, 1984, s.347'den naklen).

(152) Garraud, s.271-276 (Tosun, s.348'den naklen).

(153) Kries, s.562-563 (Kantar, s.308'den naklen).

(154) Kantar, s.310.

terir diyerek bağı olunmama durumunu, kararın inşai veya izharî nitelikte olması halinde de geçerli olacağını savunmaktadır. Bu görüşe katılabilmek zordur. Çünkü, ceza ve hukuk davaları arasında farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar, hukuk mahkemesinin vermiş bulunduğu kararların, ceza mahkemesinde bazı hallerde bağlayıcılık etkisine sahip olmaması için bir neden olmamalıdır. Ceza hukukunda, serbest delil sisteminin geçerli olması, hukuk mahkemesince verilmiş bulunan bir kararın etkili olabilmesine engel değildir. Bunun yanında, hukuk davalarında sadece özel menfaatin ele alındığı da söylenemez. Örneğin, boşanma davalarında tarafların olduğu kadar, toplumun da menfaati vardır.

B- Medeni Yargılamadaki Kesin Hükümün Bazı Hallerde Ceza Yargısını Etkileyeceği Görüşü

Hukuk mahkemesince verilen ve kesinleşmiş bulunan bir kararın kural olarak ceza mahkemesini (davasını) etkilemeyeceği, ancak bazı hallerde etkileyeceği görüşü de öğretilmektedir.

Bu görüşü savunanlar, böyle bir sonuca benzer veya farklı gerekçeleri öne sürerek varmaktadırlar.

Bu konuda bir yazar tarafından, hukuk ve ceza davalarının konularının, taraflarının, amaçlarının ve delillerinin farklı olmasından dolayı hukuk mahkemesi kararının, ceza mahkemesi (davası) için kural olarak kesin hüküm (m.237) teşkil etmeyeceği belirtilerek, medeni yargılamaya tâbi olan fakat, özel kanun hükümleri ile ceza mahkemelerinde de görüleceği kabul edilmiş

olan davalarda, hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesinde de kesin hüküm teşkil edeceği savunulmaktadır (155).

Başka bir yazar (156), taraflar, konu ve sebep aynı ise hukuk mahkemesindeki yargılama üzerinde bir daha yargılama yapılamayacağı, ama, tarafların, konunun ve sebebin aynı olmaması halinde, sorunun yargılama kavramı ile çözümlenemeyeceği belirtilerek bu durumda, hukuk mahkemesi kararının kural olarak ceza mahkemesini bağlayacağı, istisna olarak ancak, aksi ispat edildiğinde, ceza mahkemesinin ayrıca yargılama yapabileceğini savunmaktadır.

Bir yazar (157) da ceza mahkemesi, hukuk mahkemesi kararının maddi hakikate dayandığını kabul ederse bunu vereceği karara esas alabileceğini, bu hususa dair ayrıca delil gösterilmesine gerek olmadığını, ceza mahkemesinin hukuk mahkemesi kararını delil olarak kabul edebileceğini savunmaktadır. Yazar, ayrıca bir ayırım yaparak inşai kararlar ile cezayı gerektiren bir fiilden önce kesinleşmiş olan izharî kararların ceza mahkemesini bağlayacağı görüşündedir.

Bu görüşü savunanlardan bir başkası (158) da, hukuk mahkemesinin kesin hükmünün ceza davasına hiçbir etkisi yoktur, fakat ceza mahkemesince bekletici sorun yapılmış ise bu konudaki kesinleşmiş hukuk mahkemesi kararı ceza davasını etkiler demektedir.

(155) Kuru-Usul, C.IV, s.3581.

(156) Tosun, s.348.

(157) Löwe, m.262, n.6 (Kantar, s.309'dan naklen).

(158) Taner, s.104-105.

Hukuk mahkemesinin kesinleşmiş kararının ceza mahkemesini (davasını) bazı hallerde etkileyeceği yolundaki görüşlerin savundukları gerekçeleri daha da ayrıntılarına giderek belirtmek mümkündür. Bu gerekçeleri, aşağıda ilgili konularda yeri geldikçe belirteceğiz.

Bu görüşü savunanların ortak özelliği, ceza mahkemesinin hukuk mahkemesi kararıyla kural olarak bağlı olmaması ve ancak, istisnai hallerde bağlı olmasıdır. Burada, ceza mahkemesinin bağlı olması hususu kesin hüküm, kesin delil, maddi hakikat ... gibi farklı gerekçelere dayandırılmaktadır. Öne sürülen gerekçeler, aynı hususa ilişkin olabildiği gibi, farklı hususlara ilişkin de olabilmektedir.

Yargıtay, bazı kararlarında kesinleşmiş hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesini bağliayacağını, bazı kararların da ise kural olarak bağlamıyacağı görüşünü benimsemektedir.

Eski tarihli bir kararında Yargıtay (159), görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

"Ceza yargıcı, cezai sorumluluğu tayinde hukuk kaidele-riyle hukuk mahkemesi kararlarına ve hukuk yargıcı da tazmini sorumluluğu tayin ve tesbitte ceza hukuku esasları ile ceza mahkemesi kararlarına bağlı değildir. Bu esas kısmen Borçlar Kanununun 53.maddesinde de bu suretle açıklanmıştır. Ancak, bu kaide sorumluluğu tayinde ceza ve hukuk prensiplerinin bağımsızlıkları noktasından caridir. Bir vitrin camının kırılmasında

(159) 2.CD 11.12.1945, 10997/10809 (Kantar, s.309'dan naklen).

kasıt bulunmadığından, ceza hukuku bakımından sanığın sorumlu tutulmasına imkân bulunmadığı gerekçesiyle ceza mahkemesinden verilen beraat hükmü, dikkatsizlikle yapılan bir zararın tazmini münasebeti ile bu hadise hakkında hukuk kaidelerini yorumlayan hukuk yargıcını şüphesiz takyit etmez. Ancak, vitrinin kırıldığı zaman sanığın başka bir mekanda bulunduğu dair ceza mahkemesinin ademi subut bakımından vardığı netice ve verdiği kararın hasıl ettiği kaziyeyi muhkeme, hukuk mahkemesini takyit ettiği gibi, hukuk mahkemesinin de fiilin subut ve ademi subutu bakımından vereceği kararın ceza mahkemesini takyit etmesi tabiidir. Aksi halde, delilleri takdirde her iki zümre mahkeme arasında belirecek görüş ayrılıkları, tekevvün eden kaziyeyi muhkemeyi bertaraf eder ve toplumda emniyet ve istikrarı selbeden tezatlılara yol açar. Binaenaleyh katileşen hukuk mahkemesi hükmü ile çalındığı iddia edilen malın, sanığın malı olduğu kabul edilmiş olmasına göre, yargılamanın iadesi veya başka suretle hukuk mahkemesi ıslah edilmedikçe aynı meselenin ceza mahkemesinde tekrar mevzubahis edilmesi doğru görülemez."

Bu karardan da anlaşılacağı gibi, cezai ve hukuki sorumluluğun belirlenmesinde ceza ve hukuk hâkimleri serbest olduğu gibi, hukuk mahkemesi tarafından sanığın kusurlu olduğu hakkındaki kararı ceza mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmeyip, fiili işlediği veya işlenmediği hakkındaki kararı ceza mahkemesinde kesin hüküm teşkil edecektir.

Yargıtay'a göre, aksi hali kabul etmek, hukuk mahkemesinin kesin hükmünün ortadan kalkmasına ve bunun sonucu olarak da toplumda güvensizliklere, karışıklıklara neden olabilecektir.

Yargıtay (160), yeni tarihli bir kararında da görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"... Hukuk ve ceza davalarının konuları, tarafları ve mahiyetleri tamamıyla ayrı olduğu cihetle, hukuk mahkemelerinden verilmiş kesinleşmiş bir hükmün, kural olarak ceza davasına etkili olmaması gerekir."

Bu kararıyla Yargıtay, kesinleşmiş hukuk mahkemesi kararlarının kural olarak ceza mahkemesine (davasına) etkili olmayacağını benimsemiştir. Bu iki kararı incelediğimizde, Yargıtay'ın görüşleri arasında bir farklılık göze çarpmaktadır. Yargıtay, ilk kararda kesin hüküm nedeniyle ceza mahkemesinin bağlı olacağını belirtirken, diğer kararında kesin hükmün kural olarak etkili olmayacağını benimsemiştir. Yargıtay'a göre hangi hallerde hukuk mahkemesi kararının bağlayıcı olacağını yer geldikçe belirtmeye çalışacağız.

C- Görüşümüz

Hukuk mahkemesi kararlarının, ceza mahkemesini bağlaması açısından bazılarının (161) yaptığı gibi, inşai veya izharî kararlar ayırımı yapmadan veya tarafların iradesine dayanıp dayanmadığını gözetmeksizin, sadece hukuk mahkemesinin vermiş olduğu kararların hangilerinin ceza mahkemesini bağliyacağını belirteceğiz.

(160) CGK 21.4.1980, 110/166 (M.Muhtar Çağlayan, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C.3, Ankara, 1981, s.326'dan naklen).

(161) Bkz. Löwe, m. 262, n.6 (Kantar, s.309'dan naklen).

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.254'e göre, "mahkeme irat ve ikame edilen delilleri duruşmadan ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir eder" şeklindeki kural ceza hâkiminin maddi gerçeği arayacağı ve duruşmadan ve soruşturmadan edineceği kanaate göre hükmünü vereceğini gösterir. Bu hükme dayanarak önemli olan kesin hüküm değil, maddi gerçeği bulmak diye düşünüp ceza hâkimini, hukuk mahkemesinin hiçbir kararıyla bağlı olmayacağını savunmak pek tutarlı değildir. Özel hukukta maddi gerçeğin (162) aranmadığını ileri sürmek de pek mümkün değildir (163). Üstelik, şekli hakikat ve maddi hakikat ayrımı suni bir ayrım olup, her iki yargılama (özel hukuk ve ceza hukuku) arasında amaç bakımından bir fark olamaz; hukuk yargılaması da (hangi ilkeleri uygularsa uygulasin) maddi gerçekliğe varmayı amaçlar (164).

Bunun yanında hukuk hâkiminin haksız fiilin varlığına karar vermesi halinde, ceza hâkiminin sanığın beraatine karar vermesi çelişik kararların doğmasına yol açabilecek, böylece toplumdaki hukuka olan güven azababilecek, zihinlerde "hâkimlerimiz niye farklı kararlar veriyorlar" diye şüpheler uyanabilecektir.

Hukuk mahkemesinin bütün kararlarının, ceza mahkemesini bağlaması gerektiği de öne sürülemez. Çünkü, her iki davanın

(162) Özel hukukta da maddi gerçeğin arandığı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Yılmaz, s.7-8.

(163) Bkz. Yavuz Alangoza, Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul, 1979, s. 86-93.

(164) Yılmaz, s.7-8.

konusu, tarafları, sebebi farklıdır. Aşağıdaki hallerde bu bağlayıcılıktan söz etmek doğru değildir.

Hukuk mahkemesi, sanığın ikrarına dayanarak tazminata karar verirse, bununla ceza mahkemesi bağlı değildir. Çünkü, ikrar varsa, hukuk hâkimi bununla bağlı olup, o fiilin işlenmediğini kabul edemez (m.236). Ceza mahkemesi, ikrarın dışında başka delilleri de araştırabilir.

Hukuk mahkemesi, hakaret sebebi ile tazminata karar verirse, ceza mahkemesi, hakaret karşılıklı olmuştur veya sanığa karşı şiddet kullanıldığı için yapılmıştır diyerek, sanığı cezalandırmayabilir (TCK m.485).

Ceza mahkemesinin, hukuk mahkemesinin kesinleşmiş bazı kararlarıyla bağlı olmasını kabul etmek, uygulamada birliği sağlayacağı gibi, zaman ve masraf tasarrufu da sağlanmış olacaktır.

§ 5- MEDENİ YARGILAMADAKİ KESİN HÜKMÜN CEZA
YARGILAMASINA ETKİSİ

A- Kural Olarak Hukuk Mahkemesi Kararları
Ceza Mahkemesini (Davasını) Etkilemez

Hukuk mahkemesi kararlarının ceza mahkemesi (davası) üzerinde bir sonuç doğurmaması, hukuk ve ceza davalarının konusunun, taraflarının -ve delil sistemlerinin farklı olmasından ~~dandır.~~

Öncelikle bu iki davanın konuları değişiktir. Şöyleki; hukuk davalarının konusunu, kişiler arasında özel hukuktan doğan anlaşmazlıklar meydana getirmesine karşılık, ceza davalarının konusunu cezai nitelik taşıyan fiiller oluşturur. Bunun sonucu olarak da medeni yargılamanın konusunu, hukuk mahkemelerinin özel hukuk alanındaki yargısal faaliyetleri; ceza yargılamasının konusunu ise ceza mahkemelerinin ceza hukuku alanındaki yargısal faaliyetler teşkil eder.

Bir başka deyişle, eğer her iki davada aynı gerçek olay sözkonusu ise, örneğin bir müessir fiil veya mala zarar verilmesi halinde, zarar gören kimsenin, zarar veren kimseye karşı tazminat isteme hakkı özel hukukun konusunu oluşturur. Ceza davasında ise toplum düzenine karşı yapılmış bulunan mukavemet cezalandırılır (165).

(165) Othmar-Jauernig, Zivilprozessrecht, 18 Auflage, München, 1977, s. 10.

Hukuk davası ile ceza davasının deliller bakımından da farklılığı vardır. Ceza hukukunda kendiliğinden (re'sen) araştırma ilkesi geçerlidir. Ceza hâkimi, sanık iradesine bağlı kalınmadığı ve delil toplama imkânına yetkili olduğu halde, hukuk hâkimi davacı ve davalı tarafından talep ve iddia edilmeyen bir hususu (m.74,75) kendiliğinden dikkate alamaz ve onun araştırmasına girişemez (166). Yani, ceza yargılamasında medeni yargılamada olduğu gibi tarafların iddia ve savunmaları ile bağıllık yoktur. Bu nedenle ceza hâkimi yargılama sırasında taraflar istemeseler dahi gerçeği araştırır (167). Bunun yanında ceza hukukunda "şüphe sanık lehine yorumlanır" kuralı uygulanırken, hukuk usulünde böyle bir kural geçerli değildir (168).

Ceza hâkimi, ispat araçları bakımından hukuk hâkiminden daha çok serbesttir.

Hukuk hâkimi, ikrar ve kabul (m.236) edilmiş bulunan hususları gerçek olarak kabul etmek zorundadır (169). Ceza hâkimi ise, suç ikrar edilmiş olsa bile kamu düzeni ve yararı yönünden gerçeği araştırır. Hukuk mahkemesi hakaret sebebiyle tazminata karar verse bile, ceza mahkemesi hakaretin karşılıklı olması veya sanığa karşı şiddet kullanılması üzerine ika edildiği sebebiyle sanığı cezalandırmayabilir (TCK m.485).

(166) Nesep ve kısıtlama gibi aynı zamanda kamu yararı ve kanun icabı özel durumlar istisna tutulmuştur. Örneğin MK m.113,149,150,251,272,274,275,310,355 gibi...

(167) Tosun, s.41.

(168) Ansay, s.25.

(169) İstisna, bkz. Örneğin: MK m.150/3 gibi...

Hukuk hâkimi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile ve onun çizdiği sınırlar içerisinde inceleme yaptığı halde, ceza hâkimi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun ortaya koyduğu kural-lara göre inceleme yapıp sonuca varmak zorundadır.

Bunun yanında, haksız fiil teşkil ettikleri halde suç teşkil etmeyen fiiller mevcuttur. Bu gibi fiiller, özel hukuk-ta hukuka aykırı fiil olarak değerlendirildikleri halde, ceza hukukunda suç teşkil etmezler. Örneğin, kasta dayanmayan hak-sız rekabet fiilleri, haklı bir sebebe dayanmaksızın nişanın bozulması (170).

Bu farklılıkların yanında, hukuk davası ile ceza davası-nın tarafları da değişiktir.

Hukuk davalarında davalı ve davacı olmak üzere daima iki taraf vardır. Davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunması mümkün olmasına karşılık (m.43), bir davada ikiden fazla taraf bulunamaz.

Hakkında ceza müeyyidesi öngörülmüş alanların (toplumsal menfaatlerin) tecavüze uğraması halinde taraflardan biri top-lum, diğeri de hakkında kanunun öngördüğü müeyyidelerin uygu-lanması istenilen şahıstır.

Buna karşılık özel hukuk alanında ise, toplum kural ola-rak taraf olmaz. Hukukun kabul ettiği hürriyet alanına tecavüz olduğunu iddia eden ve müeyyidenin kendi lehine uygulanmasını

(170) Haluk Tandoğan, Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara, 1961, s. 348.

isteyen taraf vardır. Karşı tarafta ise kendisine bu şekilde bir iddia öne sürülen ve kanunun öngördüğü müeyyidenin uygulanması istenilen şahıs vardır.

Ceza davasını açmak savcı ve şahsî davacının görevi olduğu halde, hukuk davalarının açılması ancak bir yetkiden ibarettir (171). Medeni hukuk alanında gerek alacaklı, gerek borçlu, hak üzerinde tasarruf edebilirler. Taraflar, dava açıldıktan veya açıldıktan sonra, alacaklı alacağından vazgeçebileceği gibi, borçlu da borcunu ödeyerek davanın açılmasını veya açılmış davaya devam edilmesini önleyebilirler. Oysa, ceza hukukunda dava görülmeden ve sonucunda bir hüküm verilmeden bir kimse kendini suçlu olarak bir ceza altına ve bir cezaevine koyamaz. Ceza davalarında davacı ve davalı (sanık) ayrı ayrı kişiler olsalar da ve hâkim önünde iki taraf yargılanmakta ise de, bunlar, hukuk usulündeki anlamıyla taraf durumunda değildirler. Savcı da kendinin değil, gözetilmesi yalnızca devlete bırakılmış olan kamu haklarını korumaya borçludur. Savcının ve hâkimin görevleri ne kadar birbirinden ayrı olsa da amaçları birdir. Gerçek ne ise onu objektif şekilde araştırmaktır(172).

Hukuk ve ceza davalarının konusu, delilleri, tarafları yanında amaçlarının (173) da farklı olduğu öne sürülmüştür(174).

Bunun yanında, hukuk ve ceza davalarında değişik amaçla-

(171) Ansay, s.25.

(172) Ansay, s.26.

(173) Hukuk yargılamasının amacı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Yılmaz, s.1 vd.

(174) Kuru-Usul, C.IV, s.3580.

rın takip edilmesinin sonucu olarak kararların da farklı olduğu da savunulmuştur (175).

Bu görüşleri, medeni yargılamada amacın özel hakların araştırılması, kişilerin zarara uğramış yararlarının eski duruma getirilmesi ve ceza yargılamasında ise amacın, devletin cezalandırma hakkının yerine getirilmesi noktasından ele alırsak kabul edilebilirler; fakat, herşeyden önce hukuk yargılamasının amacı, "adaletli karar vermek" tir (176). Kararın adaletli olması ise, kararın taraflar arasındaki uyuşmazlığı, tarafları tatmin eder biçimde ortadan kaldırmasının (diğer deyişle, uyuşmazlığı temizlemesinin) yanında ve ondan çok daha önemli olarak, toplumsal barışı sağlamaya yönelik olması demektir (177). Kanımızca ceza yargılamasının da amacının "adaletli karar vermek" olduğunu söylemek mümkündür. Bir kararın, adaletli bir karar olduğunu söyleyebilmek için maddi gerçekleri yansıtmada gerekir (178). Hukuk yargılamasında da, ceza yargılamasında olduğu gibi maddi gerçek arandığından (179), hukuk ve ceza yargılamalarının amaç bakımından pek farklı olduğunu söylemek zordur.

Hukuk ve ceza davalarında konu, deliller, taraflar hususunda belirtilen ve daha da ayrıntılarına inilmesi imkânı mümkün bulunan bu ve benzeri farklılıklar dolayısıyla kural

(175) Othmar-Jauernig, Zivilprozessrecht, s.10.

(176) Yılmaz, s.6.

(177) Yılmaz, s.7.

(178) Yılmaz, s.7.

(179) Yılmaz, s.8.

olarak hukuk mahkemesi kararları ceza mahkemesini (davasını) etkilemeyecektir.

B- İstisna Olarak Hukuk Mahkemesi Kararları Ceza Mahkemesini (Davasını) Etkiler

Yukarıda da açıkladığımız gibi hukuk ve ceza davalarının konusu, delilleri, tarafları, değişik olduğundan kural olarak hukuk mahkemesi kararı, ceza mahkemesi (davası) için kesin hüküm (m.237) teşkil etmez.

Kural bu olmakla birlikte, aslında medeni yargılamaya tâbi olan bir davanın özel kanun hükümleri ile ceza yargılamasında da (mahkemelerinde de) görüleceği kabul edilmiş bulunan davalarda hukuk mahkemesi kararı, ceza mahkemesinde de kesin hüküm teşkil eder. Bu hususla ilgili olarak aşağıdaki iki örneği verebiliriz.

Herhangi bir senedin sahteliği m.314'e göre, hukuk mahkemesinde iddia edilir ve bu iddia mahkemece reddedilirse, artık bu senedin sahteliği ceza mahkemesinde tekrar tartışma konusu yapılamaz. Aynı senet hakkında ceza mahkemesinde sahtecilik davası (TCK m.339 vd.) açılmaz.

Ceza davası (son tahkikat) açılmadan önce hukuk mahkemesince verilmiş ve kesinleşmiş olan yaş düzeltme kararı ile ceza mahkemesi bağılıdır. Bu halde ceza mahkemesi tekrar sanığın yaşının düzeltilmesi yoluna gidemez.

§ 6- HUKUK MAHKEMESİ KARARLARININ CEZA MAHKEMESİNDE KESİN HÜKÜM TEŞKİL ETMESİ

A- Genel Olarak

Hukuk ve ceza davalarının konusu, delilleri ve tarafları farklı olduğundan, hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesi (davası) için kural olarak kesin hüküm teşkil etmediğini, ancak istisnai hallerde ceza mahkemesi (davası) için bağlayıcı olduğunu açıklamıştık (180).

Hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesinde (davasında) kesin hüküm teşkil ettiği haller, haksız fiilden doğan tazminat davası, sahtelik davası ve yaş düzeltme davalarında görülmektedir. Belirttiğimiz bu hallerle ilgili olarak hukuk mahkemesince verilen kararların hepsi değil, belli hususlara ilişkin olanları ceza mahkemesini bağlar. Aşağıda ele alacağımız hususlarla ilgili olarak hukuk mahkemesi kararı kesin hüküm teşkil edeceğinden ceza mahkemesi davayı tekrar göremez, incelemeye girişemez.

I- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davası Hakkındaki
Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde
Kesin Hüküm Teşkil Etmesi

1- Genel Bilgi

Hukuk düzeni tarafından tasvip edilmeyen fiiller, huku-

ka aykırı fiiller adını alır. Özel hukuk ile ceza hukukunun, hukuka aykırılık kavramına bakış açıları değişiktir. Hukuka aykırı fiilleri, meydana getirdikleri hukuki veya cezai sorumluluğa göre üçe ayırabiliriz (181).

Bazı fiiller, örneğin nişanın haklı bir sebebe dayanmadan bozulması halinde olduğu gibi, haksız fiil teşkil edip suç teşkil etmezler. Buna karşılık, kırmızı ışık yandığı halde trafik kurallarına aykırı olarak karşıya geçmek, süratli araba kullanmak (182) gibi fiiller ise çeşitli kanunlar tarafından suç olarak kabul edildiği halde zarar unsuru bulunmadığından dolayı haksız fiil oluşturmazlar.

Haksız fiil teşkil edip suç teşkil etmeyen veya suç teşkil ettikleri hallerde haksız fiil teşkil etmeyen fiiller tez konumuzu ilgilendirmemektedir.

Bizi ilgilendiren hem haksız fiil hem de ceza hukukuna göre de bir suç teşkil eden fiillerdir. Örnek olarak hırsızlık, yaralama, hakaret ve sövme gibi fiilleri gösterebiliriz.

2- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davasının Tamamen Kabulü veya Reddi Hakkındaki Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi

Hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesine hiçbir etkisinin olmayacağını savunan görüş açısından soruna yaklaşırsak,

(181) Ahmet Kılıçoğlu, Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi (AHFD 1972/3-4, C.29, s. 185).

(182) Tandoğan, s.348.

tazminata ilişkin olarak hukuk mahkemesinin bir kararı mevcut olsa bile ceza mahkemesinde tekrar tazminat istemek mümkün olacaktır. Bunu kabul etmek mümkün değildir. Çünkü haksız fiil sebebiyle hukuk mahkemesinden tazminat talep edilirse, mahkeme bu talebi kabul edebilir veya haksız fiilin unsurlarının gerçekleşmediği sebebiyle talebi reddedebilir. Suçtan zarar gören kimse, savcı tarafından haksız fiil nedeniyle aynı davalıya karşı açılan kamu davasına müdahale ederek (müdahil sıfatıyla) tazminat (CMUK m.365,II) isteyemez. Çünkü, hukuk mahkemesi haksız fiille ilgili olarak tazminat talebini olumlu veya olumsuz bir şekilde kesin bir şekilde karara bağlamıştır.

Yine aynı sebebe (haksız fiil) dayanarak, aynı kimse tarafından (suçtan zarar gören), aynı davalıya karşı açılan dava da kesin hüküm teşkil eder. Çünkü, hukuk mahkemesi uyumsuzluğu kesin bir şekilde karara bağlamıştır. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun, konusu mahkûmiyet olan iddialar hakkında uygulanması gerekir. Kanun koyucunun, hukuk mahkemesinin görevi içinde tazminat talebi ile ilgili olarak verdiği kararı, ceza hâkiminin yeniden ele alabileceği hususunda yetkili kıldığını kabul etmek mümkün değildir (183).

Bu nedenlerle, haksız fiilden doğan bir tazminat davasının kabulüne veya reddine ilişkin olarak, hukuk mahkemesinin kesinleşmiş bulunan kararı, aynı haksız fiil nedeniyle aynı davalıya karşı açılacak ceza davasında talep edilebilecek tazminat (CMUK m.365,II) için kesin hüküm teşkil eder; çünkü, hukuk

(183) Belgesay, s.151.

mahkemesindeki tazminat davası ile ceza davasının tazminata ilişkin bölümünün, tarafları, konusu ve (dava) sebepleri aynıdır (184). Bu konuda aşağıdaki Yargıtay kararını örnek olarak verebiliriz.

"... Hukuk mahkemesine açılan dava üzerine mağdur hâkim lehine beşbin lira tazminata hükmedilmiş bulunduğu göre, ceza davası zımında aynı sebeple tazminata hükmedilmesi bozmayı gerektirir" (185).

3- Haksız Fiilden Doğan Tazminat İçin Kısmî Davanın Açılması Halinde Hukuk Mahkemesi Kararının Kesin Hüküm Teşkil Etmesi

a- Kısmî Davanın Tamamen Reddi Halinde

Yukarıda haksız fiil sonucu meydana gelen zararın hepsi tazminat olarak talep edilirken, burada tazminatın hepsi değil, geri kalan kısmı ileride tekrar öne sürülmek kaydıyla bir kısmî talep edilmektedir

Kısmî davanın müddeabihi ile ileride talep edilecek müddeabih birbirinden farklı olduğundan, kısmî dava hakkındaki red kararının ileride öne sürülecek talep hakkında kesin hüküm teşkil etmeyeceği öne sürülmüştür (186).

(184) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.515.

(185) 4.CD 11.12.1959, 1729/14181 (Nejat Öztürk, Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı, C.1, İstanbul, 1970, s.101.

(186) Rosenberg-Schwab, 156,III ve orada zikredilen Stein-Jonnasschumann-Leipold, 19 Aufl. 322 Anm. IV, 8 C; Pohle ZZP 77, 98; Grunsky, s.440 (Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.1, B.4, Ankara, 1979, s.982'den naklen).

Bunun yanında bu görüşün, kesin hükmün mahiyetine ve menfaatler dengesine aykırı olduğu da öne sürülmüştür. Bu görüşe (187) göre, kısmî davada davacı ile davalı arasında bir borç ilişkisinin tespiti ve davalının bu borcun bir kısmını ödemeye mahkûm edilmesi talep edilmektedir, denilerek mahkemenin, davalıyı, borcun bir kısmını ödemeye mahkûm edebilmesi için, ilkönce davacı ile davalı arasında böyle bir borç ilişkisinin var olup olmadığının tespit edilmesi gerektiği, bu tespit zorunlu olarak borç ilişkisinin tümünü kapsayacağı ve kısmî davanın tamamen reddine de ilişkin kararın borç ilişkisinin tümü hakkında geçerli olacağı belirtilerek karşı görüşün kabul edilmesinin davada davacı ile davalıya eşit işlem yapılması ilkesine aykırı düşeceği ileri sürülmüştür.

Burada, kısmî davada öne sürülen tazminat ile saklı tutulan tazminat birbirinden farklı olsa da, kısmî davanın tamamen reddi demek, tazminat için geçerli şartların oluşmadığını tespit etmektir. Durum böyle olunca, davacının saklı tutulan tazminatı da ceza davasında müdahale yoluyla talep edememesi gerekir. Çünkü hukuk mahkemesinin kısmî davanın tamamen reddine ilişkin kararı, ceza davasında öne sürülecek talep için kesin hüküm (188) teşkil etmelidir. Yargıtay'ın da görüşünün bu doğrultuda olduğunu söyleyebiliriz. Şöyleki;

"Alacağın bir kısmı dava edilipte reddedilmişse verilen

(187) Kuru-Usul, C.1, s.982 vd.

(188) Zeiss, s.232; Bruns, s.413; Belgesay-II, s.55 (Kuru-Usul, C.I, s.983'den naklen).

hüküm mutebaki kısım hakkında da kaziyeyi muhkeme kuvvetini haizdir" (189).denilmektedir. Gerçi, bu karardan alacağın bir kısmı reddedilmiş ve kalan kısmının açılacak ceza davasında müdahale yoluyla (CMUK m.365,II) istenmeyeceği hakkında bir açıklık yoktur. Bu karar Yargıtay Ticaret Dairesi'nin bir kararıdır. Alacağın bir kısmının reddedilip, kalan kısmının hukuk davasında ileri sürülemeyeceği kabul edildiğine göre, aynı şeyi ceza davalarında da müdahale yoluyla istenemeyeceğinin kabul edilmesi doğru olacaktır; yoksa, aynı alacak hukuk davasında istenemezken, ceza davasında istenebilir hale gelecektir, böyle bir durumun kabul edilmesi ise biraz zordur.

b- Kısmî Davanın Kısmen Reddedilmesi Halinde

Hukuk mahkemesi haksız fiilden doğan tazminat için açılan kısmî davanın kısmen reddedilmesine (ve kısmen kabulüne) ilişkin kararı, kalan (saklı tutulan) kesiminin ceza mahkemesinde öne sürülmesinde kesin hüküm (190) teşkil etmelidir. Çünkü, bu durumda hukuk mahkemesi, davacının tazminat alacağının karara bağlanan şekilde olduğunu, bundan fazlasını talep edemeyeceğini tespit etmiştir.

c- Kısmî Davanın Tamamen Kabul Edilmesi Halinde

Haksız fiille ilgili olarak kısmî tazminat talebinin hukuk mahkemesince kabul edilmiş olması ve bu kararın kesin-

(189) TD 24.9.1953, 4852/4701 (Kuru-Usul, C.I, s.984'den naklen).

(190) Kuru-Usul, C.I, s.984.

leşmesi halinde, davacının (suçtan zarar görenin) ceza davasına müdahale ederek (hukuk mahkemesinde kısmi dava açarken) saklı tuttuğu tazminat miktarı için şahsi hak (tazminat) istemesi halinde (CMUK m.365/II) ceza mahkemesinde kesin delil (191) (m.295,I) teşkil eder.

II- Sahtelik Davası Hakkındaki Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi

Sahtelik davasına konu olan senetler adi ve resmi senetlerdir. Adi senetlerde sahtelik iddiası, adi senedin kendisi tarafından vücuda getirildiği iddia edilen (örneğin, senette borçlu olarak gözüken) kimse, kendisine karşı adi senede dayanılarak açılan davada veya kendisinin açtığı sahtelik davasında senetteki imzanın kendisine ait olmadığını (m.314) öne sürülebilir.

Resmi senetlerde bu iddia, görülmekte olan bir davada dayanılan bir resmi senedin sahte olduğunun (aynı mahkemede) veya resmi senet henüz dava konusu yapılmadan, senet dolayısıyla borç altına giren kişi tarafından açılacak sahtelik davasında öne sürülür (m.314).

Bu gibi hallerde herhangi bir senet hakkında sahtelik davası (veya iddiası) sonucunda hukuk mahkemesi, senedin sahte olmadığına, sahtelik davasının veya iddiasının reddine karar vermiş ve bu karar kesinleşmiş ise, artık bu senedin sahteliği ceza mahkemesinde tartışma konusu yapılamaz; aynı senet

hakkında ceza mahkemesinde sahtelik davası (TCK m.339 vd.) açılmaz (m.315, c.2). Çünkü, hukuk mahkemesinin kararı ceza mahkemesi için kesin hüküm teşkil eder.

Bu konuda öğretilerde (192) herhangi bir görüş ayrılığı olmadığı gibi, tartışma da yapılmamakta ve uygulamada da aynı şekilde kararlar verilmektedir.

Burada, aşağıdaki Yargıtay kararlarını örnek olarak verebiliriz.

"Sahte olarak tanzim edilmiş olan senedi bilerek kullanmaktan sanık Ali hakkında yapılan duruşma sonunda, (Ali'nin) suçu usulen sabit olduğundan Türk Ceza Kanunu'nun 345.maddesine göre (Ali'nin) bir sene hapsine karar verilmiştir. Müşteki Hüseyin tarafından senedin sahte olduğu ileri sürülerek hukuk mahkemesine açılan dava reddedilmiş ve bu karar da kesinleşmiş olmasına göre, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 314.maddesi sarahatı muvacehesinde artık bu senet hakkında cezada, iş hazırlık tahkikatında ise sahtecilikten dolayı hakkında başka tahkik yapılmaksızın savcılıkça takibata mahal olmadığına, ilk tahkikata intikal etmişse muhakemenin men'ine ve mahkeme (yargılama) safhasında bulunduğu takdirde de sanığın beraatine karar verilmesi icap edeceği ve ancak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 315.maddesine göre hukuk ve ticaret mahkemelerince senedin sahteliğine karar verildiğinde ciheti cezaiyede sanıkların bu sahtekârlık suçu ile bir alâka ve münasebetlerinin

(192) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.515; Taner, s.105; Karafakih, s.190; Üstündağ, s.567; Ansay, s.377; Bilge/Önen, s.706; Postacıoğlu, s.590; Tosun, s.350; Kunter, s.132.

tespiti bakımından davanın görülebileceğine göre, sanığın (Ali'nin) mahkûmiyetine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir" (193).

"... Dosya içeriğine göre işbu ceza davasından önce müşteki Osman tarafından Asliye Hukuk mahkemesinin ... esasında kayıtlı dosyasında bahsi geçen senedin sahte olduğu iddiasıyla iptal davası açıldığı ve derderst olduğu anlaşılacakla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 314.maddesinde, hukuk mahkemesinde senedin sahte olmadığına karar verilmiş olması halinde ceza mahkemelerinde sahtecilik iddiasının dinlenemeyeceği..." (194).

III- Yaş Düzeltmeye İlişkin Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi

1- Genel Bilgi

Yaş düzeltme talepleri, kamu davasının hazırlanması sırasında iddianame düzenlenmeden suçtan zarar görenlerle sanıkların yaş kayıtlarının düzeltilmesi Asliye Hukuk Mahkemesinden C.Savcısı tarafından talep edilebileceği gibi, cezai nitelik taşımayan durumlarda ayrı bir dava ile de istenebilir.

Hukuk mahkemesinin bu hallerde vereceği kararın kesinleşmesi halinde ceza mahkemesinin bağlı olup olmayacağı konusunda değişik görüşler mevcuttur.

(193) 6.CD 30.4.1970, 1979/2173 (RKD 1971,III/2, s.21-22).

(194) 6.CD 27.6.1985, 7891/7940 (İsmail Malkoç, Belgelerde Sahtecilik Suçları ve Mâla Karşı Suçlar, Ankara, 1986, s. 17).

2- Bu Konudaki Görüşler

a- Hukuk Mahkemesinin Yaş Düzeltmeye İlişkin Kararının Ceza Mahkemesini Bağlamıyacağı Görüşü

Bu görüşe göre (195), ceza mahkemesi hiçbir delille bağlı olmadığı gibi, hukuk mahkemesinin kararı ile de bağlı olmayarak kararını verecektir denilerek, yaş düzeltilmesi ile bağlı olunmama hususunda Ceza Genel Kurulunun (196) "Mağdurenin gerçek yaşına göre suç vasfının tayini gerekir" şeklindeki gerekçesi dayanak yapılmaktadır.

Bu görüşe katılmak zordur. Çünkü, aynı kimsenin hukuk mahkemesince düzeltilen yaşının, ceza mahkemesince tekrar ele alınması durumunda zaman ve masraf kaybı olması yanında, her şeyden önce kesin hükmün amacına ve yaş düzeltmenin bir kez yapılabileceği şeklindeki kurala (Nüfus Kanunu m.46) aykırılık vardır.

b- Yaş Düzeltmeye İlişkin Olarak Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesince Karine Olarak Doğru Kabul Edilebileceği, Aksinin İspatlanması Halinde Doğru Kabul Edilmeyeceği Görüşü

Hukuk mahkemesince senedin sahte olmadığına ilişkin kararı dışında kalan diğer hallerde, bu görüşe göre (197), hukuk mahkemesinin her türlü kararları ceza mahkemesince karine ni-

(195) Kunter, s.554.

(196) CGK 30.3.1981, 5/2-106 (Çağlayan, C.III, s.330).

(197) Tosun, s.350.

tehiğinde olarak doğruluğu kabul edilecektir. Ancak, hukuk mahkemesi kararının aksi ispat edilirse, karine olarak kabul edilen kararlarla bağlı kalınmayacaktır. Buna göre, şahsi hallerde, özellikle yaş düzeltmeye ilişkin olarak hukuk mahkemesinin kararı ilk anda ceza mahkemesi için bağlayıcı olacak ama kararın aksinin ortaya konulması durumunda bağlayıcılık niteliği ortadan kalkacaktır.

Yaş düzeltmeye ilişkin olarak hukuk mahkemesi kararının, ceza mahkemesini hiç bağlamıyacağını ne süren görüş gibi, bu görüşe de katılmak zordur. Bu görüş bağlayıcılığı kabul etmesi yönünden doğru kabul edilebilir. Ancak, aksinin ispat edilmesi durumunda bağlayıcılığın olmayacağını savunması açısından eleştirilebilir. Çünkü, bu durumda zaman ve masraf kaybı yanında, uyuşmazlık, hukuk mahkemesince halledilmesine rağmen, bu kabul edilmemiş olacak hem de Nüfus Kanunu m.46'da yer alan yaş düzeltmenin bir kez yapılabileceği şeklindeki kurallara aykırılık ortaya çıkacaktır.

**c- Yaş Düzeltmeye İlişkin Olarak Hukuk Mahkemesi
Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil
Edeceği Görüşü**

Ceza davası (son tahkikat) açılmadan önce hukuk mahkemesince verilmiş ve kesinleşmiş olan yaş düzeltme kararının, ceza mahkemesi için kesin hüküm teşkil edeceği belirtilmektedir.(198).

(198) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.515; Doğanay, s.28; Ali Baykal, Ceza Davası Sırasında Yaş Kayıtlarının Düzeltilmesi (AD 1973, C.64, S.5-6, s.423).

Bu durumda, aynı kişinin herhangi bir sebeple görülen ceza davası sırasında, yaşının tekrar düzeltilmesi talebi dikkate alınmayacaktır. Bu görüş, konuya kesin hüküm yönünden yaklaştığı için, bu konuda öne sürülen görüşler içinde daha kolay savunulabilecek olan görüştür.

d- Görüşümüz

Yaş düzeltme davalarıyla ilgili olarak hukuk mahkemesince verilen ve kesinleşen kararlar ile, yaş düzeltme talebinin (davasının) reddine ilişkin kararlar ceza mahkemesi için kesin hüküm nedeniyle bağlayıcı olmalıdır. Bunun yanında 1587 sayılı Nüfus Kanununun 46/3.maddesindeki, "yaş düzeltme davaları, ancak bir defa açılabilir" yolundaki hüküm emredici niteliktedir.

Uygulamada, daha önce hukuk mahkemesinde yaş düzeltilmesiyle ilgili olarak dava açılmış ve verilen karar kesinleşmiş ise, ceza mahkemesinin bu kararla bağlı olacağı ve bu konuda değişik bir yaş kabul etmesine imkân bulunmadığı yolundaki kararlara rastlamak mümkündür. Örneğin:

"1944 doğumlu olan sanığın Asliye Hukuk Mahkemesince 17.6.1960 gününde doğumu Eylül 1942 olarak düzeltilmiş ve bu hüküm, işlediği adam öldürme suçu hakkında kamu davası açılmadan önce kesinleşmiş ve nüfus kütüğündeki yaşı buna göre düzeltilmiştir. Bu hükmün dayandığı sebep ve delil durumu yeniden ele alınarak doğruluğundan şüphe etmeye ve yeniden yaş düzeltme yoluna gitmeye Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 237.mad-

desi engeldir. Muhakemenin iadesi yoluna başvuru olarak kesin hüküm ortadan kaldırılmadıkça yaş tashihi isteğinin ceza mahkemesince yeniden ele alınmasına imkân yoktur. Kesin hüküm, Anayasa'nın 132.maddesinin 3.fıkrasının (şimdi 138.maddesinin 4.fıkrasının) dayandığı ilke bakımından diğer mahkemeleri ve ilgili kimseleri de bağlar" (199).

Bu kararıyla Yargıtay, yaş düzeltilmesiyle ilgili olarak hukuk mahkemesince verilen ve kesinleşen kararın ceza mahkemesini bağlayacağını kabul etmiştir.

Hukuk mahkemesi, yaş düzeltme talebinin (davasının) reddine karar vermiş olsa bile, bu red kararı da ceza mahkemesinde kesin hüküm nedeniyle bağlayıcı olur. Bu konuda aşağıdaki bir Yargıtay kararı örnek gösterilebilir:

"Usulün 255.maddesi ceza mahkemelerine ceza davası zımında yaş tashihi davalarına bakmağa salahiyet vermekte olmasına ve bu salahiyetin istimalinde Nüfus Kanunu hükümlerinin nazara alınması lüzumu da mezkûr madde metninde tasrih edilmesine ve hukuk mahkemesinde ve yaş tashihi davası reddedilince aynı davanın hukuk mahkemesince tekrar rüyetine cevaz olmadığı gibi ceza mahkemesinde aynı davanın tekrar bakılması caiz olmamasına binaen..." (200).

Bunun yanında, ceza mahkemesinin yaş konusunda karar

(199) CGK 19.11.1962, 48/44 (ABD 1963/1, s.103-104), bkz. ayrıca: 1.CD 25.9.1963, 1281/1850 (Erem, s.354); 1.CD 22.4.1959, 529/1308 (Baykal, s.422).

(200) CGK 28.11.1938, 423/367. (Sadık Perinçek- Fehmi Tüzün, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İlgili Temyiz Mahkemesi İçtihatları, B.2, Ankara, 1954, s.208).

verirken hukuk mahkemesi kararı ile bağılı olacağı, fakat gerekçe gösterilmek suretiyle bundan ayrılabilmesine ilişkin kararlara da rastlanılmaktadır. Örneğin:

"Sihhat Kurulu tarafından tanzim olunan raporda mağdurun 16 yaşında olduğunun belirlenmesi muayene tarihinde bu yaş haddini bitirdiği manâsını tazammun edemeyeceği gözetilmeyerek doğum ilmuhaberinde imzası bulunan şahitler de dinlenmeden salahiyetsiz mahkeme tarafından yaşının 19.6.1934 olarak tashihi hakkında ittihaz olunan kararı muteber tutulması yolsuzdur(201).

Yeni bir kararda ise, hukuk mahkemesinde yaş düzeltilmesi davası açıldıktan sonra, ceza mahkemesinde artık bir başka yaş düzeltme davasının açılmayacağı, fakat bunun ceza mahkemesince maddi hakikatın aranmasına engel teşkil etmeyeceği belirtilmiştir. Nitekim Yargıtay bir kararında (202):

"Mağdurenin yaşı kesinleşmiş hukuk mahkemesi kararıyla düzeltilmiş bulunmasına göre, ceza mahkemesince Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 255/sonuncu maddesi uyarınca mağdureye ilişkin nüfus kaydının yeniden düzeltilmesi yolunda bir karar verilmesine imkân bulunmamakla birlikte, diğer yasa yollarına başvurulması sanık lehine uygulama yapılmasına da imkân vermediğinden, sanık vekili tarafından ibraz edilen İzmir Devlet Hastanesi Sağlık Kurulu Raporu ile dayanağı olan belgeler gerekirse yeniden çektirilecek filmleriyle birlikte Adli Tıp

(201) 5.CD 19.1.1951, 303/164 (M.Muhtar Çağlayan, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C.II, Ankara, 1981, s.429).

(202) CGK 30.3.1981, 5/2-106 (YKD 1981/7, s.897-906); aynı şekilde: 5.CD 2.2.1982, 244/229 (YKD 1982/6, s.876-877).

Meclisi'ne gönderilip mağdurenin suç tarihindeki yaşının kesin olarak saptanmasından sonra, mağdurenin gerçek yaşına göre suç vasfının tayini ve buna göre sanığa ceza uygulaması yapılması gerekir" demektedir.

Yargıtay, yaş düzeltilmesine ilişkin olarak hukuk mahkemesince verilen ve kesinleşen kararların ceza mahkemesini bağlayacağını kabul ederken, son zamanlarda ise gerekçe gösterilerek bağlayıcılık etkisinin ortadan kaldırılabilceğini kabul etmektedir. Burada, hukuk mahkemelerinden verilen kararların şekli hakikati yansıttığını, ceza mahkemelerinin ise maddi hakikati aradığı, bu sebeple hukuk mahkemesinin yaş düzeltmesine ilişkin kararının şekli hakikati yansıttığından dolayı, ceza mahkemesinin bu doğrultudaki kararla bağlı olamayacağı belirtilmiştir (203).

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun m.255/son fıkrasına göre; "suçtan zarar görenlerle, sanıkların yaşlarına, ceza hükümleri bakımından lüzum görülecek tashihlerin, nüfus kanunundaki usule göre icrası ceza mahkemelerine aittir." Burada, ceza mahkemesi ile hukuk mahkemesindeki yaş düzeltmeleri arasında bir fark olduğunu da söylemek mümkün değildir. Çünkü, hukuk mahkemesinde bu hususta dinlenen tanıklar, getirtilen raporlardan sonra oluşacak kanaate göre karar vermektedir.

Bunun yanında, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 255. maddesine 3006 sayılı Kanunla eklenmiş bulunan son fıkranın, mad-

(203) CGK 21.4.1980, 110/166 (Çağlayan-III, s.326).

denin asıl metni ile kurulu olan durumu değiştirerek kendi içine aldığı yaş düzeltilmesi bahsinde yeni bir hüküm koyduğu ve suçtan zarar görenlerle sanıkların yaşlarında ceza hükümleri bakımından lüzumlu görülecek düzeltmelerin Nüfus Kanunundaki usule göre yapılmasının ceza mahkemelerine ait olduğu, hukuk mahkemelerininin 3006 sayılı Kanuna kadar, Nüfus Kanunu gereğince haiz oldukları yetki ve görevin, ceza davasında taraf olanlar hakkında hukuk mahkemelerinden alınarak, ceza mahkemelerine verildiği ileri sürülerek, sözü geçen son fıkranın içine giren işlerde artık hukuk mahkemeleri için bir yetkinin düşünülmemeyeceği savunulmuştur (204). Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Bundan çıkan sonuç, son tahkikat esnasında ceza mahkemesinin istediği şekilde hareket edebileceği, aynı konuda kesinleşmiş kararlarla bağlı olmayacağıdır. Bu, herşeyden önce kesin hüküm kavramına ve amacına aykırıdır. Bunun yanında, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 3006 sayılı Kanundan sonra yürürlüğe girmesi hususu hiç dikkate alınmamıştır.

Kesin hükmün, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki etkisi mevcuttur. Yukarda da (205) belirttiğimiz gibi, kesin hükmün olumlu etkisi, karar muhtevasının tarafları ve bilhassa mahkûm olanı bağlaması, lehine karar verilen kimsenin inkâr edilememesidir. Olumsuz etkisi ise; kararlarla neticelendirilen ihtilafın şartları aynı kaldıkça, yeni bir davaya konu teşkil edememesi, böyle bir davanın dinlenmeyip red edilmesidir. Hukukî şahıslar arası ihtilâfları halleden mahkeme kararlarına kesin hüküm etkisinin tanınması, hâkimlerin asla yanlış karar vermiyecekleri

(204) YİBK 31.1.1945, 22/3. (Çağlayan-III, s.323).

(205) Bkz. yuk. s.22 vd.

düşüncesinden ziyade, toplumda düzen ve huzurun sağlanması, kişiler arası ihtilâflara son verilerek, bozulan sulh ve sükûnun biran önce eski haline getirilmesi ve Adliye'nin itibarının korunması düşüncesine dayanır (206).

Kesin hüküm, ilk önce hükmü veren mahkemeyi ve bunun yanında diğer bütün mahkemeleri bağlar; mahkemeler aynı davayı bir daha inceleyemezler (207).

Bir kimsenin yaş kaydı kesin olarak düzeltildikten sonra, ceza mahkemesinde eski kayıt tekrar düzeltme konusu yapılamaz. Çünkü nüfus kayıtlarının düzenlenmesi ve devamlılığı kamu düzeni (208) ile ilgili olduğundan, kesin hükümden taraflar açıkça veya zımnen vazgeçemezler (209).

Bu sebeplerle Nüfus Kanununun 46/3.maddesine göre; yaş düzeltme davaları, ancak bir dava açılabilir şeklindeki emredici hüküm ve mutlak ifade karşısında ve bu konuda hukuk mahkemesinin şekli hakikatle yetinmediği, serbesti içinde bulunduğu dolay ve de kesin hükümün amacının sağlanabilmesi açısından yaş düzeltme davalarının kabul veya reddi biçimindeki hukuk mahkemesi kararlarının, ceza mahkemesini bağlaması gerekir.

(206) Domaniç, s.4-5.

(207) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.510.

(208) 6.HD 13.6.1973, 2927/2431 (Çağlayan-III, s.325).

(209) Domaniç, s.6 vd.; ayrıca bkz. yuk. s. 40.

§ 7- HUKUK MAHKEMESİ KARARININ CEZA MAHKEMESİNDE
KESİN DELİL TEŞKİL ETMESİ

A- Genel Bilgi

Ceza yargılamasında delil hususunda mahkemeye geniş yetkiler verilmiştir. Hukuk mahkemelerinde delilleri davacı ileri sürdüğü halde, ceza mahkemelerinde tarafların getirdikleri delillerden başka hâkim de delil araştırabilir. Savcı, delil toplanması hususunda kişilere oranla daha üstündür; daha iyi imkânlarla sahiptir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.255/I'e göre ceza hâkimi, medeni hukukun delillere ilişkin hükümleriyle bağlı olmadan, elde edilmiş bulunan delillerin değerlendirilmesi sonucu oluşacak kanaate göre karar vermesi gerekir.

Kesin hüküm (mahkeme ilâmları) kesin delil teşkil eder. (m.295,I). Hukuk mahkemesince verilmiş ve kesinleşmiş bir hüküm, aynı dava sebebine dayanarak, aynı taraflar arasında ve aynı konuya ilişkin olarak açılacak ikinci bir davada (kesin hükmün etkisi yanında) bazen kesin delil teşkil eder.

Hukuk ve ceza davalarının konuları ve tarafları farklı olduğundan, hukuk mahkemesi kararı kural olarak ceza mahkemesinde kesin hüküm gibi kesin delil de teşkil etmez. Kural bu olmakla beraber, istisnaf olarak aşağıda ele alacağımız hallerde, hukuk mahkemesinin kesinleşmiş bir kararı ceza mahkemesinde kesin delil teşkil eder.

B- Kesin Delil Teşkil Eden Haller

I- Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Ettiği Hallerde Kesin Delil de Teşkil Etmesi

Üç istisnai halde hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesi için kesin hüküm nedeniyle bağlayıcı olacağını belirtmiştik (210). Ele aldığımız bu durumlarda hukuk mahkemesi kararı, ceza mahkemesinde kesin hüküm yanında kesin delil de teşkil eder. Çünkü bu hallerde, hukuk mahkemesinden verilmiş olan kesin hüküm ile ceza davasının tarafları, dava sebebi ve konusu aynıdır. Kesin delil teşkil eden bu halleri şu şekilde belirtmek mümkündür.

1- Davacının Hukuk Mahkemesinde Haksız Fiilden Dolayı Bir Kısmî Maddî Tazminat Davası Açması Halinde

a- Kısmî Tazminat Davasının Kazanılması Halinde

Haksız fiille ilgili olarak kısmî tazminat talebinin hukuk mahkemesince kabul edilmiş olması ve bu kararın kesinleşmesi halinde, davacının (suçtan zarar görenin) ceza davasına müdahale ederek (hukuk mahkemesinde kısmî dava açarken) saklı tuttuğu tazminat miktarı için şahsî hak (tazminat) istemesi halinde (CMUK m.365/II) ceza mahkemesinde kesin delil (m.295,I) teşkil eder (211).

(210) Bkz. yuk. dipnot 180-210 arası.

(211) Kuru-Usul, C.IV, s.3584.

Kısmî davanın tamamen kabulüne karar veren mahkeme, bununla aynı zamanda davacı ile davalı arasındaki bir hukuki ilişkinin varlığını da tespit etmiştir. Hukuk mahkemesi kararının tespiti ilişkin bu bölümü, ceza davasında kesin delil teşkil eder. Hukuk mahkemesince olayda, haksız fiil unsurlarının (BK m.41 vd.) gerçekleştiği saptanmış ve bunun sonucunda davacının tazminat talebini kabul etmiştir. Ceza mahkemesi tazminat isteme şartlarının mevcut olduğuna ilişkin hukuk mahkemesi kararıyla bağlıdır. Ceza mahkemesi bu hususla ilgili olarak, davalının davacıya ilke olarak borçlu olup olmadığı sorununu yeniden tartışamaz ve davalının bu borçtan dolayı ilke olarak borçlu olmadığı sonucuna varamaz. Ceza mahkemesi böyle hallerde, sadece davalının davacıya kısmî davada hükmedilenden daha fazla bir borcunun mevcut olup olmadığını inceleme konusu yapabilir. Ceza mahkemesince, sanık suçlu bulunmayarak beraatine karar verilse bile, davacının uğramış olduğu zarar kısmî davada kabul edilenden daha fazla ise, sanığı tazminat ödemeye mahkûm etmek veya davacının hukuk mahkemesine başvurabileceğine karar vermesi (CMUK m.358,II) gerekir.

b- Kısmî Tazminat Davasının Tamamen Reddedilmesi
Halinde

Haksız fiille ilgili olarak kısmî tazminat talebi, hukuk mahkemesince reddedilecek olursa, bu karar, açılacak ceza davasında davacı tarafından müdahale yoluyla (CMUK m.365,II) reddedilen talebin tekrar öne sürülmesi halinde, hukuk mahkemesinin redde ilişkin kararı kesin delil teşkil etmelidir.

Çünkü, kısmî tazminat talebinin kabul edilmesi halinde verilen karar, nasıl ceza davasında davacı lehine kesin delil teşkil ediyorsa, kısmî tazminat talebinin tamamen reddine ilişkin kararın da davacının iddia ettiği gibi borç ilişkisinin (tümünün) mevcut olmadığı hakkında (davalı lehine) kesin delil teşkil etmelidir. Çünkü, bunu kabul etmemiz halinde, davacı ile davalı arasındaki eşitliği gözardı etmiş oluruz. Nasıl kısmî davanın kabulü halinde davacı bu karardan faydalanabiliyorsa, aynı şekilde kısmî davanın reddi halinde de davalının faydalanması gerekir yoksa davacı lehine üstünlük tanımış oluruz (212).

**e- Kısmî Tazminat Davasının Kısmen Reddedilmesi
Halinde**

Hukuk mahkemesi kısmî davanın kısmen reddine (ve kısmen kabulüne) ilişkin kararının da, kısmî davanın tamamen reddedilmesi halinde olduğu gibi, ceza davasında kesin delil teşkil etmesi gerekir. Çünkü hukuk mahkemesi talebin bir kısmını kabul etmekle tazminat miktarının öngörülen şekilde olduğunu, bundan fazlasının talep edilemeyeceğini tespit etmiştir. Bu halde açılacak ceza davasında, davacı müdahale yoluyla tazminat talebini öne sürememelidir.

**2- Hukuk Mahkemesinin Bir Senedin Sahte Olmadığına
Karar Vermesi Halinde**

Hukuk mahkemesinde resmi veya adi bir senedin sahteliği

nin iddia edilmesi veya ayrı bir sahtelik davası açılması halinde, sahtelik davasının veya iddiasının reddine (sahtelik bulunmadığına) karar verilmiş olması halinde, bu hüküm, ceza mahkemesinde açılacak sahtelik davasında kesin hüküm (213) yanında kesin delil de teşkil eder. Yani bu halde, ceza mahkemesi hukuk mahkemesinin bu konuya ilişkin kararını kendisine dayanak yaparak sanığın beraatine karar vermek zorundadır.

3- Hukuk Mahkemesinin Bir Kişinin Yaşının Düzeltilmesine İlişkin Karar Vermesi Halinde

Hukuk mahkemesi bir kişinin yaşının düzeltilmesi talebiyle açılan davada vermiş olduğu ve ceza davası açılmadan önce kesinleşmiş bulunan kararı, son tahkikat esnasında suçtan zarar görenlerle, sanığın yaşının düzeltilmesi talepleri karşısında kesin hüküm (214) yanında kesin delil de teşkil eder; fakat, Ceza Genel Kurulu yukarıda da (215) belirttiğimiz gibi, yeni bir kararında, hukuk mahkemesinin yaş düzeltmesine ilişkin olarak verdiği kararın, ceza mahkemesi için kesin delil nedeniyle bağlı olmayacağını, suç tarihindeki gerçek yaşın kesin olarak belirlenmesinden sonra, suç vasfının tayinini ve buna göre ceza uygulamasının yapılmasını kabul etmiştir.

Bu kararın, kesin hüküm kavramına ve amacına uygun olmadığı (216) belirtilmiştir.

(213) Bkz. yuk. s. 75 vd.

(214) Bkz. yuk. s. 77 vd.

(215) Bkz. yuk. s. 82 vd.

(216) Kuru-Usul, C.IV, s.3584.

Yukarıda (217) da ele aldığımız gibi yaş düzeltmeye ilişkin hukuk mahkemesi kararları, ceza mahkemesi için bağlayıcı olmalıdır. Bu bağlayıcılığı kabul etmememiz halinde kesin hükmün hiçbir anlamı kalmayacak ve yeniden birçok masrafa girileceği gibi davaların uzaması da önlenemeyecektir. Hukuk mahkemesi de yaş düzeltme davasında, tarafların beyanlarıyla yetinmeyip, ceza mahkemesi gibi maddi gerçeği aramaktadır. Ceza mahkemesi elde edilen raporlara göre yaş düzeltilmesi talebine karar vermeyip, hukuk mahkemesinin düzeltme kararıyla bağlı olmalıdır. Yoksa kesin hüküm kavramının ihlâl edilmesiyle karşılaşılacaktır (218).

II- Bekletici Sorun Yapılan Hallerde Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi

1- Genel Bilgi

Bir ceza davasının görülmesi bazen, o ceza mahkemesinin yetkisinin dışında kalan bir sorunun çözülmesine bağlı olabilir.

Medeni hukuk ilişkilerine ait sorunlarda ceza mahkemele-
rinin yetkisi Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.255'de ele alın-
mıştır. Buna göre bir fiilin suç olup olmaması, özel hukuka
ilişkin bir sorunun halline bağlı ise, ceza mahkemesi bu sorunu

(217) Bkz. yuk. s. 80 vd.

(218) Erem, s.354.

ceza usulü kurallarına göre kendisi halledebilir (219). Bununla beraber ceza mahkemesi o sorunu kendisi halletmeyip, yargılamayı erteleyerek hukuk mahkemesinde dava açmaları için ilgililere bir süre verebilir ve bu konuyla ilgili olarak hukuk mahkemesince verilecek kararı bekleyebilir.

Hukuk davasının daha önce veya sonra açılması halinde bir fark gözetilmeksizin hukuk hâkiminin vereceği nihai hükmü bekleme yetkisi ceza hâkimine tanınmıştır. Ceza mahkemesinin bu yetkiyi kullanıp kullanmaması keyfiyeti hâkimin takdirine bırakılmıştır. Hâkim bu hususa ilişkin takdirinde ihtiyaridir (220). Yani tamamen serbesttir. Genel bir ifadeyle, ceza mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile hukuk mahkemesinde görülmekte olan bir dava arasında bağlantı varsa, ceza mahkemesi hukuk davasının sonuçlanmasını, ceza davası için bekletici sorun yapabilir.

2- Bu Konudaki Görüşler

Ceza mahkemesinin, hukuk davasının sonuçlanmasını bekletici sorun sayması halinde, hukuk mahkemesince verilecek kararlarla bağlı olup olmayacağı hususunda aşağıdaki görüşleri sıralamak mümkündür.

(219) Bkz. CMUK m.255,I; "Ancak, ceza mahkemesinin bu konuda vereceği karar, o sorun hakkındaki davanın hukuk mahkemesinde açılmasına ve incelenmesine engel değildir. Çünkü, ceza mahkemesinin kararı, yalnız fiilin suç olup olmadığının araştırılması için verilmiş bir karardır."

(220) Kunter, s.288.

**a- Hukuk Mahkemesinin Kararının Bağlayıcı
Olamayacağını Öne Süren Görüş**

Bu görüşe (221) göre, bekletici sorun yapılmasını uygun gören mahkeme, diğer mahkemenin kararıyla bağlı değildir. O karar, kendi baktığı dava için kesin hüküm niteliğinde sayılmaz, sadece mantık kudreti taşır denilmektedir. Bu görüş, bağlayıcılığı hiç kabul etmemesi açısından eleştirilebilir (222).

**b- Hukuk Mahkemesinin Bu Konudaki Kararıyla Bazen
Bağlı Bazen Bağlı Olunmayacağı Görüşü**

Hukuk mahkemesinin vereceği karara göre çözümün değişik olacağı savunulmuştur (223). Bu görüşe göre, bekletici sorun sayılması zorunlu olarak öngörülmüşse, kanun koyucunun bu karara uyulmasını da zorunlu saydığı şeklinde anlaşılması, eğer bekletici sorun saymak hâkimin takdirine bırakılmışsa, bu durumda asıl mahkemenin bu kararla bağlı olmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu görüş de eleştirilebilir (224).

**c- Hukuk Mahkemesinin Kararının Bağlayıcı
Olması Gerektiğini Öne Süren Görüş**

Ceza mahkemesinin, bir hukuk davasının sonuçlanmasını bekletici sorun yapmış ise, bununla hukuk mahkemesinin vereceği

(221) Erem, s.348.

(222) Bkz. aşa. s. 94 vd.

(223) Hakan Pekcanitez, Bekletici Sorun (Meselei Müstehire), EÜHFD 1981/1, s.273; Kunter, s.286.

(224) Bkz. aşa, s. 96.

kararı peşinen kabul etmiş olacağı (225), o merci tarafından verilecek karara hâkimin uyması gerektiği (226) belirtilerek, bekletici sorun yapılan hallerde ceza mahkemesinin, bu konudaki kararlarla bağlı olacağı savunulmuştur. Kanımızca bu görüş, bu konuda öne sürülen görüşler içinde en tutarlı olanıdır (227).

d- Hukuk Mahkemesi Kararının Karine Olarak
Bağlayıcılık Niteliğine Sahip Olacağı
Görüşü

Zorunlu bekletici sorun varsa, asıl mahkeme verilen kararlarla bağlıdır; bekletici sorun saymak hâkimin takdirine bırakılmış ve bekletici sorun yapılmış ise, bu durumda da asıl mahkeme verilen kararlarla bağlı olmalıdır denilerek ve bu sonucun yargılama birliği ilkesine daha uygun olacağı, fakat bu sonucun karine olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilerek, her karinede olduğu gibi bunun da aksinin ispat edilebilme imkânının var olduğu savunulmaktadır (228). Bu görüş, bağlayıcılığı kabul etmesi açısından yerindedir; ama, aksinin ortaya konulmasında bağlayıcılığın olmayacağını savunması açısından eleştirilebilir (229).

e- Görüşümüz

Bekletici sorun yapılan hallerde, ceza mahkemesinin ve-

(225) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.516.

(226) Leone (Trattato...I, 1961), s.315; Stefani-Levasseur, n. 391 (Erem-Usul, s.348'den naklen); Taner, s.105.

(227) Bkz. aş. s.96 vd.

(228) Tosun, s.411.

(229) Bkz. aş. s.95 vd.

rilen kararlarla hiç bağı olmayacağını öne sürmek pek tutarlı değildir. Çünkü, bazı hallerde bekletici sorun sayılması gerektiğini (230) Kanun belirtmiştir. Bazı hallerde de mecburiyetin olduğunu kabul etmek gerekir (231). Bu hallerde hem kanun, hem de konunun daha uzman yargı organınca inceleneceğinden verilen kararlarla bağı olunmalıdır.

Bağlayıcılığı karine olarak kabul eden görüş, ilke olarak bağlayıcılığı kabul etmesi açısından yerindedir, ama bu durum bir karine olarak kabul edilmektedir. Bu demektir ki, ceza mahkemesi, hukuk mahkemesi kararının doğruluğunu kabul edecek ama kendisi de maddi gerçeği araştırarak ve sonunda aksinin ortaya konulmasında bağlayıcılıktan ayrılabilir.

Bekletici sorun yapılması, aynı sorun hakkında iki mahkemeden farklı (çelişik) kararlar çıkmasını önler, bekletici sorun yapan mahkemenin, diğer davada verilen karardan yararlanmasını sağlar. Böylece, bekletici sorun yapılması, iki davaya da aynı zamanda (paralel olarak) devam edilmesi halinde sarf edilecek olan fazla zamandan, giderden ve emekten tasarruf sağladığı için usul ekonomisine de uygun düşer (232).

Durum böyle olunca, bekletici sorun yapmanın bir anlamı kalmaz. Çünkü bu görüşe göre, hukuk mahkemesi kararı karine niteliğindedir. Madem ki ceza mahkemesi sonradan maddi gerçeği

(230) Örneğin; Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi bulunmasında olduğu gibi (A.Y. m.152).

(231) Örneğin, hukuk mahkemesinde sahtelik iddia edilmişse, sahte olmadığı orada sabit olursa ceza davası açılmayacağından, açılmışsa durdurulmalı ve sonuç beklenilmelidir.

(232) Kuru-Usul, C.III, s.2348.

yine araştıracak ise, bekletici sorun yapılarak zaman kaybının yapılmaması daha uygun olacaktır.

Bağlayıcılığı karine olarak kabul eden görüş ve bağlayıcılığı tamamen kabul eden görüş, ceza mahkemesinin bağlı tutulması açısından birbirleriyle özdeştir ama biri, daha sonra maddi gerçeğin araştırılmasını kabul ederken, diğeri bunu kabul etmemektedir.

Zorunlu bekletici sorun varsa bağlılığı, ihtiyari bekletici sorun yapılmışsa bağlı olunmayacağını kabul eden görüş de eleştirilebilir. Çünkü bu görüşe göre, bağlı olunma halini kanun gereği saymış, bağlı olunmamayı ihtiyari olarak bekletici sorun yapılmasının kabul edilmesine dayandırmıştır. Kanun koyucu, bekletici sorun yapılmasını hâkimin takdirine bırakmakla yanlış kararların verilmesini önlemek, sonuçta en doğru kararın ortaya çıkmasını sağlamak istemiştir. İhtiyari hallerde bağlayıcılık kabul edilmediğine göre, bekletici sorun yapılmaması daha doğru olurdu. Çünkü, hem zaman, hem de masraf yönünden bir şey kaybedilmezdi.

Bu görüşlerin içinde, bizce en makul olanı, bağlayıcılığı tamamen kabul edenlerdir. Çünkü, ceza mahkemesi görmekte olduğu bir dava için, hukuk davasının sonuçlanmasını bekletici sorun yapmış ise, hukuk mahkemesinin kararını da önceden kabul etmiş demektir. Eğer böyle olmayacağı düşünülürse, ceza mahkemesinin hukuk mahkemesi kararının sonucunu beklemesinin bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle sonucu beklenen hukuk davası hakkında verilen karar, bekletilen ceza davasında kesin delil teşkil

etmelidir. Ceza mahkemesi, hukuk mahkemesi kararıyla bağılı olmalı, aynı konuda maddi gerçeği araştırmaya gitmemelidir. Yargıtay'ın da tutumunun bu doğrultuda olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin:

"Hukuk ve ceza davalarının konuları, tarafları ve mahiyetleri tamamiyle ayrı olduğu cihetle, hukuk mahkemelerinden verilen kesinleşmiş bir hükmün kural olarak ceza davasına etkili olmaması gerekir. Ancak, hukuk mahkemesinin kesin hükme bağladığı meselenin halli, daha önce meselei müstehire şeklinde ceza mahkemesinden hukuk mahkemesine tevdi edilmiş ise, bu konuda verilecek hüküm, diğer delillerle birlikte takdir edilecek kuşkusuz ceza mahkemesince gözönünde tutulacaktır (233).

3- Bazı Hallerde Bekletici Sorun Yapılıp Yapılamayacağı Hususu

a- Hukuk Mahkemesinde Sahtelik Davası Devam Ederken Ceza Davasının da Açılmış Olması Halinde

Hukuk mahkemesinde açılmış olan, senedin sahteliği davası devam ederken (veya hukuk davasında hadise şeklinde ileri sürülen sahtelik iddiası incelenirken), ceza mahkemesinde de sahtecilik davası (TCK m.339 vd.) açılabilir. Bu husus m.314, c.II hükmünden de açıkça anlaşılmaktadır.

Böyle bir durumda, hukuk ve ceza mahkemelerinden hangisinin diğer mahkemedeki davanın sonuçlanmasını, bekletici so-

(233) CGK 21.4.1980, 9/110-166 (YKD 1980/10, s.1410-1415).

run yapması gerekeceği ortaya çıkmaktadır. Herşeyden önce böyle bir halde, her mahkeme, diğer mahkemedeki bir davanın sonuçlanmasını bekletici sorun yapılıp yapılmaması hususunda kendileri karar verebilir.

b- Bu Konudaki Görüşler

Hukuk ve ceza mahkemelerinin bekletici sorun yapmaları hakkında değişik görüşler vardır. Bunları şöylece sıralamak mümkündür.

aa) Ceza Mahkemesinin Hukuk Davasının Sonuçlanmasını Beklemesi Görüşü

Buna göre ceza mahkemesi, hukuk davasının sonuçlanmasını bekletici sorun yapmalıdır. Hukuk mahkemesinde sahtelik iddia edilmişse sahte olmadığı orada sabit olursa ceza davası açılmayacağından, açılmışsa durdurulmalı ve sonuç beklenmelidir (234).

Bu şekildeki görüşe Yargıtay Ceza Genel Kurulu ile Ceza Dairelerinin de katıldığını söylemek mümkündür. Örneğin:

"Sahtelik iddiasının 7.1.1946 da hukuk davasında ileri sürülmüş ve tetkikatına girilmiş olmasına ve orada senedin sahte olmadığına karar verilmesinin HUMK'nun 314.maddesince cezada sahtelik iddiasının mesmu olmayacağı neticesini vereceğine göre, hukuk davası sonucu alınmadan 23.10.1946 da açılan ceza

davasının görülüp hükme bağlanması yolsuzdur" (235).

"Hazine tarafından hukuk mahkemesine sanıklardan C ve H aleyhlerine açılan davada, dava ve suç konusunu teşkil eden 1958 tarih ve 5011/3698 sayılı yazının sanık C nin tertip ve tasnii eseri olduğundan buna dayanarak yapılan üç parça gayrimenkule ait ferağ ve tescilin hükümsüz bulunduğu cihetle, tapu kayıtlarının iptali istenilmiş olmasına ve HUMK'nun 314.maddesinde, sahteliği iddia edilen senedin mahkemede sahte olmadığı tebeyyün ettiği takdirde, sahtelik iddiasının ceza mahkemelerinde mesmu olamayacağı tasrih edilmiş bulunmasına göre, hukuk davasının neticesine intizar edilmesi zarurî iken, netice alınmadan yazılı şekilde hüküm tesisi yolsuzdur." CGK: "Her ne kadar sahteliği iddia olunan Milli Emlak Müdürlüğü resmi senetlerden madut değil ise de, tapuda yapılan intikal muameleleri sahteliği iddia olunan bu vesikaya dayanarak yapılan intikal muamelesinin iptali istenmiş olmasına göre, hukuk mahkemesinin neticesine intiraz edilmesi gerekli ve bozma ilâmına bu sebeple uyulmasına" (236).

bb) Hukuk Mahkemesinin Ceza Davasının Sonuçlanmasını Beklemesi Görüşü

Bu görüşe göre hukuk mahkemesi ceza davasının sonuçlan-

-
- (235) 4.CD 17.3.1949, 14752/4199 (ABD 1954/6, s.508); ayrıca 4.CD 5.7.1956, 4939/10041 (Sadık Perinçek-Cahit Özden, Türk Ceza Kanunu ve Buna Ait Seçilmiş Temyiz Mahkemesi Kararları, B.3, İstanbul, 1959, s.543-544).
- (236) CGK 21.3.1960, 1/12-11 (Muhtar Çağlayan, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C.II, s.420).

masını bekletici sorun yapmalıdır (237). Nitekim Yargıtay 11. HD'de bu görüştedir. Şöyleki, davacı, bonodaki imzanın kendisine ait olmadığını (bononun sahte olduğunu) bildirerek bononun iptali için dava açmıştır. Mahkeme, bononun davacı tarafından imzalanmış olduğunu kabul ederek davanın reddine karar vermiştir. Mahkemenin bu şekilde vermiş bulunduğu kararı, 11.HD tarafından, davalı hakkında ağır ceza mahkemesinde açılmış bir sahtecilik davasının bulunduğu ve davalının mahkûmiyetinin bu davaya (hukuk davasına) da etkisinin olacağı nedeniyle ceza davasının sonucunun beklenmesi gerekeceği belirtilerek bozulmuştur (238). Mahkeme ise, bekletici sorun yapılamayacağını ileri sürerek kararında direnmiştir. Direnme kararının temyiz edilmesi sonucu, incelemeyi yapan Hukuk Genel Kurulu, ceza davasının Af Kanunu ile ortadan kalkması nedeniyle bekletici sorun üzerinde durmamıştır. Hukuk Genel Kurulu'na kadar gelmiş bulunan mahkeme kararının, bizim için önemli olan tarafı, Yargıtay 11. HD'nin hukuk mahkemesinin ceza davasının sonuçlanmasını bekleyeceği (239) yolundaki görüşüdür.

cc) Hangi Mahkemede Soruşturma Daha İleri Aşamada
İse Onun Kararının Beklenmesi Görüşü

Bu görüşe göre, bekletici sorun konusunda genel bir kural konulamaz. Ancak, hangi mahkemedeki tahkikat (soruşturma)

-
- (237) Mazlum, Kayalar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 314. maddesinin 2.fıkrası tatbikatı hakkında (ABD,1954/6, s. 508 ve 511); Bilge/Önen, s.580.
- (238) Karar hakkında bkz. Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.II, B.4, Ankara, 1980, s.1509.
- (239) HGK 3.3.1976, 11/28-1057 (Kuru-Usul, C.II, s.1509).

daha ileri bir aşamada ise, diğerinin onu beklemesi gerekir. Sahteliği iddia veya dava edilen senet hakkında bilirkişi incelemesine başlayan mahkemenin kararı bekletici sorun yapılmalıdır (240).

Bu görüşler içerisinde en uygun olanı kanımızca bu görüştür. Bu gibi durumda, bir mahkeme diğerinin kararını bekletici sorun yapmalıdır şeklinde genel kural koymak mümkün değildir. Usul ekonomisi açısından konuya yaklaşırsak, hangi mahkemede soruşturma daha ileri aşamada ise, diğerinin bu mahkeme kararını beklemesi daha uygun olacaktır.

Burada bizim açımızdan önemli olan, hukuk mahkemesinin daha ileri aşamada olup, ceza mahkemesinin bu hususta bekletici sorun yapmasıdır. Eğer ceza mahkemesinin beklemesi sonucu, hukuk mahkemesi senedin sahte olmadığına karar verirse, ceza mahkemesi bununla bağlı olacaktır. Aksi durumda, ceza mahkemesi senedin sahteliğini incelemeye devam edecektir.

c- Her İki Mahkeme de Bekletici Sorun Yapmamış İse

Hukuk mahkemesinin ceza mahkemesini veya ceza mahkemesinin hukuk mahkemesini beklemesine ilişkin kanunî bir zorunluk yoktur. Bu nedenle, her iki mahkeme de birbirinden bağımsız olarak senedin sahte olup olmadığını incelemeye devam edebilirler. Böyle bir durumda, hukuk davası daha önce sonuçlanmış ve senedin sahte olmadığına karar verilmiş ve bu karar kesinleşmiş ise, artık ceza mahkemesi, senedin sahte olup olmadığını inceleyemez

(240) Kuru-Usul, C.II, s.1509.

T. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

(m.314, c.2); sanığın beraatine karar vermekle yetinmelidir.

d- Ceza Mahkemesinde Yaş Düzeltme Davası Görülürken Aynı Davanın Hukuk Mahkemesinde de Açılması Halinde

Son tahkikat sırasında, suçtan zarar görenlerle, sanıkların yaş kayıtlarının düzeltilmesi davaları ceza mahkemelerinde görülür (CMUK m.255/4). Böyle bir durumda, esas yetkili mercii ceza mahkemesidir. Ceza mahkemesi, yaş düzeltme davasına bakarken, her nasılsa hukuk mahkemesinde aynı dava görülmeye başlanmışsa, ceza mahkemesinin bekletici sorun yapması gerekir. Çünkü, hukuk mahkemesi, ceza davasından haberi olmadan yaş düzeltilmesi ile ilgili olarak kararını vermiş ve bu kararı kesinleşmiş ise ve ceza mahkemesi de farklı bir düzeltmeyi öngörmüş ise, özellikle hukuk mahkemesince düzeltilen yaşa göre suçluluk ortadan kalkıyorsa, düzeltilmiş bulunan yaşlardan hangisinin gözönüne alınacağı hususu, içinden çıkılmaz durumlar doğurabilir. Bu gibi sakıncaları önlemek için ceza mahkemesinin, hukuk mahkemesi kararını bekletici sorun yapması yerinde olacaktır. Örneğin:

"Ceza davası sırasında, mağdur veya maznuna ait yaş düzeltme işlemleri de usulün 255.ci maddesinin amir hükmü gereğince ceza mahkemesine aittir. Her nasılsa hukuk mahkemesine yaş tashihi davası açılmışsa sonu beklenir" (241).

(241) CGK 4.12.1961, 5/68-67 (Mecmettin Bilecen, Ceza Davalarında Usul ve Tatbikatı, B.4, Ankara, 1982, s.459 vd).

III- Grev Veya Lokavtın Kanun Dışı Olup Olmadığının
Tespitine İlişkin Hukuk Mahkemesi Kararının
Ceza Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi

Karar verilen ve uygulanmakta olan bir grev veya lokav-
tın kanun dışı olup olmadığının tespitini, uyumsuzluğun tarafı
olanlardan her biri yetkili iş mahkemesinden her zaman talep
edebilirler (242). Yani, uyumsuzluğun tarafı olanlardan her bi-
ri, bir grevin veya lokavtın kanun dışı olup olmadığının belir-
lenmesini sağlamak amacıyla her zaman bir tespit davası açmala-
rı mümkündür (243). Böyle bir tespit davasının açılması halinde
iş mahkemesinin bir ay içinde karar vermesi gerekir. 5.5.1983
gün ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu
m.46,I'e göre, "iş mahkemesi grevin veya lokavtın kanun dışı ol-
duğuna veya olmadığına ilişkin olarak verdiği kararı, tarafları
ve işçi ve işveren sendikasının mensuplarını bağlar ve ceza da-
vaları (mahkemeleri) için de kesin delil teşkil eder." 2822 s.
K.m.70'e göre, kanun dışı grev veya lokavt suçundan dolayı açı-
lan ceza davasına bakmakta olan ceza mahkemesi, grevin veya lo-
kavtın kanun dışı olup olmadığına ilişkin hukuk mahkemesi kara-
rıyla bağlıdır (244).

-
- (242) Bkz. 5.5.1983 gün ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi,
Grev ve Lokavt Kanunu m.46,I, C.1.
- (243) 275 sayılı (eski) Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Ka-
nununda bu konuda açık bir hüküm bulunmamasına rağmen o
zaman da, grev veya lokavtın kanun dışı olduğunun tespiti
için ayrı bir tespit davası açılabilirdi.
- (244) Yargıtay CGK, 2822 sayılı yeni kanun yürürlüğe girmezden
önce, ceza mahkemesinin, hukuk mahkemesinin lokavtın ka-
nun dışı olduğunun tespitine ilişkin kararı ile bağlı
olmadığına karar vermişti (bkz. CGK 21.4.1980, 9/110-166;
YKD 1980/10, s.1410-1415). Yeni 2822 s.K.m.46,I'in açık
hükmü karşısında, sözü edilen CGK kararına emsal olarak
dayanılmasına artık imkân kalmamıştır.

**§ 8- HUKUK MAHKEMESİ KARARININ CEZA MAHKEMESİNDE
TAKDİRİ DELİL TEŞKİL ETMESİ**

Yukarıda (245) belirttiğimiz istisnai haller dışında hukuk mahkemesi kararı, ceza mahkemesinde (ceza davasında) kesin delil teşkil etmez; ancak ceza mahkemesi için takdiri(246) bir delil teşkil eder. Hukuk mahkemesi kararı kesin hüküm veya kesin delil nedeniyle, ceza mahkemesinde (davasında) bağlayıcılık etkisinden yoksundur. Ceza mahkemesi, hukuk mahkemesinin kararıyla yetinip, bu karara delil olarak dayanabileceği gibi, kararı hiç dikkate almaksızın yeniden soruşturma ve delil incelemesi yapmakta serbesttir.

(245) Bkz. yuk. s. 86 vd.

(246) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.516.

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

CEZA MAHKEMESİ KARARLARININ HUKUK MAHKEMESİNE ETKİSİ

Medeni usul hukukunda ve ceza usul hukukunda kesin hüküm ve hukuk mahkemesi kararlarının, ceza mahkemesinde kesin hüküm, kesin delil ve takdiri delil teşkil ettiği halleri incelemiş bulunuyoruz. Burada, ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesini bağlaması hususunda ilgili hüküm, ileri sürülen görüşleri ve ceza mahkemesince verilen ve kesinleşmiş bulunan kararlardan hangilerinin hukuk mahkemesini kesin hüküm, kesin delil nedeniyle bağlayacağı, hangilerinin kesin hüküm ve kesin delil nedeniyle bağlamayacağını, bazı özel (Cumhuriyet Savcısının takipsizlik kararı vermesi ve Af Kanunu çıkması gibi) hallerde hukuk mahkemesine etkisinin ne olacağını inceleyeceğiz.

§ 9- CEZA YARGILAMASINDAKİ KESİN HÜKMÜN MEDENİ YARGILAMAYA ETKİSİ

A- Ceza Yargılaması ile Medeni Yargılamanın İlişkisini Düzenleyen Hüküm

Konumuzla ilgili olarak hukuk hâkiminin, ceza hukuku prensipleri ve ceza mahkemesinin kararları karşısındaki durumu, Borçlar Kanunumuzun 53.maddesinde ele alınmıştır. Bu hükme göre, "hâkim kusur olup olmadığına, yahut haksız fiilin faili

temyiz kudretini haiz bulunup bulunmadığına karar vermek için, ceza hukukunun mes'uliyete dair hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesinden verilen beraat kararıyla de mukayyet değildir. Ayrıca ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı, kusurun takdiri ve zararın miktarını tâyini hususunda dahi hukuk hâkimini takyit etmez" denilmektedir.

Bu madde ortaya üç ana prensip koymaktadır: İlki, hukuk hâkiminin kusurun olup olmadığı ve haksız fiil failinin temyiz kudretine sahip bulunup bulunmadığı sorununun çözümlenmesinde ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin hükümleriyle bağlı olunmayışıdır. İkincisi ise, hukuk hâkiminin ceza mahkemesince verilen beraat kararıyla bağlı olmamasıdır. Üçüncü prensip ise, ceza mahkemesinden verilen kararların, kusurun takdiri ve zarar miktarının belirlemesi konusunda hukuk hâkimini bağlamamasıdır.

Anılan maddenin başlığından da anlaşılacağı gibi, bu madde ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki ilişkiyi düzenlemek için konulmuştur. Yani, ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesine (davasına) olan etkisi bu maddede düzenlenmeye çalışılmıştır. Fakat bu hüküm bağlayıcı olmama hususunu tüm olarak ele almadığı gibi, ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki ilişki sadece haksız fiilden doğan tazminat davalarına ilişkin olarak düzenlemiştir. Bu hususun dışındaki hallerdeki ceza mahkemesi kararının, hukuk mahkemesini bağlayanları olacaktır.

Borçlar Kanunu m.53, gerek ceza hukuku kuralları, gerek ceza mahkemesinin kararları karşısında hukuk hâkimine geniş bir serbestlik vermektedir. Suç ve haksız fiil teşkil eden

fiiller bakımından hukuk hâkimi ne ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin prensipleri ile ne de ceza mahkemesinin bu konuda vereceği kararlarla bağlı tutulmuştur. Bu bağlı tutulmayışın nedenlerini aşağıda (247) belirtmeye çalışacağız.

Ceza mahkemesi kararları karşısında hukuk hâkiminin bağımsızlığı hakkında Borçlar Kanunu'nun 53.maddesine benzer bir hüküm de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 315.maddesinde yer almaktadır. Sözü edilen bu hükme göre: "Sahtelik sebebiyle açılan senet iptali davasında ciheti cezaiyece ademi mesuliyyete ve beraate dair verilecek karar hukuk mahkemesince senedin iptali hakkındaki karara haizi tesir değildir." Görüldüğü gibi, bu hüküm dahi senetlerin sahteliği ile ilgili konularda, ceza mahkemesince verilen beraat kararlarının hukuk hâkimini bağlamayacağını belirtmektedir. Fakat, esas olarak ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesine (davasına) etkisi, hukukumuzda yalnız Borçlar Kanunu m.53'de ele alınmıştır. Bu hüküm, Borçlar Kanunumuzun haksız fiillere ilişkin hükümleri içinde yer almıştır. Bu nedenle, eksik bir düzenlemedir. Ceza hukuku ile medeni hukukun ilişkisi yalnızca haksız fiillere ilişkin değildir, bağlayıcılık hususunda haksız fiil dışındaki ceza mahkemesi kararlarının da ele alınması gerekir.

B- Kural Olarak Ceza Mahkemesi Kararları Hukuk Mahkemesini (Davasını) Etkilemez

Hukuk mahkemesi kararlarının ceza mahkemesini (davasını)

bağlaması hususunda kural olarak (248) bir etkisinden söz edilemez. Bunun gibi, ceza mahkemesi kararları da hukuk mahkemesini (davasını) bağlamaz. Daha önceki açıklamalarımızda ceza hukuku ile medeni hukukun farklılıklarını ortaya koymaya çalışarak, bu farklılıklardan dolayı medeni yargılamadaki kesin hükmün, ceza yargılamasını etkilemeyeceğini belirtmiştik (249).

Önce, bağlayıcılık bulunup bulunmadığı konusunu, ilgili hüküm olan Borçlar Kanunu m.53'ün düzenlediği haksız fiiller açısından ele alırsak, haksız fiil ile suç arasında bazı farklılıkların olduğu görülecektir. Şöyleki;

Bir fiil, hem suç, hem de haksız fiil teşkil etmeyebilir. Çünkü fiil bazen suç olduğu halde haksız fiil teşkil etmediği gibi, bazen de fiil haksız bir fiil olarak kabul edildiği halde suç teşkil etmez. Kanun koyucu cezayı belirlerken başka, tazminatı belirlerken başka esaslardan hareket ettiğinden, aynı fiil hakkında bu iki hukuk düzenince farklı hükümler konulmuştur (250). Bu nedenle ceza hukukuyla medeni hukuktaki sorumluluk anlayışı farklı olacaktır.

Haksız fiilin unsurlarından birisi, zarar unsurudur. Zarar oluşmamışsa, fail tazminatla sorumlu tutulamayacaktır. Oysa cezai sorumluluk için zararın varlığı aranmaz, zarar meydana gelmese bile failin cezai yönden sorumluluğu yönüne gidilir. Örneğin, hırsızlık yapmak amacıyla bir eve giren kimse,

(248) Bkz. yuk. s. 63.

(249) Bkz. yuk. s. 63 vd.

(250) Kenan Tunçomağ, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.I, İstanbul, 1976, s.518.

hiçbir şey almadan çıkarken yakalanması halinde ortada haksız bir fiil mevcut olmadığı halde, konut dokunulmazlığını ihlâl veya hırsızlık suçlarını kapsayan bir fiil mevcuttur (251).

Haksız fiillerin neler olduğu kanunda tek tek sayılmış değildir. Bir fiilin haksız fiil sayılabilmesi için ne gibi şartların bulunması gerektiği genel olarak Borçlar Kanunu m. 41'de düzenlenmiştir. Ceza hukuku alanında "suç ve cezaların kanuniliği" ilkesi geçerlidir (TCK m.1). Bu ilkenin sonucu olarak da, her suçun en üst ve en alt sınırları belirlenmiştir. Ceza hukuku için geçerli olan bu ilke ve üst ve alt sınırların belirlenmesi haksız fiiller için geçerli değildir. Yalnız tazminat miktarının belirlenmesine ilişkin bazı genel kurallar konulmuştur.

Medeni hukuk ile ceza hukukunun amaçları birbirinden farklı olduğundan, ceza hukukunda suçların büyük çoğunluğu doğrudan doğruya araştırılırken, haksız fiiller alanında hukuk hâkimi, istek olmaksızın tazminata hükmedemez.

Ceza hâkimi, delillerin takdiri konusunda daha sıkı davranıp farklı noktalardan hareket ettiği genellikle kastı aradığı halde, hukuk hâkimi hafif ihmâl olsa dahi aynı olayın varlığını kabul edebilir (252).

Ceza hukuku sahasında tecil, adli tevbih, cumhurbaşkanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin affı gibi faili cezalandır-

(251) Ege Bagatur, Medeni Hukuk ile Ceza Hukuku Arasındaki İlişki, ABD 1965/5, s.579.

(252) 4.HD 16.6.1958, 958-5328/4112; (Senai Olgaç, Borçlar Kanunu Şerhi, C.1, Ankara, 1976, s.899).

mayı veya cezanın devamını önleyici müesseseler kabul edildiği halde, haksız fiiller sahasında suçtan zarar görenin feragati olmadıkça, tazminat talebini kaldırıcı bir yol tanınmamıştır (253).

Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi, kusur bulunup bulunmadığı konusunun belirlenmesinde hukuk hâkimini serbest bırakmış, onu ceza mahkemesinin kesinleşen mahkûmiyet kararı ile bağlı tutmamıştır. Başka bir deyişle, ortada ceza mahkemesince verilmiş karar bulursa bile, hukuk hâkimi kusur ve haksız fiil failinin temyiz gücüne sahip olup olmadığını ve hatta tazminat miktarının ne olması gerektiğini kendi ölçülerine göre belirlemeye yetkili kılınmıştır. Bu yetkide serbestiyi, bu iki tür hukuk branşının ayrı ayrı şekilde ortaya çıkan niteliğinde aramak gerekir. Ceza hâkimi, çoğu zaman bir çok suçlar için kastı, yani suçun manevi unsurunu arar; kural olarak ihmali bir hareketi kusur saymaz. Oysa özel hukuk alanında durum farklıdır. Ceza hukuku esaslarına göre, küçükler belli bir yaşı doldurmadıkça mümeyyiz sayılmazlar, halbuki medeni hukuk sahasında, temyiz kudretinin belirlenmesi için yaşın hiç önemi yoktur. Bu bakımlardan, hukuk hâkiminin kusur ve temyiz kudretini takdir ederken, ceza hukukunun ölçülerine göre hareket etmesi mümkün değildir. Belirttiğimiz bu hususlar, suç ve haksız fiiller arasındaki farklı noktaları gösterdiği gibi, Borçlar Kanunu m.53'de yer alan bağımsızlık prensibinin genel olarak kanunumuzda yer alış

(253) M.Reşit Belgesay, Ceza ve Hukuk Mesuliyeti, (Çanakkale Haftası, İstanbul, 1953, s.30).

nedenlerini de ortaya koyarlar (254).

Ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki farklılık bu kadar değildir. Suç ve haksız fiillerde mevcut olan farklılık yanında, konuları, tarafları, delilleri arasında da farklılık göze çarpmaktadır. Bu farklılıklara yukarıda (255) değindiğimiz için tekrar ele almadık.

Bütün bu nedenlerle, kural olarak ceza mahkemesince verilen ve kesinleşen bir kararın hukuk mahkemesine (davasına) etkisinden söz edilemez.

C- İstisna Olarak Ceza Mahkemesi Kararları Hukuk Mahkemesini (Davasını) Etkiler

I- Genel Bilgi

Kural olarak, ceza mahkemesi ile hukuk mahkemesinin görev alanlarının farklı olmasından dolayı, ceza mahkemesinin verdiği kararın ve yaptığı yargılamanın hukuk mahkemesinin kararı ve yargılaması ile ilişkisi olmadığı söylenebilir. Ama, bazı hallerde ceza mahkemesinin yaptığı yargılama, hukuk mahkemesinin yaptığı yargılama ile ilişkili olabilmekte, verilen karar da hukuk mahkemesini ilgilendirebilmektedir.

Bazı durumlarda ceza mahkemesi davaya bakmaya devam etmekte, bazen de davayı bir karara bağlamış olabilir. Bu gibi hallerde hangi tür kararların hukuk mahkemesinde (davasında)

(254) Kılıçoğlu, s.193.

(255) Bkz. yuk. s. 63 vd.

etkili olacağını açıklamaya çalışacağız.

Bazı durumlarda, aslında medeni yargılamaya tabi olan bir davanın, özel bir kanun hükmü ile ceza mahkemelerinde görüleceği hükme bağlanmıştır. Burada örnek olarak şunları vermek mümkündür:

Ceza mahkemelerinde son tahkikat esnasında suçtan zarar görenlerle sanıkların yaşlarında ceza hükümleri bakımından gerekli görülecek düzeltmelerin Nüfus Kanunu'ndaki usule göre yapılması ceza mahkemesine aittir (256).

Bir suçtan zarar gören kimse, sanık aleyhine açılmış bulunan kamu (ceza) davasına müdahale ederek veya sanığa karşı şahsî dava açarak, tazminat (şahsî haklarını) isteyebilir (257). Bu halde, aslında haksız fiilden doğan tazminat talebi olması nedeniyle bir hukuk davası konusu olan bu talep, ceza mahkemesince incelenip karara bağlanmaktadır.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu gibi hallerde ceza mahkemesi kararı, hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil eder. Bazen de kesin delil teşkil eder. Bu halleri sırası geldikçe belirtmeye çalışacağız.

(256) Bkz. CMUK m.255, IV; 31.1.1945 gün ve 22/3 sayılı İBK (RG 20.3.1945, sayı 5960).

(257) Bkz. CMUK m.365-372; 344-364; 353 s.K. m.257.

II- Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi
(Davası) İçin Bağlayıcı Olması Hususunda
İleri Sürülen Görüşler

1- Bağlayıcılığı Yargılama Birliği İlkesine
Dayandıran Görüş

Ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesi için bağlayıcı olmasının nedeninin kesin hüküm değil, yargılama birliği ilkesi olduğu öne sürülmüştür (258). Bu görüşe göre, kesin hüküm kavramı ile sorunun açıklanmaya çalışılması halinde, uyumsuzluğun bir daha ele alınmaması için konunun, sebebin ve tarafların aynı olması gerekir. Oysa, bu sayılan hususlar ceza ve hukuk davaları için aynı değildir. O nedenle bağlayıcılığı, yargılama birliği ilkesiyle açıklamanın mümkün olacağı belirtilerek, madem ki yargılama aynıdır, ceza hâkimi de olsa onun yaptığı yargılama bütün yargılama organı adınadır; iş bölümü nedeniyle o çeşit uyumsuzluklarla ilgilenmeyen hâkimi de bağlayıcıdır, onun tarafından yapılmış gibi kabul olunmalıdır denilmektedir (259). Bu görüşün eleştirisine aşağıda değineceğiz (260).

2- Bağlayıcılığı Olayın Mahkemece İncelenmiş ve
Tespit Edilmiş Olmasına Dayandıran Görüş

Bir başka görüş, bağlayıcılığı kesin hükme dayandırmayı doğru bulmamakta, bağlayıcılık, maddi vakianın bir mahkemece

(258) Tosun, s.337.

(259) Tosun, s.339.

(260) Bkz. aş. s. 116 vd.

incelenmiş ve tespit edilmiş olmasının tabii bir sonucu(261) ve tespit edilmiş olan suçun hukuk hâkimince inkâr edilmesini (262) önlemek amacıyla kabul edilmelidir denilmektedir. İleri sürülmüş bulunan noktaların eleştirisini ilerde ele alacağız (263).

3- Bağlayıcılığı Kesin Delil ve Yargılama Birliği İlkesine Dayandıran Görüş

Ceza hâkimi ve hukuk hâkiminin faili sorumlu görmek için dayanacakları ve gözetecekleri hukuki kural ve anlayışların ayrı olduğu belirtilerek, delilleri tespit ve takdirleri yönünden de, dayandıkları noktalar ve hukuki görüş açıları değişik olduğundan, ceza hâkiminin hükmünün, hukuk hâkimine kesin hüküm teşkil etmeyeceği öne sürülerek, konunun kesin delil ve yargılama birliği ilkesiyle çözümlenmesi gerektiği ve ceza hâkiminin hükmünü, hukuk hâkimine kesin hüküm olarak kabul ettirilmesi halinde, Borçlar Kanunu m.53'ün anlamının kendiliğinden ortadan kalkacağı savunulmuştur (264).

Bu görüşün, bağlayıcılığı yargılama birliği ilkesine dayandıran görüşden farkı, bağlayıcılık hususunda gerekçe olarak yargılama birliği ilkesine, hem de kesin delile dayanmasıdır. Yargılama birliği ilkesi görüşü (265) bağlayıcılığı yalnızca

(261) Tunçomağ-Borçlar, s.518, Mahkeme Kararları Kroniği, İHFM 1962/1, C.XXVII, s.271.

(262) Kılıçoğlu, s.208.

(263) Bkz. aşa. s.118.

(264) İ.Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1980/3, s.295-323) s. 516 vd.

(265) Bkz. yuk. s.113.

yargılama birliği kavramıyla açıklamaya çalışmakta, kesin delile dayanmamaktadır. Bu görüşü de ilerde tekrar ele alacağız (266).

4- Otorite Görüşü

Bu görüşe (267) göre, ceza yargısının olayın belirlenmesi bakımından ceza dışı yargılama makamlarını da bağlayacağı, bu bağlayışın hukuki mesele bakımından olmasa da sadece olayın belirlenmesi bakımından bir otorite kabul edildiğini gösterdiği ileri sürülmüştür. İlerde (268) de değineceğimiz gibi, bu görüş de bağlayıcılık, kesin hüküm yerine, otorite kavramıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

5- Bağlayıcılığı Kesin Hüküm ve Kesin Delile Dayandıran Görüş

Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesine (davasına) etkisinin, hukukumuzda yalnız Borçlar Kanunu m.53'de düzenlendiğini ancak bu hükümün konuyu tüm olarak düzenlemediği ve yalnız haksız fiilden doğan tazminat davalarına ilişkin olduğu belirtilerek, bu nedenle konunun kesin hüküm ve kesin delil müesseselerine göre incelenmesi gerektiği belirtilmiştir (269).

Yargıtay'ın eğilimlerinin de bağlayıcılığı, kesin hüküm nedeniyle olduğu yolundadır. Örneğin:

(266) Bkz. aş. s. 118 vd.

(267) Kunter, s.275.

(268) Bkz. aş. s. 118.

(269) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.516.

"Ceza mahkemesinin vermiş olduğu mahkûmiyet kararı kesinleştiği takdirde ilişkin olduğu vakıa hakkında bütün devlet makamlarını bu arada aynı vakıa üzerine tazminat kararı vermesi lâzım gelen hukuk hâkimini bağlayan bir muhkem kaziye teşkil eder. Borçlar Kanunu'nun 53.maddesinin yazılışından bu cihet açıkça anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında hukuk hâkiminin ceza mahkemesinin kararını şu veya bu şekilde incelemeye salâhiyeti yoktur. Esasen bugünkü adli teşkilat bakımından mahal mahkemelerin kararlarını kaide olarak yalnız Temyiz inceleyebilir" (270).

Belirttiğimiz bu görüşleri ele alacak olursak, bir görüş bağlayıcılığı sadece yargılama birliği açısından ele almıştır. Bu görüşe göre, yargılama birliğinden söz edilebilmesi için, yargılama makamlarının yaptığı işin aynı olduğunu gözönünde tutmak yeterli değildir; ayrıca, bu makamların tek bir devletten kuvvet aldıklarını, bu devlet adına uyumsuzlukları çözümlediklerini, bu bakımdan birinin yaptığı iş ile, ötekini yaptığı işin birbirinden üstün olmadığını kabul edilmesi ve bu nedenle de mahkemelerin birbirinin kararına saygılı olması gerektiği belirtilmiştir (271).

Ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesini bağlaması nedeni olarak, her iki mahkemenin de devlet adına yargılama yaptıkları ve aralarında altlık-üstlük ilişkisi olmadığından dolayı kararların etkili olmasına saygı duyulması gerekeceği

(270) 4.HD 25.3.1958, 4096/2105 (Kılıçoğlu, s.207); ayrıca bkz. 3.HD 5.6.1959, 3754/3235 (AD 1962/1, s.70); 3.HD 13.1.1961, 627-K/275 (AD 1961/11-12, s.1175).

(271) Tosun, s.326.

öne sürülemez. Devlet adına görev yapma ve altlık-üstlük ilişkisinin olmaması ayrı bir konudur; bağlayıcılığı konumuzla ilgili daha esaslı hukuki temellere dayandırmak gerekir. Bunun yanında, yargılama birliği ilkesi tam olarak belirginleşmiş ve üzerinde görüş birliğine varılmış bir kavram da değildir (272). Bağlayıcılık konusunda kesin hükmün tamamen reddedilmesi de doğru değildir. Çünkü, ceza mahkemesinde karara bağlanan dava ile hukuk mahkemesinde açılan davanın taraflarının, konusunun ve dava sebebinin her zaman aynı olmayacağı da savunulamaz; bu unsurların her iki mahkeme için geçerli olduğu durumlar da vardır. Örneğin, ceza hâkimi tazminat talebini reddetse, bu şekildeki kararı, hukuk hâkimine karşı kesin hükmün tüm sonuçlarını doğuracaktır. Yargıtay da bu görüş doğrultusunda karar vermiştir: "Haksız eylemi işleyenlere karşı açılan ceza davasında ileri sürülen tazminat dileğinin bu yöllü reddi sonunda verilen karar sonradan hukuk mahkemesi için usulün 237.maddesinde açıklanan kesin hüküm niteliğindedir" (273).

Bu kararda Yargıtay dahi herşeyden önce her iki mahkemenin birbirlerine etkisi konusunda kesin hükmün varlığını kabul etmiştir. İlk görüş açısından konuya eğildiğimizde her iki mahkemenin kararlarının ilişkisinde kesin hükmün bir rolü olmayacaktır, sadece her mahkemenin kendi içinde önleyici etkisinin olacağı sonucu çıkmaktadır.

(272) Bkz. Geniş bilgi için, Tosun, s.318 vd.

(273) 4.HD 1.3.1974, 972/14907. 1974/1031 İ.Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1980/4, s.507-528) s.516.

Bağlayıcılığı, olayın mahkemece incelenmesine ve belirlenmesine bağlayan görüş de (274) kabul edilemez. Ceza mahkemesi, hukuk mahkemesini ilgilendiren değişik kararlar verebilir. Böyle bir durumda maddi vakıaların, ceza mahkemesince incelendiği ve belirlendiği için ceza mahkemesinin vermiş bulunduğu bütün kararlar ile hukuk mahkemesinin bağlı olması gerekeceği şeklinde bir sonuca varılabilir. Bunun yanında, hukuk mahkemesi için bağlayıcı olan kararlar, daha önce ceza mahkemesince ele alınmış kararlardır. Önemli olan belirlenen bu kararlardan hangilerinin ve ne gibi bir nedenle hukuk mahkemesine etkili olacaktır. Belirlenen olayın hukuk hâkimince inkâr edilmesini önlemek için, bağlayıcılığın bazı esaslara dayanması gerekir. Örneğin, bu görüş tarafından kabul edilmeyen kesin hüküm gibi, bazı esaslara dayanmamız halinde, ceza mahkemesince belirlenmiş bulunan bir olay hukuk hâkimince inkâr edilemeyecektir.

Otorite görüşüne göre, bağlayıcılık temelde olayın belirlenmesine bağlanılmıştır. Bu nedenle bağlayıcılığı, olayın mahkemece incelenmiş ve belirlenmesine dayandıran görüş için söylenecek hususlar, bu görüş için de söylenebilir. Farklılık burada, bağlayıcılığın otorite ismiyle anılmasındadır.

Bağlayıcılığı, kesin delil ve yargılama birliği ilkesine dayandıran görüş (275) de eleştirilebilir. Failin sorumluluğunun belirlenmesi için her iki mahkemenin değişik hukuki

(274) Bkz. yuk. s.113 vd.

(275) Bkz. yuk. s.114 vd.

kurallardan hareket etmesi ve delillerin belirlenmesi ve bunun takdirinde dayanılan noktaların farklılığından dolayı bağlayıcılığın kesin hüküm teşkil etmeyeceğini ileri sürmek doğru değildir. Her iki mahkeme arasında farklılıklar olduğu inkâr edilemez. Ama, bu farklılıklar nedeniyle ceza mahkemesinin kararlarının hiç kesin hüküm teşkil etmeyeceği de öne sürülemez. Aşağıda da (276) belirteceğimiz gibi bazı kararların, hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmesi gerekir. Bu durumu Yargıtay dahi kabul etmiştir. Bu görüş tarafından savunulan diğer bir husus da, bağlayıcılık konusunda kesin hükmün kabul edilmesiy-le Borçlar Kanunu m.53'ün anlamının kendiliğinden kalkacağıdır. Anılan maddede hukuk hâkiminin ne tür kararlarla bağlı olmayacağı belirtilmiştir. Bu maddede hukuk mahkemesinin bağlı olmaması hususu, kesin hüküm, kesin delil gibi gerekçeye dayanılmayıp, sadece bağlı olunmayacağı belirtilmiştir. Hem bu hüküm haksız fiilden doğan tazminat davalarına ilişkindir. Maddede, bu sayılan hususlar dışındaki ve diğer hallerde ceza mahkemesinin kararlarının bağlayıcılığını kesin hüküm değil de, yargılama birliği ilkesiyle açıklamak biraz önce belirttiğimiz gibi doğru değildir. Bu görüş, hem kesin hükmün etkisini reddederken, tazminata ilişkin konularda, ceza hâkiminin kararının, hukuk hâkimine karşı kesin hükmün bütün sonuçlarının doğacağına kabul edilmesiyle kendi içinde çelişkiye düşmüştür (277).

Borçlar Kanunu m.53'de, ceza mahkemesince verilecek

(276) Bkz. aşı. 121 vd.

(277) İ.Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1980/4, s.507-528) s. 516.

kararlardan hangilerinin hukuk mahkemesini bağlamıyacağı sayılmıştır. Bu sayılan hususların dışındaki kararların bağlayıcı olacağı gibi bir sonuç çıkarılamaz. Bağlayıcı olmayan kararlar da olacaktır. Üstelik, bahsedilen madde, Borçlar Kanunu'nun haksız fiilden doğan borçlar içinde yer aldığından; ilk bakışta, ceza mahkemesince haksız fiile ilişkin olarak vereceği kararlara uygulanabileceği akla gelmektedir. Halbuki aynı maddenin başlığı "ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki münasebet" şeklindedir. Ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki ilişki haksız fiil dışında da söz konusu olabilir. Medeni Kanunun 5.maddesi, yalnız akitlere ilişkin Borçlar Kanunu hükümlerini diğer medeni hukuk ilişkilerine de uygulanmasını öngörmesine rağmen, kıyasen haksız fiillere ilişkin hükümlerin de bu münasebetlere uygulanması gerekir (278). Bu nedenle haksız fiillere ilişkin bölümde yer alan Borçlar Kanunu m.53'ün diğer medeni hukuk ilişkilerine de uygulanmasına herhangi bir engel yoktur (279).

Bağlayıcılık hususunda yargılama birliği ilkesinden hareket etmek doğru değildir. Çünkü, bu ilke üzerinde bir görüş birliği yoktur, tartışmalı bir husustur. Bu görüş yanında, bağlayıcılığı sadece olayın belirlenmesine bağlamak dahi doğru değildir, ele aldığımız husus zaten bu belirlenen hususlardan hangilerinin ne gibi bir gerekçeyle hukuk mahkemesinde bağlayıcılık teşkil edeceğidir. Hem kesin delil, hem yargılama birliği ilkesine dayandıran görüş de, hem bu ilke hem de kesin

(278) Belgesay-Deliller, s.203.

(279) Kılıçoğlu, s.206.

hükümü reddetmekle birlikte tazminata ilişkin kararlar da kabul etmesi kendi içinde çelişkiye düştüğünü gösterir. Borçlar Kanunu m.53'ün konuyu tüm olarak ele almaması, haksız fiil dışındaki da ceza hukuku ile medeni hukukun ilişkisi olduğundan, bazı kararların unsurların bulunması halinde kesin hüküm teşkil edeceğinden, kesin hüküm teşkil eden hallerde kesin delil etkisinin bulunacağından bağlayıcılık konusunu kesin hüküm ve kesin delil müesseselerine göre ele alıp etraflıca incelemek daha uygun olacaktır.

**§ 10- CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE
KESİN HÜKÜM TEŞKİL ETMESİ**

A- Genel Olarak

Yukarıda (280) da ele aldığımız gibi, hukuk ve ceza davalarının konuları, tarafları ve delilleri farklı olduğundan, hukuk mahkemesi kararının, ceza mahkemesinde kural olarak kesin hüküm teşkil etmemesi gibi, ceza mahkemesi kararları da hukuk mahkemesi (davası) için kural olarak kesin hüküm teşkil etmez. Genel kural bu olmakla beraber, istisnaî (281) bazı hallerde ceza mahkemesi kararı, hukuk mahkemesi (davası) için kesin hükmün unsurları mevcut olduğundan bağlayıcılık etkisine sahiptir. Bu hallerde ceza ve hukuk mahkemesi kararları arasında yalnız haksız fiille ilgili olarak değil, bunun dışında yer

(280) Bkz. yuk. s. 63 vd.

(281) Bkz. yuk. s. 68 vd.

alan diğer ilişkiler de mevcuttur. Bağlayıcılık özelliği şuradan doğmaktadır: Bir dava, tüm unsurları gereği medeni yargılamada görülecek türden bir davadır ama böyle bir dava özel kanun hükümleri ile ceza yargılamasındada(mahkemelerinde) görülebileceği kabul edilmişse, sonradan hukuk davası açılması halinde, ceza mahkemesinin vermiş olduğu karar, her iki davanın tarafları, konusu ve dava sebebi aynı olacağından dikkate alınmalıdır (282).

Kesin hüküm meydana getirecek bu istisna durumları aşadaki şekilde belirtebiliriz.

B- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davalarında Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi

I- Genel Bilgi

Haksız fiilden doğan tazminat davaları esasen hukuk mahkemesinde görülür. Ama haksız fiil teşkil eden bir fiil, aynı zamanda bir suç da teşkil ediyorsa mağdur tazminat talebini hukuk mahkemesi veya ceza mahkemesinde talep etmede bir seçime sahiptir (283). Böyle bir halde, hukuka aykırı fiilden dolayı zarar görmüş olan kimse, sanık aleyhine açılmış bulunan ceza davasına müdahale ederek (CMUK m.365,II) veya sanığa karşı şahsî dava açarak (CMUK m.344) tazminat talebinde bulunabilir.

(282) Rudolf Bruns, Zivilprozessrecht, Berlin und Frankfurt, 1968, s.387.

(283) Rosenberg/Schwab, Zivilprozessrecht, München, 1977, s. 47.

Suç ve haksız fiil teşkil eden fiil hakkında açılmış bir ceza davası bulunmuyorsa, sadece zararın tazmini talebi ceza mahkemesinde görülemez. Ancak, görülen bir ceza davasında tazminat talebinin ileri sürülmesi halinde, ceza hâkimi, ben yalnız ceza davasına bakabilirim, siz tazminat isteğinizi hukuk mahkemesinde açacağınız bir dava ile takip edebilirsiniz diyemez. Ceza hâkimi, hem ceza hem de tazminat talepleri hakkında bir karar vermesi gerekir (284). Böyle bir durum karşısında ceza hâkimi, ceza davasında ceza hukuku esaslarına, tazminat davasında da borçlar hukuku esaslarına göre karara varır, yoksa tazminat davasında kusur ve sorumluluğun belirlenmesinde ceza hukukunun prensiplerini esas almaz. Böyle bir durumda ceza mahkemesinin vereceği karar aşağıdaki hallerde kesin hüküm teşkil eder.

II- Kesin Hüküm Teşkil Eden Haller

1- Ceza Mahkemesinde Şahsî Hak İstenmesi Halinde

a- Ceza Mahkemesince Sanık Tazminata Mahkûm Edilmiş İse

TCK m.37 ve 38 gereğince suçtan zarar görenler, uğramış oldukları maddi veya manevi zararlarının hüküm altına alınmasını ceza mahkemesinden talep edebilirler. Böyle bir halde, tazminat talebi, ceza davası içinde görülmekle niteliğini değiştirmez, esas bakımından ait olduğu özel hukuk dalına bağlıdır. Yani, tazminat talebi, borçlar hukuku esasları gözönünde

tutulurak karara bağlanır.

Ceza mahkemesinin, şahsî hak talebi hakkında bir karar vermesi, ancak tazminatın hesaplanmasına ait işlerin, duruşmanın uzamasına yol açmadığı takdirde mümkündür. Şayet bu gibi işlemler kamu davasının uzamasına yol açacaksa, bu talepler hakkında bir karar verilmeyerek, hukuk mahkemesine müracaat edilmesi hususunda karar verilir (CMUK m.358/II).

Ceza mahkemesinin, ceza davası ile birlikte tazminat talebinin kabulüne karar vermesi durumunda, aynı taraflar arasında hukuk mahkemesinde açılacak bir davada aynı tazminat, kesin hüküm nedeniyle tekrar ileri sürülemez. Ceza mahkemesinin tazminata ilişkin kararıyla hukuk hâkimi bağlıdır (285). Çünkü, ceza davasındaki tazminat talebi ile hukuk davasının tarafları, konusu ve dava sebebi aynıdır (m.237) (286). Kesin hüküm teşkil etme durumu, ceza mahkemesinde hem maddi, hem de manevi tazminat veya sadece maddi veya manevi tazminat talep edilmişse, aynı nedenle bu hususlar tekrar hukuk mahkemesinde ileri sürüle-

(285) Necmettin Feyzioğlu, Borçlar Hukuku, Umumi Hükümler, C. I, İstanbul, 1967, s.316; M.Reşit Belgesay, Türkiye Temyiz Mahkemesi ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarının Analizi, İHFM, C.6, 1940, s.850-851; Rıza Nurettin Selçuk, Ceza Kararlarının Hukuk Hâkimine Etkisi, ABD C.32, 1975/5, s.723-724; Kamil Gürçay, Tatbikatta Borçlar Kanununun 53.Maddesi, ABD 1954/3, s.227; Mustafa Reşit Karahasan, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C.I-II, Ankara, 1981, s.1597; Oser-Schönenberger, Borçlar Hukuku (Tercümesi Recai Seçkin, Ankara, 1950, s.494); Kuru/Arslan/Yılmaz, s.517; Doğanay, s.24; Kılıçoğlu, s.190; Karafakih, s.18; Tosun, s.339; Kunter, s.275; Taner, s.107.

(286) Suçtan zarar gören kişi, ceza davasına müdahale ederek şahsî hak (tazminat) istemiş ve ceza davası devam etmekte (görülmekte) ise, aynı nedenle hukuk mahkemesinde tazminat davası açamaz; açarsa, davalı buna karşı derdestlik itirazında (HUMK m.187/4; m.194) bulunabilir.

mez. Bu konuyla ilgili olarak, aşağıdaki Yargıtay kararlarını örnek verebiliriz.

"Davacılar eylem sonunda meydana gelen ve Borçlar Yasasının 47.maddesine dayanan manevi giderim istekleri herbiri için 30.000'er lira olduğunu bildirerek ceza davasına katılmış ve ödetme dileğinde bulunmuşlardır. Ceza mahkemesinde yapılan inceleme sonunda davacı eşe 2.000, kardeşe 1.000 lira manevi zarar takdir edilmiştir. Böylece zararın bu bölümü konusundaki uyuşmazlık çözülmüş ve kesin hükme bağlanmıştır. Kesin hükümle sağlanan giderim tarafları bağlar ve bu bağlayıcı durum usulün 237.maddesi hükmünce yeni bir dava konusu yapılamaz. O halde davanın manevi tazminata ilişkin bölümünün kesin hüküm nedeniyle reddedilmemiş olması bozma nedenidir" (287).

"Müteveffanın babası E, ceza davasına müdahil olarak iştirak etmiş ve lehine 2.000 lira manevi tazminata hükmedilmiştir. Bu hüküm kesinleştiğine göre ayrıca hukuk mahkemesinde manevi tazminat isteyemez" (288).

Suçtan zarar gören kimsenin ceza davasına müdahale ederek tazminat talep ederken, fazlaya ilişkin tazminat isteme hakkını saklı tutmamış ise, hukuk mahkemesinde fazlaya ilişkin tazminat için dava açamaz (289). Örneğin:

"Davacı ceza davasının görülmesi sırasında verdiği

(287) 4.HD 21.5.1956, 5123/2613 (Feyzioğlu, s.599); 4.HD 3.5.1974, 2495/2256 (Karahasan, s.1598).

(288) 9.HD 18.4.1969, 1107/4525 (Kuru-Usul, C.IV, s.3587); ayrıca, 4.HD 10.9.1966, 7850/7946 (ABD 4.HD/2, s.23-24).

(289) Kuru-Usul, C.IV, s.3588; Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.916.

11.7.1962 günlü katılma dilekçesinde onbin lira maddi tazminatın ödetilmesini istemiş ve aynı gün katılma isteği kabul edilmiştir. Davacı böylece, mahkeme huzurunda maddi zararı tutarının onbin lira olduğunu açıklamış iken bu defa şart unsurları olmadığı halde daha fazla zararının bulunduğunu ileri sürmesi kabule değer görülemez. Davacı bu davada daha fazla istemiş olsa dahi ceza mahkemesine verdiği dilekçede bildirdiği onbin lira istekle bağlı tutulmak ve bu miktarı aşmak suretiyle hesaplanan fazlaya ilişkin bölüm reddedilmek lâzım gelirken aksine düşüncelerde ellibin küsür liranın hüküm altına alınması usul ve kanuna aykırıdır (290).

Bu kararda sadece maddi zarar ele alınmıştır. İster maddi, ister manevi (291) veya her ikisi talep edilmiş olsun fazlaya ilişkin kısım saklı tutulmamışsa, bu husus hukuk mahkemesinde ileri sürülemez.

b- Ceza Mahkemesince Tazminat Talebi Reddedilmiş İse

Suçtan zarar gören tarafından öne sürülen tazminat, ceza mahkemesi tarafından kabul edilmezse, bu konudaki red kararı tekrar aynı sebeple hukuk mahkemesinde ileri sürülemez. Bu şekilde kabul edilmeyen talep manevi tazminata veya maddi tazminata veyahut her iki tazminata ilişkin olabilir. Reddedilen talep bazı yazarlarca (292) kesin hüküm nedeniyle, bazı yazar-

(290) 4.HD 13.3.1967, 2258 (Karahasan, s.1688).

(291) 4.HD 30.5.1968, 4671 (Karahasan, s.1688).

(292) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.517; İ.Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1980/3, s.295-323), s.298; Ansay, s.376-377.

larca (293) sadece bağlar denilerek hukuk mahkemesinde tekrar ileri sürülemeyeceği belirtilmiştir. Çünkü, ceza ve hukuk davalarının tarafları, konusu ve dava sebebi aynıdır. Bu nedenle kesin hüküm teşkil etmesi gerekir.

Yargıtay da bu konuyla ilgili olarak, ceza mahkemesi kararının, hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil edeceği görüşündedir. Bu konuda aşağıdaki örnekleri verebiliriz.

"Haksız eylemi işleyenlere karşı açılan ceza davalarında ileri sürülen tazminat dileğinin bu yolla reddi sonunda verilen karar sonradan hukuk mahkemesi için usulün 237.maddesinde açıklanan kesin hüküm niteliğindedir" (294).

Bu duruma rağmen ceza mahkemesi her nasılsa beraat kararıyla birlikte şahsî hak talebini de red etmişse artık m.237' de yer alan kesin hüküm (295) nedeniyle hukuk mahkemesi yeniden tazminat talebini ele alamaz. Örneğin:

"Ceza mahkemesinin ısrar kararında aynen (müdahilin isteklerinin reddine) denilerek ceza mahkemesindeki maddi tazminata ait isteğin reddedilmiş bulunmasına ve her ne kadar CMUK'nun 358.maddesinde ceza mahkemesinin ancak mahkûmiyet kararı

-
- (293) Kemaleddin Birsen, Borçlar Hukuku Dersleri, B.4, İstanbul, 1967, s.169; Belgesay-Deliller, s.203; Karahasan, s.1597. Feyzioğlu, s.316; Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.901.
- (294) 4.HD 1.3.1974, 14907/1031 (Karahasan, s.1598). Ayrıca bkz. 4.HD 24.1.1975, 8497/987, 4.HD 3.12.1974, 5889/16478 (Karahasan, s.1598); 4.HD 22.3.1949, 1556/1674 (Birsen, s.169); HGK 14.2.1951, 3/89-44 (AD 1951/10, s.1644-1645).
- (295) Aytekin Ataay, Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, B.3, İstanbul, 1981, s.301; Birsen, s.169; Tandoğan, s.345-346.

halinde şahsî hak isteğinin reddine karar veremeyeceği esası kabul edilmiş ise de, bu esasa aykırı olarak verilmiş bulunan ceza mahkemesi kararlarının dahi muhkem kaziye teşkil etmesi HUMK'nun 237.maddesi hükümlerinden bulunmasına göre, maddi tazminat isteğinin reddi usule uygundur (296).

c- Suçtan Zarar Gören Kişinin Ceza Davasından
Vazgeçip Şahsî Hakkını Saklı Tutmamış İse

Ceza yargılaması sırasında, müdahale yoluyla ceza davasına katılan suçtan zarar gören kişi, ceza davasından, ceza kovuşturması yapılmasından vazgeçebilir (CMUK m.361-364). Müdahil şahsî hakkını, ihtirazı bir kayıt ileri sürmeden açıkça saklı tutmadığı takdirde, artık hukuk mahkemesinde tazminat davası açamayacaktır (297). Bu hususu, Ceza Kanunumuzun 111.maddesinde şu şekilde hükme bağlanmıştır: "Hukuku amme davasının düşmesi, cürümden zarar gören şahsın davadan vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada davacı hukuku şahsiyesini ayrıca muhafaza eylememiş ise artık hukuk mahkemesinde dahi dava edemez." Bu maddeye göre, ceza davasından şahsî hakların saklı tutulduğu belirtilmeden vazgeçilmesi halinde, hukuk mahkemesinde dava açılmayacağı kabul edilmiştir. Suçtan zarar görenin bu davranışı, tazminat hakkından zımnî olarak feragat (298)

-
- (296) 4.HD 14.1.1957, 7506/209 (4.HD Emsal Kararları, s.43-44); ayrıca, 4.HD 22.3.1945, 1556/1674 (TİK C.I, 1950, s.394).
- (297) Kuru-Usul, C.IV, s.3589, C.III, s.2583; Kılıçoğlu, s.190; Karahasan, s.1598; Belgesay-Çanakkale Haftası, s.32; R. N.Selçuk, s.724; Aksi fikir, Erem, s.691.
- (298) Kuru-Usul, C.III, s.2583.

etmiş sayılır.

Yargıtay'da böyle bir durumda tazminat talebinin hukuk mahkemesinde ileri sürülemeyeceği görüşündedir. Örneğin:

"Türk Ceza Kanunu m.111'de yazılı hükme göre amme davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin davadan vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada davacı, şahsî hukukunu ayrıca saklı tutmamış ise artık hukuk mahkemesinde dahi dava edemez. Bu davaya konu olan olayda davacı, (ceza) davasından vazgeçtiğini bildirirken şahsî hukukunu saklı tutmamıştır, onun için artık hukuk mahkemesinde tazminat davası açamaz" (299).

Ceza mahkemesinde tazminat talebi öne sürülmesine rağmen sonradan davadan vazgeçilmesi halinde, aynı taleple hukuk mahkemesine başvurulamaz. Çünkü sanık hakkında ceza davasından vazgeçilmesi, şahsî hak isteklerini de içermektedir. Burada kesin hüküm nedeniyle hukuk mahkemesi tazminat isteğini ele alamaz. Çünkü, kural olarak feragatin açıkça yapılması halinde, kesin hüküm karşısında bulunuruz ama bu durum kıyasen, zımnî feragat halinde de uygulamamız mümkündür. O nedenle davacı, zımnen feragat etmiş sayıldığı bir davayı da aynı konuda aynı sebebe dayanarak ve aynı taraflar arasında yeniden açamaz (300).

Bu konuda Yargıtay da aynı görüştedir (301).

Türk Ceza Kanunu m.111 hükmü, ceza davası açıldıktan

(299) 4.HD 24.5.1960, 7655/5415 (İBD 1961/8-10, s.267-269).

(300) Kuru-Usul, C.III, s.2604-2605; Geniş bilgi için bkz. Kuru-Usul, C.I, s.974 vd.

(301) 4.HD 12.5.1980, 4739/6135 (ABD 1980/5, s.605-606).

sonraki dönemde ceza davasından vazgeçilmesi içindir. Buna karşılık, ceza davası açılmasından önce (örneğin hazırlık soruşturması sırasında) yapılan vazgeçme, suçtan zarar gören kişi, tazminat davası açmaktan zımnî olarak feragat etmiş sayılamaz.

Bu konuda Yargıtay da aynı doğrultuda karar vermiştir.

Örneğin:

"Davacı polise verdiği ifadede aynen "bana vuranın kim olduğunu bilmiyorum. Şu anda kimseden de davacı değilim" sözlerini, savcılığa verdiği ifadede "kimin tabancasından çıkan kurşunla yaralandığımı hâlâ bilmiyorum. Kimseden şikayetçi değilim" şeklinde açıklamıştır. Oysa TCK m.111'de aynen "Hukuk amme davasının düşmesi cürümden zarar gören şahsın davadan vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada davacı hukuku şahsiyesini ayrıca muhafaza eylememiş ise artık hukuk mahkemesinde dahi dava edemez" denilmektedir. Görülüyor ki davacı henüz hazırlık soruşturmasının yapıldığı sırada zarar vereni bilmiyordu. Buna rağmen bu açıklamanın geçerli olduğu benimsenmiş olsa bile bu açıklama ile kişisel haklardan vazgeçilmesinin şartı yasada ceza davasının açılmış olması şartına bağlanmıştır. Oysa ortada böyle bir dava yok iken yapılan açıklama geçerli olsa bile davacıyı bağlamaz. Davacının açıklaması zararını istemekten vazgeçme anlamına gelmediğinden davanın (suçtan zarar gören kişinin hukuk mahkemesine açmış olduğu tazminat davasının) incelenmesi gerekir" (302).

(302) 4.HD 13.2.1976, 546/1494 (YKD 1977/7, s.919-920; İKİD 1978/207, s.5991).

Yargıtay 4.HD, bir olayda hukuk mahkemesinde tazminat davası açtıktan sonra, ceza mahkemesindeki (ceza) davasından vazgeçmiş olan davacının, Türk Ceza Kanunu m.111 hükmüne göre hukuk mahkemesindeki tazminat davasından da feragat etmiş sayılmasına (hukuk mahkemesindeki tazminat davasının feragat nedeniyle reddi gerektiğine) karar vermiştir (303).

Yargıtay 4.HD'nin bu görüşüne katılmak mümkün değildir. Çünkü, Türk Ceza Kanunu m.111'de açıkça belirtildiği gibi bu hüküm, ceza davasından vazgeçilmesinden sonra hukuk mahkemesinde tazminat davası açılması halini düzenlemektedir. Davacı, hukuk mahkemesinde açtığı tazminat davası ile şahsî hakkını istediğine göre, artık davacının ceza davasından vazgeçerken şahsî hakkını ayrıca saklı tutmasına gerek yoktur (304). Nitekim Yargıtay, 4.HD'si daha sonraki bir olayda kararını bu şekilde vermiştir:

"... Müdahil 10.celsede ve hukuk mahkemesinde tazminat davası açtıktan sonra vaki müdahale talebinden vazgeçmiş ve şikayetinden sarfınazar etmiştir. Bu vazgeçme kişisel haktan vazgeçme şeklinde yorumlanamayacağı gibi şikayetinden vazgeçme tarihinden önce 31.5.1971 gününde açtığı hukuk davasını takip etmekle kişisel haklarını ayrıca muhafaza etmiş bulunmaktadır. Bu itibarla açılan tazminat davasına bakılmak gerekirken, anılan ilkelere aykırı bazı düşüncelerle davanın red edilmesi bozmayı gerektirir (305).

(303) Bkz. 4.HD 9.2.1961, 3162/1027 (İBD 1962/11-12, s.344-345).

(304) Kuru-Usul, C.III, s.2584.

(305) 4.HD 8.1.1975, 8622/144 (Karahasan, s.1689).

Türk Ceza Kanunu m.111'in uygulaması ancak şahsî dava yoluyla takibi mümkün suçlara münhasırdır. Doğrudan doğruya koğuşturulan suçlardan, müdahilin vazgeçmesi davanın düşmesine etkili olmayıp, yalnızca şahsî hakka ilişkindir (306).

Doğrudan doğruya koğuşturulan bir suça ilişkin kamu davasına katılan kimsenin davasından vazgeçmesi durumunda, onun yararına tazminata karar verilemez. Bu hususta Yargıtay'ın da (307) aynı doğrultuda karar verdiği görülmektedir.

C- Sahtecilik Davası Hakkındaki Ceza Mahkemesi
Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm
Teşkil Etmesi

Bir senedin sahteliğine ilişkin olarak açılan dava sonunda ceza mahkemesi, senedin sahte olduğunu belirleyerek sahtecilik suçu işleyenleri cezaya mahkûm etmiş ise, bu şekilde verilen ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesini kesin hüküm nedeniyle bağlar (308). Bir başka deyişle, bundan sonra hukuk mahkemesi gerek sahtelik iddiası, gerek ayrı sahtelik davası üzerine senedin sahte olmadığına (doğru olduğuna) karar veremez.

Yargıtay'ın görüşleri de bu doğrultudadır. Örneğin:

Davacı daha önce ceza mahkemesince sahte olduğu tespit edilen (noterlikçe yapılan) gayrimenkul satış vaadi sözleşmesine dayanarak tescil davası açmıştır. Karar: "Yapılan yargılama

(306) İ.Arslan-Tazminat Talepleri, (YD 1980/3, s.295-323) s. 300.

(307) HGK 2.10.1963, 4-31/80 (Karahasan, s.1690).

(308) Kuru-Usul, C.II, s.1513; Bilge/Önen, s.580.

neticesinde noter senedinin sahteliği ispat edilememiş ve ceza ilâmı hukuk mahkemesini kayıtlı kılmamış olduğundan müddeabih gayrimenkullerin davacı adına ferâğına davalıların mecbur tutulmasına." 1.HD kararı: "Dava edilenlerin, davacının dayandığı senedin sahte olduğu hakkında ceza mahkemesinde açmış oldukları davanın neticelenerek senedin sahte olduğu sabit olmuş ve sahtelik suçu işleyenlerin cezaya mahkûm edildikleri ve hükmün de kesinleştiği mahkemeye ibraz edilen hükümden anlaşılakta bulunmuş olduğuna ve hadisede BK'nun 53.maddesinin uygulanma yeri bulunmadığına ve dava edilenlerin sahtelik hakkında almış oldukları ilâmı (ceza mahkemesi ilâmını) dava etmeden önce mahkemeye ibraza hakları olduğu HUMK'nun 445.maddesinden istidlâl edilmekte bulunduğuna göre bu cihetler gözönüne alınarak davanın reddine karar verilmek gerekirken yazılı olduğu üzere karar verilmesi yolsuzdur" (309).

D- Yaş Düzeltmeye İlişkin Olarak Verilen Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Hüküm Teşkil Etmesi

Ceza mahkemelerinde son tahkikat sırasında suçtan zarar görenlerle, sanıkların yaşlarında ceza hükümleri bakımından gerekli görülecek düzeltmeler ceza mahkemesince yapılabilir (CMUK m. 255,IV) (310).

-
- (309) 1.HD 8.6.1951, 9903/3150 (AD 1952/1, s.154-155); 11.HD 27.6.1985, 4132/4025 (Yasa, 1985/2, s.1468 vd.).
- (310) YİBK 31.1.1945, 22/3; HGK 21.11.1956, 6-41/47; 6.HD 23.6.1960, 4716/4620; 6.HD 26.11.1964, 5240/5108 (Baykal-s.423); 3.HD 5.10.1981, 4427/4382 (İKİD 1982/254).

Savcılık, hazırlık tahkikatı sırasında yaş düzeltilmesi için hukuk mahkemesine müracaat etmekle beraber, kamu davasını açmış ise mahkemenin hukuk mahkemesinden yaş düzeltme dosyasını isteyerek kendi dosyası ile birleştirmesi gerekir.

Ceza mahkemesinde yaş düzeltme davası görülürken aynı davanın hukuk mahkemesinde de açılması halinde (311) son tahkikat sırasında esas yetkili mahkeme, ceza mahkemesi ise de ve yaş ile ilgili hususların bekletici ön sorun yapılmasına imkân olmadığı (312) öne sürülse bile, böyle bir durumda hukuk mahkemesi kararı, her iki mahkemece farklı yaşın kabul edilmesine ve içinden çıkılmaz sonuçlar doğurmasına neden olmaması için beklenmesi doğru olur.

Suçtan zarar görenlerle, sanıkların yaş kayıtlarının düzeltilmesi, cezai sorumluluğa etkili olacaksa yaş düzeltilmesi yapılmalı, böyle bir durum yoksa yapılmamalıdır (313).

Böyle bir durumda ceza mahkemesinin yaş düzeltmeye ilişkin kararı (CMUK m.255,IV), hukuk mahkemesinde kesin hüküm (314) teşkil eder. Başka bir deyişle, hukuk mahkemesinde aynı kişinin yaşının düzeltilmesi için yeni bir dava açılmaz. Çünkü, yaş düzeltme davaları ancak bir defa açılabilir (Nüfus Kanunu m.46/3).

(311) Bkz. yuk. s.102 vd.

(312) Erem, s.353.

(313) 1.CD 20.9.1957, 506/2541 (Erem, s.354); 1.CD 20.6.1953, 2480/2231 (Bilecen, s.461).

(314) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.517.

§ 11- CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE
KESİN HÜKÜM TEŞKİL ETMEDİĞİ HALLER

A- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davalarındaki
Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde
Kesin Hüküm Teşkil Etmemesi

I- Ceza Mahkemesinde Şahsî Hâk İstenmesi
Halinde

1- Ceza Mahkemesinde Yalnız Manevi Tazmi-
nat İstenmesi Halinde

Suçtan zarar gören kişi, sanık aleyhine açılmış olan
ceza davasına müdahale ederek (veya sanığa karşı şahsî dava
açarak) sadece manevi tazminat isteyebilir.

Manevi tazminat talebinde bulunabilecek şahısların, ce-
za davasında "müdahillik" sıfatını almaları gerekir. Ceza muha-
kemeleri Usulü Kanunu m.344'e göre re'sen şahsî dava açan dava-
cı, doğrudan doğruya manevi tazminat talebinde bulunabileceği
gibi, Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan kamu davasında,
şeref ve haysiyeti ihlâl olunan mağdur, ancak Ceza Muhakemele-
ri Usulü Kanunu m.365'e göre davaya müdahale ederek manevi taz-
minat talebinde bulunabilir. Bu nedenle, kamu davasında müda-
hil sıfatını kazanmayan mağdura re'sen manevi tazminata hükme-
dilemez (315)

(315) CGK 10.10.1960, 4-57/57 (Yılmaz Güngör Erdurak, Türk Ce-
za Kanunu Tatbikatında Manevi Tazminat, AD C.64, 1973/4,
s.300.

Manevi tazminat, bir suçtan zarar gören kişiye veya ailesinin şeref ve haysiyeti ihlâl olduğu hallerde, manen zarara uğrayan o kimseyi tatmin edebilmek amacıyla suçu işleyen şahsa ödettilen para miktarıdır (316).

Manevi tazminat, Türk Ceza Kanunu m.38'de düzenlenmiş olup, cürümlere ve kabahatlere mahsus cezaları teker teker belirten Türk Ceza Kanunu'nun 11.maddesinde manevi tazminat mevcut olmadığından; manevi tazminat ceza olmadığı gibi, fer'i ceza da değildir. Bu tazminatın alt ve üst sınırları belirtilmediğinden, Borçlar Kanunu (317) hükümlerine göre hak ve nesafet göz önünde tutularak belirli bir miktar tespit edilir.

Manevi tazminata hükmedilebilmesi için şeref ve haysiyetin ihlâl edilmiş olması, işlenen suçun kasıtlı olması, mağdur tarafından talep edilmesi, hukuk mahkemesinde manevi tazminat davasının açılmamış olması gerekir.

Manevi tazminat miktarı belirtilmemişse, re'sen belirli bir miktara hükmedilemez, ancak müdahilden veya şahsî davacıdan ne miktar manevi tazminat istediği sorularak belirlenmesi ve ona göre bir karar verilmesi gerekir (318).

Manevi tazminat talebi halinde olumlu veya olumsuz bir kararın verilmesi gerekir (319).

Mağdur, hem ceza mahkemesine ve hem de hukuk mahkemesine

(316) Erdurak, s.298.

(317) 4.CD 27.11.1959, 7482/13633 (Erdurak, s.301).

(318) 1.CD 2.10.1953, 2114/2681 (Erdurak, s.300).

(319) 4.CD 27.11.1959, 7482/13633 (Erdurak, s.301).

aynı fiilden dava açarak her iki mahkemeden de manevi tazminat talebinde bulunabilir. Mağdur böyle bir durumda hakkını kötüye kullanmış olacağından ve kanunun bunu korumayacağından, ceza mahkemesince manevi tazminata hükmedilmemesi gerekir (320).

Böyle bir durumda, davacı yalnızca ceza mahkemesinden manevi tazminat isteğinde bulunmuş ve bu istek kabul edilmiş ise, suçtan zarar gören kişinin hukuk mahkemesine başvurarak maddi tazminat isteği ile dava açmasına bir engel yoktur. Çünkü ceza davasında manevi tazminat, hukuk mahkemesinde ise maddi tazminat talebi vardır. Burada, her iki mahkemede öne sürülen taleplerin konuları (321) farklıdır. Örneğin:

"Müteveffanın babası E, ceza mahkemesine müdahil olarak iştirak etmiş ve lehine 2.000 lira manevi tazminata hükmedilmiştir. Bu hüküm kesinleştiğine göre ayrıca hukuk mahkemesinde manevi tazminat isteyemez" (322).

Bu örnekte, davacı (E) hukuk mahkemesinde maddi tazminat davası açması mümkündür. Çünkü hukuk mahkemesi için bağlayıcı olan husus açıkça da belirtildiği gibi manevi tazminattır. Ceza mahkemesinde öne sürülen manevi tazminattan, maddi tazminatın konusu farklı olduğu gibi, hukuk mahkemesinde ilk defa öne sürülmektedir.

(320) 4.CD 11.12.1959, 1729/14181 (Erdurak, s.302).

(321) Kuru-Usul, C.IV, s.3588.

(322) 9.HD 18.4.1969, 1107/4525 (İşveren, 1969/VII/9, s.19); ayrıca bkz. 4.HD 5.3.1984, 1520/2207 (Yasa, C.7, 1984, s.584); 4.HD 14.1.1957, 7506/209 (4.HD Emsal Kararları, s.43-44).

2- Ceza Mahkemesinde Yalnız Maddi Tazminat
İstenmesi Halinde

Ceza mahkemesinde sadece maddi tazminat talebi ileri sürülmüşse (talep kabul edilebilir veya reddedilebilir) aynı talep hukuk mahkemesinde kesin hüküm (323) nedeniyle ileri sürülemez. Ancak, ceza mahkemesinde manevi tazminat talebi öne sürülmediğinden, bu şekildeki talep hukuk mahkemesinde tazminat davası açılarak istenebilir (324). Çünkü, gerek ceza mahkemesinde, gerekse hukuk mahkemesinde öne sürülen tazminat taleplerinin konuları farklıdır. Ceza mahkemesinde maddi tazminat istenmiş olmasına rağmen, hukuk mahkemesinde manevi tazminat isteğiyle dava açılmaktadır.

Bu konuda aşağıdaki Yargıtay kararını örnek olarak verebiliriz:

"... Ceza mahkemesinin ısrar kararında aynen (müdahilin isteklerinin reddine) denilerek ceza mahkemesindeki maddi tazminata ait isteğin reddedilmiş bulunmasına ve her ne kadar CMUK'nun 358.maddesinde ceza mahkemesinin ancak mahkûmiyet kararı halinde şahsi hakka hüküm edebileceği bildirilerek beraat halinde şahsi hak isteğinin reddine karar veremeyeceği esası kabul edilmiş ise de, bu esasa aykırı olarak verilmiş bulunan ceza mahkemesi kararlarının dahi muhkem kaziye teşkil etmesi HUMK'nun 237.maddesi hükümlerinden bulunmasına göre, maddi tazminat isteğinin ilk defa hukuk mahkemesinde ileri sürülmüş bu-

(323) Bkz. yuk. s.124 vd.

(324) Kuru-USul, C.IV, s.3588; İ.Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1980/3, s.295-323), s.299.

lunması itibariyle ceza mahkemesinin kararı bu istek hakkında muhkem kaziyeye teşkil edemez" (325).

3- Suçtan Zarar Gören Kimsenin Şahsî Hakkını Saklı Tutmak Kaydıyla Ceza Davasından Vazgeçmesi Halinde

Böyle bir durumda, suçtan zarar gören kimse şahsî hakkını saklı tuttuğunu açıkça belirtmek suretiyle ceza davasından vazgeçerse, şahsî haklarını hukuk mahkemesinde ileri sürebilir (326).

4- Ceza Mahkemesi Tazminat Hakkında Bir Karar Vermeyerek Bu Konuda Müdahilin Hukuk Mahkemesine Başvurabileceğine Karar Vermesi Halinde

Ceza mahkemesi, ileri sürülen tazminat hakkında bir karar vermeyerek, ceza davasına müdahale yoluyla katılan suçtan zarar görenin, hukuk mahkemesine başvurabileceğine karar vermiş ise (CMUK m.358,II), bunun üzerine suçtan zarar gören kimse hukuk mahkemesinde tazminat davası açabilir (327). Çünkü ceza mahkemesi tazminat talebini hiç ele almamış, talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermemiştir. Bu nedenle hukuk mahkemesine başvurulmasını önleyici bir hüküm yoktur.

(325) 4.HD 14.1.1957, 7506/209 (4.HD Emsal Kararları, s. 43-44).

(326) İ.Arslan- Tazminat Talepleri (YD 1980/3, s.295-323) s. 300.

(327) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.517.

5- Ceza Mahkemesince Tazminat Hakkında Hiç Bir Karar Verilmemesi Halinde

Ceza mahkemesi, ceza davasını sonuçlandırırken, tazminat talebi hakkında olumlu veya olumsuz (hiçbir) karar vermemişse, tazminat hakkında bir kesin hükmün varlığından söz edilemeyeceğinden suçtan zarar gören kimsenin hukuk mahkemesinde tazminat davası açması mümkündür.

Bu konuda aşağıdaki Yargıtay kararını örnek olarak verebiliriz:

"Davacı kendi bostan tarlasına davalının oğlu idaresindeki hayvanların yaptıkları zarar ziyan için, ceza mahkemesinde suçluların beraati ile sonuçlanan davada bir hüküm verilmediğini ileri sürerek, hem zarar ziyan karşılığının ve hem de ceza mahkemesinde yapılan tespit işlemi dolayısıyla yatırmak zorunda kaldığı giderlerinin davalıdan alınmasını istemiştir. Ceza dosyasındaki kişisel dava dilekçesinde, davalı İbrahim, malı ile sorumlu ve çobanı Niyazi asıl suçlu gösterilmiş oldukları halde dava sonunda yanlışlıkla İbrahim'in de beraatine karar verildiği görülmüştür. Ceza davası karara bağlanırken davalının zararı ve ziyanına ilişkin kişisel istekleri hakkında bir karar verilmediği anlaşıldığından, davacı gerek bu zarar ziyanı ve gerekse ceza mahkemesince bu konunun yerinde incelenmesi için yapılan tespit giderlerini, sonradan açılacak bir dava ile hukuk mahkemesinden isteyebilir" (328).

(328) HGK 8.1.1964, 3/35-13 (ABD 1964/2, s.163); ayrıca, 4.HD 12.3.1946, 1239/1010 (4.HD Emsal Kararları, s.46).

6- Suçtan Zarar Gören Kişinin Sanık Aleyhine
Açılmış Olan Ceza Davasında Şahsî Hak
(Tazminat) İstememesi Halinde

Bir suçtan zarar gören kimsenin, sanık aleyhine açılmış bulunan ceza davasına sadece müdahale etmesi ve şahsî hak istemesi halinde, şahsî hakkını hukuk mahkemesinde dava açmak suretiyle isteyebilir. Çünkü, ceza mahkemesinde şahsî hak (tazminat) istenmemesi halinde, ceza mahkemesinin vereceği karar hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmez. Bu halde, suçtan zarar gören kimsenin, yalnız ceza (kamu) davasına müdahale (CMUK m.365 vd.) etmesi ile, o haksız fiilden doğan tazminat alacağı için zamanaşımı kesilmiş olmaz. Örneğin:

"Davacılar, sanık şoför hakkındaki ceza davasına dilekçe ile müdahale etmişler ve bu talepleri kabul edilmiştir. Ne var ki, bu müdahale isteğinde kişisel hak isteği yoktur. O halde, davalı şoför hakkındaki tazminat isteğine ilişkin zamanaşımının dahi kesilmesi söz konusu olmayan bu durumda, sadece ceza davasına müdahale etmenin araç sahiplerine ilişkin tazminat davası zamanaşımını kesmesi esasen düşünülemez (329).

B- Sahtelik Davası Hakkındaki Ceza Mahkemesi
Kararının Kesin Hüküm Teşkil Etmemesi

Ceza mahkemesi sahtecilik davasında sanığın beraatine (ademi mesûliyetine) karar verirse, bu beraat kararı hukuk mah-

(329) HGK 11.5.1977, 4/3068 (YKD 1978/5, s.678-680); ayrıca, 15.HD 8.6.1975, 1293/3082 (İBD 1976/7-8, s.63-64); 15.HD 4.3.1976, 5829/919 (YKD 1977/10, s.1438-1440); 4.HD 21.11.1974, 8361/16061 (YKD 1979/6, s.783-787).

kemesini bağlamaz (330). Ceza mahkemesinin kararı kesin hüküm teşkil etmediğinden, borçlu, hukuk mahkemesinde ayrı bir sahtelik davası açabilir veya kendisine karşı açılan hukuk (alacak) davasında senedin sahteliğini (hadise olarak) ileri sürebilir (m.314, c.1).

Bunun yanında, borçlu ceza davasına müdahale ederek senedin iptalini istememiş ise, hukuk mahkemesinde ayrı bir sahtelik davası açabilir veya hukuk mahkemesinde kendisine karşı açılan davada sahtelik iddiasında bulunabilir. Çünkü, sahtelik iddiası ceza mahkemesinde ileri sürülmemiş olması nedeniyle, ceza mahkemesinin vereceği karar hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmez.

§ 12- CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMESİ

A- Genel Bilgi

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 295.maddesi hükmüne göre, "Mahkeme ilâmlarıyla kâtibiadillerce re'sen tanzim olunan senetler (331) sahteliği ve salâhiyettar memurların salâhiyetleri dâhilinde usulüne tevfikân tanzim veya tastik ettikleri vesikalar hilâfı ispat olununcaya kadar delili kati teşkil eder." Madde metninde yer alan mahkeme ilâmları kavramından da

(330) Kuru-Usul, C.II, s.1514, C.IV, s.3590; Belgesay-Deliller, s.153; Bilge/Önen, s.580.

(331) Bkz. Noterlik K. m.84-89.

anlaşılacağı üzere, kesin delil sayılması yönünden kanun koyucu ceza veya hukuk mahkemesi ilâmı bakımından bir ayırım yapmamıştır. Bu nedenle, sözü edilen madde metninde yer alan mahkeme ilâmı kavramından, hem ceza hem de hukuk mahkemelerinin kesinleşen ilâmlarının kastedildiği açıktır. m.295'e göre mahkeme ilâmları kesin delil teşkil ederler.

Kesin delil, bir olayın, bir hukuki ilişkinin veya bir hukuki durumun nasıl gerçekleştiğinin tespitinde kullanılan, onu reddedilemez biçimde belirleyen araçtır (332).

İlk dava sonunda verilmiş olan hüküm, aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine ilişkin olarak açılan ikinci bir davada, o husus (m.237,I) hakkında kesin delil teşkil eder.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.295'e göre, mahkeme (ceza veya hukuk mahkemesi) ilâmının kesin delil sayılması hali, Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi bakımından genellikle maddi bir vakianın meydana gelmiş ve belirlenmiş olması bakımındandır (333).

Bu nedenlerle ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesi, yalnız kesin hüküm (m.237; m.295) nedeniyle değil, aynı zamanda, Borçlar Kanunu m.53 nedeniyle de mümkündür. Bu nedenle ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesinin uygulaması daha yaygındır (334).

(332) Feridun Müderrisoğlu, Ceza Mahkemesi Kesin Hükümü İle Tespit Edilen Kusur Derecesi Hukuk Hâkimini Bağlar mı ? AD 1973/2-3, s.112.

(333) Doğanay, s.27.

(334) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.517.

B- Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde
Kesin Hüküm Teşkil Ettiği Hallerde Kesin
Delil de Teşkil Etmesi

Ceza mahkemesi kararının, hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil ettiği istisnaî halleri yukarda ele almıştık (335). Bu istisnaî hallerde ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesinde kesin delil (336) teşkil eder. Çünkü, bu istisnaî hallerde ceza mahkemesinden verilmiş olan kesin hüküm ile hukuk davasının tarafları, dava sebebi ve konusu aynıdır (veya özel bir kanun hükmü ile aynı sayılmıştır). Buna göre, aşağıda ele alacağımız hallerde ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil eder.

Suçtan zarar gören kişi, ceza mahkemesinde tazminat isterken fazlaya ilişkin hakkını saklı tutmuş ve ceza mahkemesinin telebi kabul ederek sanığı istenilen tazminata mahkûm etmesi halinde, suçtan zarar gören kişinin hukuk mahkemesine başvurması halinde, ceza mahkemesinde (davasında) öne sürülüp kabul edilen tazminata ilişkin bölüm, açılacak hukuk davasında kesin delil teşkil eder. Burada, suçtan zarar gören tarafından ceza mahkemesinde tazminatın bir kısmı talep edilerek, bir kısmı ileride dava açmak üzere saklı tutulmuştur. Talep edilen kısım tamamen kabul edilmiştir. Bu nedenle açılacak hukuk davasında, hüküm altına alınan tazminatla ilgili olarak, davalının davacıya borçlu olup olmadığı yeniden ele alınıp davalının sorumsuz olduğuna karar verilemez. Çünkü, ceza mahkemesinden verilen

(335) Bkz. yuk. dipnot 280-315 arası.

(336) Kuru-Usul, C.IV, s.3591.

tazminata ilişkin kesin hüküm ile açılacak hukuk davasında aynı talebin öne sürülmesi halinde taraflar, konu ve dava sebebi aynıdır.

Ceza mahkemesinin senedin sahte olup olmadığına ilişkin kararı, hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil eder. Örneğin:

"Davacı, davalının tapulu taşınmazını adi senetle elli bin liraya satın aldığını, tapu ferağı verilmediğini ileri sürerek 50 bin liranın davalıdan alınmasını istemiştir. Davalı savunmasında senedi ve imzayı inkâr etmiştir. Ceza davasında Adli Tıp Meclisinden alınan raporda inkâr olunan senetteki imzanın davalı elinden çıkmadığı belirtilmiş ve ceza (mahkemesi) kararında da bu maddi olgu kabul edilmiştir. Ceza dosyasındaki Adli Tıp Meclisi raporu ve maddi olguyu tespit eden ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesini bağlayıcı niteliktedir" (337).

Ceza mahkemesi tarafından bir kişinin yaşının düzeltilmesi halinde, hukuk mahkemesi ceza mahkemesi kararıyla düzeltilmiş olan yaşı, o kişinin yaşı olarak kabul etmek zorundadır.

**C- Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının Haksız
Fiilin Tespiti Bakımından Hukuk Mahkemesinde
Kesin Delil Teşkil Etmesi**

Ceza mahkemesinin maddi olayı belirleyen kararının, hukuk mahkemesini bağlayacağı genellikle kabul edilmektedir. Bağ-

layıcılık hususunda kesin hüküm (338), kesin delil (339), yargılama birliği (340), olayın mahkemece incelenmiş ve belirlenmiş olması (341) gibi değişik gerekçeler ileri sürülmüştür. Bu konuda bazıları (342) ise hiçbir gerekçe belirtmeksizin bağlayıcılığı kabul etmektedirler.

Yukarda da (343) belirttiğimiz gerekçelerle yargılama birliği ilkesi burada kabul edilemez. Mahkemece incelenmiş olmasına dayandıran görüş de yukarda (344) ele aldığımız gibi kabul edilemez.

Öğretide (345), bu konuyla ilgili olarak ceza mahkemesinin kararının, hukuk mahkemesini bağlamıyacağı da savunulmuştur. Buna göre, kanunun tayin ettiği haller müstesna olmak üzere hâkim ikâme olunan delilleri serbestçe takdir eder denilerek, maddi hadiselerin tespiti bakımından ceza mahkemesi kararının istisnalar meyanında bulunduğu dair bir hükmün bulunma-

-
- (338) Muhsin Tuğsavul, Borçlar Kanununun 53.Maddesi Üzerine Bir İnceleme, AD 1946/9, s.952.
- (339) Esat Arsebük, Borçlar Hukuku, C.I, B.2, İstanbul, 1943, s.583; Kuru/Arslan/Yılmaz, s.518; Doğanay, s.27; Selçuk-Kesin Hükümün Unsurları, s.1080.
- (340) Tosun, s.338.
- (341) Tunçomağ, s.518.
- (342) O.Deappen, Bundesgerichtspraxis zum Obligationenrecht, Zürich, 1936, s.141; Andreas von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C.I-II, (Tercümesi, Cevat Edege) Ankara, 1983, s.386; Erdener, Yurtcan, Şahsi Dava, İstanbul, 1977, s.291; Umar, s.366; Erdoğan, s.354; Ansay, s.375; Postacıoğlu, s.589; Üstündağ, s.637; Bilge/Önen, s.706; Karahasan, s.1595; Feyzioğlu, s.315; R.N.Selçuk, s.720.
- (343) Bkz. yuk. s. 116 vd.
- (344) Bkz. yuk. s. 118 vd.
- (345) Umar, s.386.

dığı, ceza hâkiminin, maddi hadiseleri tespit eden kararının hukuk hâkimini bağlayacağını ileri sürmekle, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun delil sisteminin yok olacağı savunulmuştur.

Bu görüşe göre, maddi olayların belirlenmesi bağlayıcılık etkisine sahip değildir. Bu sonuca ulaşmada delil sisteminin yıkılacağı düşüncesi etkili olmuştur. Bu görüşü kabul etmek zordur. Çünkü, aslında ceza hâkimi, hukuk hâkimine oranla daha geniş bir tahkikat ve delil elde etme imkânına sahiptir. Ceza mahkemesi birçok suçun varlığı için kastı aramaktadır, böyle bir durumda bir olayın, daha geniş araştırılarak varlığının belirlenmesine, hukuk hâkiminin uymaması, aksini araştırmaya kalkışması çelişki olur. Bunun yanında bu görüş kendi içinde de çelişkiye düşmüştür. Şöyleki; fiilin belli bir kimseye konulması yolundaki mahkûmiyet kararlarının bağlayıcılığı (346) kabul edilmekle, aslında olayın varlığı da kabul edilmiş olmaktadır.

Zürich üst mahkemesi, ceza hâkiminin genellikle fiilin tespitine ilişkin kararlarının hukuk hâkimini bağlamıyacağını kabul etmiştir (347).

Ceza mahkemesince verilmiş bulunan mahkûmiyet kararının, haksız fiilin (yani vakianın, olayın) tespitine ilişkin bölümünün, hukuk mahkemesinde açılacak olan tazminat davasında kesin delil teşkil etmesi gerekir. Borçlar Kanunu m.53 son cümlede, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının kusurun takdiri ve

(346) Umar, s.388.

(347) Jdt, 1960, I, 425 (Selahattin Sulhi Tekinay, Borçlar Hukuku, B.3, İstanbul, 1974, s.507).

zararın miktarının tâyini bakımından hukuk hâkimini bağlamıyacağı belirtilmiştir, buradan hareketle haksız fiilin tespiti bakımından hukuk hâkiminin bağlı olacağını söyleyebileceğimiz gibi, kesin hükmün (m.237) kesin delil teşkil etmesi (m.295) ilkesi de bu görüşü haklı kılar (348). Çünkü, ceza mahkemesi hukuk mahkemesine oranla daha geniş bir tahkikat ve inceleme yetkisine sahip olduğundan, kesin biçimde belirlemiş olduğu bir vakianın varlığının veya yokluğunun hukuk mahkemesince yeniden ele alınarak incelenmesi kesin hükmün amacına ters düşen bir durum yaratır.

Yargıtay'ın uygulamaları da bu yöndedir. Örneğin:

"Bilindiği gibi, kesin hüküm ilişkin bulunduğu konuda uyuşmazlığı ortadan kaldırır. Bu yüzden ki, açılan bir dava hakkında kesin hükmün bulunmaması, bir yargılama şartıdır. Özellikle de bir ceza mahkemesinin uyuşmazlık konusu bir olayın tespitine; bir diğer söyleyişle olayın varlığı ve bu olayın sanık tarafından işlendiğine ilişkin maddi sebebiyet ilgisini tespit eden kesinleşmiş hükmü, hukuk mahkemesi yönünden de kesin hüküm demektir. Bunun nedeni, ceza yargılamasında ispat araçları bakımından hâkimin, hukuktakinden çok daha elverişli bir durumda oluşudur. Bu itibarla ceza mahkemesinin maddi sebebiyet ilgisini tespit eden kesinleşmiş hükmünün, hukuk hâkimini bağlamasına Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi de engel değildir. Ancak bu bağlılık kaynağını ister kesin hüküm varlığı nedeninden, isterse bazı hukukçuların belirttiği gibi maddi vakianın bir mahkemede incelenmiş ve tespit edilmiş olmasının tabii so-

nucundan alsın, hukuk hâkimi ilke olarak bir mahkemenin tespit ettiği maddi olgu ile bağlıdır (349).

§ 13- CEZA MAHKEMESİNİN MAHKÛMIYET KARARININ
HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL
ETMEMESİ

A- Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının
Kusurun Takdiri Bakımından Kesin Delil
Teşkil Etmemesi

Ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı, hukuk mahkemesinde (tazminat davasında) kusurun takdiri bakımından kesin delil (350) teşkil etmez. Başka bir deyişle, ceza mahkemesinin kararı, kusurun takdiri hususunda hukuk mahkemesini (hâkimini) bağlamaz (351). Bu husus Borçlar Kanunu m.53'ün son cümlesinde be-

(349) HGK 16.9.1981, 1/131-587 (YKD 1982/1, s.13-16); bkz. ayrıca, 4.HD 9.1.1973, 4940/189 (RKD 1973/4-5, s.179-182); 4.HD 26.3.1975, 5298/3900 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.905-906); 4.HD 7.3.1977, 1781/2595 (İKİD 1977/202, s.5646-5649); 3.HD 20.12.1952, 16801/12627 (Umar, s.385); 4.HD 26.4.1976, 7635/4285 (YKD 1977/10, s.1376-1377); 4.HD 7.3.1977, 1781/2595 (İKİD 1977/202, s.5646-5649); HGK 14.11.1980, 4/847-2367 (İKİD 1981/244, s.235-237); HGK 10.10.1980, 9/211-2296 (YKD 1975/9, s.33-36); 4.HD 13.3.1980, 1279/3256 (YKD 1982/1, s.29-32); 1.HD 3.7.1981, 8282/8950 (YKD 1983/2, s.177-182).

(350) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.518.

(351) Hüseyin Avni Göktürk, Borçlar Hukuku, Ankara, 1947, s.205; Şekir Berki, Borçlar Hukuku, Umumi Hükümler, Ankara, 1962, s.187; Fikret Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.II, s.243; Yusuf Z.Binatlı, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Eskişehir, 1960, s.174; Aydın Aybay, Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul, 1975, s.98; Ataay, s.301; Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.899; Postacıoğlu, s.588; Belgesay-Deliller, s.203; Üstündağ, s.637; Bilge/Önen, s.705; Ansay, s.375; Tunçomağ, s.518; Kunter, s.275.

lirtilmiştir. Öte yandan ceza mahkemesinin kusurun yalnız ağırlığı değil varlığı hakkındaki mahkûmiyet kararının bile hukuk hâkimini bağlamayacağını yansıtan görüşlere (352) de restlanılmaktadır.

Kusurun varlığına ilişkin ceza mahkemesi kararı, hukuk mahkemesini bağlamalıdır (353). Oranı, derecesi, şumulü (kapsadığı alan) yönünden hukuk hâkimi serbest olmalıdır. Ceza hukukunda kusur kavramı dar bir alan içinde kalmaktadır. Özel hukukta en hafif bir ihmâl dahi kusurluluğu ve bunun sonucu olarak tazminat yükümlülüğünü gerektirmesi, ceza hâkiminin kusurun varlığını kabul etmiş olması, öncelikle hukuk hâkiminde kusurun var olduğunu kabul etmesini zorunlu kılar. Borçlar Kanunu m.53'de kusurun ağırlığı konusunda hukuk hâkimine bağımsızlık yetkisi tanınmıştır.

Ceza hukuku ile özel hukukun kusur anlayışları farklı olduğundan, hukuk hâkimi, aynı zamanda suç teşkil eden haksız fiillerde failin kusurlu olup olmadığını belirlerken, ceza hukukunun kusurla ilgili esaslarıyla bağlı değildir (354).

Ceza hukuku birçok suçlar için sadece kastın varlığını arar, kast yoksa bir suçun varlığından bahsedilemez (355) İhmâl

(352) Von Tuhr, s.386; Oser-Schönenberger, s.496; Tekinay, s.506; Umar, s.366.

(353) 4.HD 13.3.1980, 1279/3256 (Karahasan, s.1594).

(354) 4.HD 24.4.1950, 1792/2445 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.435); HGK 25.4.1964, 157-D-A/333 (ABD 1964/6, s.673); HGK 1.7.1964, 936-D-T/500 (ABD 1964/6, s.694).

(355) Karahasan, s.1589; Tandoğan, s.350; Tekinay, s.506; Bagatur, s.579.

ceza hukukunda istisnai olarak suçun subjektif unsurunu meydana getirir. Oysa, özel hukuk alanında hafif ihmâl dahi tazminat yükümlülüğünün doğumu için yeterlidir.

Ceza hukuku alanında kusursuz sorumluluk hali mevcut olmadığından bir akıl hastasının veya beş yaşındaki bir çocuğun bir kimseyi öldürmesi halinde cezai yönden hiçbir sorumluluğu olmadığı halde, özel hukukta hakkaniyet gerektiriyorsa tazminat ödemeye mahkum edilebilir.

Borçlar Kanunu m.53'de yer alan "kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda dahi, hukuk hâkimini takyit etmez" şeklindeki hükmüne rağmen, Yargıtay'ın mahkûmiyet kararlarının mutlak şekilde bağlayıcı olacağını gösteren bazı yanlış kararları da vardır (356). Bu kararlar tarihlerine göre eskidir. Aşağıda görüleceği gibi Yargıtayımız sonradan Borçlar Kanunu m.53'ün anlamına uygun doğrultuda içtihatlar getirmiştir. Örneğin:

"Hukuk mahkemesi ceza mahkemesinin kesinleşen mahkûmiyet kararında sabit görülen olaylarla Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi uyarınca bağlı ise de, sabit olaylara göre yaralanmaya sebebiyet verdiği kabul edilen davalının ve olaydan zarar gören ve davalıyı çalıştıran davacı müessesenin kusur dereceleri ...

(356) 3.HD 17.10.1958, 6256/5277 (AD 1961/11-12, s.1173); 3.HD 5.6.1959, 7354/3235 (AD 1962/1, s.70); 3.HD 17.2.1961, 1665/1275 (AD 1961/11-12, s.1178); 3.HD 27.1.1961, 1951/658 (AD 1961/11-12, s.1177).

tespit etmek gerekir" (357).

B- Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının Zararın
Miktarının Tâyini Hususunda Kesin Delil Teşkil
Etmemesi

Ceza hâkimi, mahkûmiyet kararı vermiş olsa bile, hukuk hâkimi zararın miktarını serbestçe belirleyebilir. Bu hususta ceza mahkemesi kararı kesin delil (358) teşkil etmez. Borçlar Kanunu m.53'ün son cümlesine göre, ceza mahkemesinin bu nitelikteki kararıyla hukuk mahkemesi (hâkimi) bağlı değildir(359).

Zararın takdiri noktalarında, ceza hukuku ile özel hukuk farklı özellikler gösterirler. Ceza hukukunda yaş küçüklüğü, yaşlılık, sağır ve dilsizlik birer hafifletme sebebi olup cezanın daha az takdir edilmesi sonucunu doğururlar. Oysa özel hukukta bu gibi sebepler tazminatın daha az hükmedilmesine yol açmaz. Ceza hukukunda failin cezalandırılması için kusurun belli bir dereceye varması gerekir. Oysa, özel hukukta en basit ihmal bile tazminat borcunun doğumu için yeterli olmaktadır.

Yargıtay'da zararın miktarına ait ceza mahkemesi kara-

(357) HGK 20.3.1968, 9-678/157 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s. 900); Ayrıca bkz: HGK 10.1.1975, T/406-1 (YKD 1975/9, s. 33-36); UMK 7.12.1950, 17/18 (Umar, s.362); 4.HD 9.1.1973/4940-189 (İKİD 1975/169, s.3224); 10.HD 29.12.1975/46-11-6889 (İKİD 1976/184, s.4501); YHGK 24.11.1982, 11-287/911 (İKİD 1983/271, s.1965-1966); 4.HD 4.4.1983, 2980/35-96 (İKİD 1984/280, s.2535-2536); 4.HD 11.10.1984, 6581/7456 (Yasa, 1984/11, s.1634).

(358) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.519.

(359) Bilge/Önen, s.705; Tuğsavul, s.952-953.

riyla, hukuk mahkemesinin bağılı olmadığını kabul etmektedir (360).

C- Ceza Mahkemesinin Mahkûmiyet Kararının Kusur İle Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Mevcut Olup Olmadığı Hususunda da Kesin Delil Teşkil Etmemesi

İlliyet bağı olumlu olarak çözümleyen mahkûmiyet kararlarının, fiilin o şahıs tarafından işlenmiş olduğunu tespit etmesi bakımından hukuk hâkimini bağlayacağı (361), bu hal şeklinin kabulüne Borçlar Kanunu m.53'ün engel olmadığı (362) ceza hâkiminin, fiilin fail tarafından işlendiğine kanaat getirmesi durumunda bu kanaat ve tespitin, hukuk hâkimini öncelikle bağlayacağıdır. Kaldı ki fiilin sabit görülmesinden dolayı cezaya mahkûm edilen şahsın, hukuk mahkemesince o fiilin faili olarak telakki edilmemesinin halk efkarında iyi karşılanmayacağı ileri sürülmüştür (363).

Yargıtay'ın kararları da bu yönde olup, bu kararlarda mahkûmiyet ilâmının hukuk hâkimini bağlayacağı belirtilmektedir (364).

(360) HGK 10.1.1975, T/406-1 (YKD 1975/9, s.33-36); Bkz. ayrıca, 10.HD 29.12.1975, 4611/6889 (İKİD 1976/184, s.4501); 4.HD 9.1.1973, 4940/189 (İKİD 1975/169, s.3224); 4.HD 14.5.1975, 974/2342/6310-TD 27.11.1969, 3313/5640 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.905-908).

(361) Postacıoğlu, s.588; Tekinay, s.508; R.N.Selçuk, s.722; Umar, s.374.

(362) Taner, s.106.

(363) Postacıoğlu, s.589.

(364) HGK 19.3.1947, 3/77-66 (Ömerbaş/Çetintaş, C.I, s.191); HGK 11.7.1951, 3-213-91/149 (TİK 1951, C.II, s.1202); HGK 12.11.1951, 4-93/119 (Ömerbaş/Çetintaş, C.I, s.192); 1.HD 8.6.1951, 950-9903/3150 (TİK 1951, C.I, s.401); 4.HD 4.4.1983, 2980/3596 (İKİD 1984/280, 2535-2536).

Bu görüşü savunanlar, bağlayıcılığı sadece fiili işleyen kimsenin belirlenmesine dayandırmıştır. İşlenen fiilin, o kimse tarafından yapıldığının ortaya konulmasının, kabul edilmesinin toplum tarafından hoş karşılanmayacağı vurgulanmıştır. Bu açıdan yaklaşırsak, varılan sonuç doğrudur. Failin belirlenmesi, bir yerde haksız fiilin de işlendiğinin ortaya konulması demektir. Ama, böyle bir durumda, ceza mahkemesince kusur ve ortaya çıkan zarar tam olarak ortaya konulmadığı için, hukuk mahkemesinde açılacak tazminat davasında illiyet bağının varlığına ilişkin kararın bağlayıcı olmaması gerekir.

Bu görüşlerin yanında, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının, hukuk mahkemesinde açılacak tazminat davasında kusur ile zarar arasında uygun illiyet bağının mevcut olup olmadığı hususunda, kesin delil teşkil etmeyeceği de ileri sürülmüştür (365). Gerekçe olarak da, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararında kusur ve zarar unsurunun kesin biçimde tespit edilmediği öne sürülmüştür. Bunun yanında bu hususta hiçbir gerekçe gösterilmeden hukuk mahkemesinin bağlı olmayacağı belirtilmiştir(366).

Bu konuda ceza mahkemesinin kararı, kusur ile zarar unsurun tam belirlenmemesi ve kusurun takdirinin hukuk hâkimini etkilememesi nedeniyle bağlayıcı olmamalıdır.

Yargıtay'ın ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının hukuk hâkimini bağlamıyacağı yolunda da kararları vardır. Örneğin :

(365) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.519.

(366) Aybay, s.98; Oser-Schönenberger, s.496.

"Her ne kadar, ceza hâkiminin mahkûmiyet ve beraata ilişkin olarak verdiği karar, kusurun var olup olmadığı veya nispeti, zarar miktarı, temyiz kudreti ve illiyet bağı... gibi hususlarda hukuk hâkimini bağlamaz ise de, her mahkûmiyet kararı o fiilin hukuka aykırılığını tespit etmesi bakımından, hukuk hâkimini bağlayıcı vasıftadır" (367).

§ 14- CEZA MAHKEMESİNİN BERAAT KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMESİ

A- Beraat Kararının Haksız Fiil Vakiasına (Olayına) İlişkin Tespit Bölümünün Hukuk Mahkemesinde (Tazminat Davasında) Kesin Delil Teşkil Etmesi

Ceza mahkemesinin vermiş olduğu beraat kararında yer alan haksız fiil vakiasının (olayının) belirlenmesine ilişkin bölüm, hukuk mahkemesinde öne sürülerek tazminat talebinde kesin delil (368) teşkil eder. Bu nitelikteki ceza mahkemesi kararıyla, hukuk mahkemesi (hâkimi) bağlıdır. Çünkü, ceza mahkemesi haksız fiilin belirlenmesi hususunu hukuk mahkemesine oranla daha geniş bir tahkikat ve inceleme sonucu elde etmiştir. Aşağıda ele alacağımız hallerde, ceza mahkemesince verilmiş bulunan beraat

(367) HGK 10.1.1975, T/406-1 (YKD 1975/9, s.33-36); Bkz. ayrıca TD 27.11.1969, 3313/5640 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.908).

(368) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.519; İ.Arslan-Tazminat Talepleri, (YD 1981/3, s.325-349) s.337.

kararları hukuk hâkimini bağlayacaktır. Bağlayıcılık etkisine sahip halleri şöylece sıralamak mümkündür.

I- Haksız Fiilin İşlenmediğini Veya Sanık Tarafından İşlenmediğini Tespit Eden Beraat Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi

Bu şekildeki ceza mahkemesinin beraat kararıyla hukuk mahkemesinin bağlı olacağı savunulmuştur (369).

Bunun yanında öğretilerde (370) aksi görüşte olanlar da vardır. Bu görüşe göre, bu nitelikteki kararlarla hukuk hâkimi bağlı değildir. Bu görüş savunulurken, fiilin sanık tarafından işlenip işlenmediği yönünden bir ayırım yapılmamıştır.

Borçlar Kanunu m.53'de belirtilen beraat kararlarının, bu nitelikteki beraat kararları için geçerli olmaması gerekir. Çünkü, haksız fiilin işlenmediği veya sanık tarafından işlenmediği ceza mahkemesince açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Bunun yanında bu nitelikteki bir karar, sadece cezai sorumluluğu ortadan kaldırmakla kalmayıp, fail ile işlediği iddia olunan fiil arasında ilişkinin olmadığı da kesin bir biçimde belirlenmiş oluyor. Üstelik, ceza mahkemesi daha geniş bir araştırmayla

(369) Bilge/Önen, s.706; Ansay, s.375; Tosun, s.342; Erem, s.647; Feyzioğlu, s.313.; Tekinay, s.507; Oser-Schönenberger, s.494-495; Tunçomağ, s.520; Arsebük, s.593; Von Tuhr, s.386; Üstündağ, s.635; Tuğsavul, s.951-952; R.N. Selçuk, s.719 vd.; Kılıçoğlu, s.199; Bagatur, s.581; Doğanay, s.28; Müderrisoğlu, s.113.

(370) Fritz F. Funk-Borçlar Kanunu Şerhi, C.1, Umumi Hükümler (Tercüme, Hafzı Veldet/Cemal Hakkı Selek), İstanbul, 1938, s.93.

böyle bir sonuca ulaştığından, hukuk mahkemesi aynı hususları tekrar ele alamaması gerekir.

Ceza hâkimi, delil bakımından daha geniş imkânlarla sahiptir. Hukuk hâkimi, tarafların delil ve ileri sürdükleri beyan ve olaylarla bağlı olduğu halde (m.74), ceza hâkimi doğrudan doğruya delil toplama yetkisine hatta sanığın ikrarına dahi bağlı olmayarak karar verme yetkisine sahiptir. Borçlar Kanunu m.53'de yer alan hukuk hâkiminin, ceza mahkemesinin beraat kararıyla bağlı olmadığını mutlak ve kesin olarak anlamamak gerekir. Maddenin lafzına bakılarak değil, daha geniş bir açıdan düşünülmesi doğru olacaktır.

Yargıtay ise, suçun işlenmediğini kesin bir biçimde belirleyen ceza mahkemesinin beraata ilişkin kararlarının hukuk mahkemesini bağlayacağını kabul etmektedir (371).

Sanığın fiili işlemediğine dair ceza mahkemesinin beraat kararının hukuk mahkemesini bağlayacağı ile ilgili olarak aşağıdaki Yargıtay kararını örnek olarak verebiliriz:

"Bir kimse işlediği suçtan ötürü beraat eder ve verilen kesin hüküm onun bu eylemi işlemediği yönünü kapsarsa bu hüküm hukuk hâkimini bağlar (372).

(371) 4.HD 1.3.1958, 8283/1131 (Kuru-Usul, C.IV, s.3599); bkz. ayrıca, HGK 16.6.1954 (Ömerbaş-Çetintaş, II, s.151); YHGK 16.5.1973, 970/4-577-427 (İKİD 1973, s.2305) ; 4.HD 28.11.1980, 13789/11180 (Yasa, 1981/1, s.81 vd.).

(372) 4.HD 8.4.1965, 4030/1998 (AD 1966/2, s.176-178; Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.900); Bkz. ayrıca, 4.HD 5.10.1976, 10503/8297 (İKİD 1978/207, s.5985-5986); 4.HD 5.5.1958, 5343/3011 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.901).

II- Bir Vakıayı (Olayı) Tespit Eden Beraat
Kararının Hukuk Mahkemesinde Kesin De-
lil Teşkil Etmesi

Bu nitelikteki ceza mahkemesinin beraat kararıyla da hu-
kuk mahkemesi bağlıdır (373).

Yargıtay'ın uygulamaları da bu şekildedir. Örneğin:

"Sulh ceza mahkemesi kararında davalının, kiracılık du-
rumu kabul edilerek, böyle bir hakkın verdiği yetki ile davacı-
ların tarlasına su bırakılması suç niteliğinde görülmemiş ve
davalının beraatine karar verilmiştir. Borçlar Kanunu'nun 53.
maddesine göre, hâkim, kusur olup olmadığına karar vermek için
ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin hükümleri ile bağlı olmadığı
gibi, ceza mahkemesinden verilen beraat kararı ile de bağlı ol-
masa bile; ceza mahkemesinde kiracılık durumunu tespit eden ka-
rar, (kesin) delil niteliği taşımaktadır (374).

III- Bir Fiilin Hukuka Aykırı Bulunmadığını
Tespit Eden Beraat Kararının Hukuk Mah-
kemesinde Kesin Delil Teşkil Etmesi

Bu nitelikteki kararın hukuk mahkemesini bağlamayacağı
(375), hukuk hâkiminin bağımsızlığı (376) olduğu öne sürülmüş-

(373) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.519; Binatlı, s.174; Ataay, s.302.

(374) HGK 29.4.1964, 4/157-333 (ABD 1964/6, s.674-675); bkz.
ayrıca, 10.HD 10.4.1978, 6706/2629 (İBD 1978/10-12, s.
769-771); 4.HD 9.1.1973, 4940/189 (RKD 1973/4-5, s.179-
182); 4.HD 14.4.1975, 14388/4936 (İKİD 1976/183, s.4445-
4446); 7.HD 13.2.1981, 10318/1565 (YKD 1981/9, s.1139-
1140); HGK 28.5.1953, 4-57/65 (Umar, s.385); 3.HD 10.10.
1961, 6935/5491 (İKİD 1961/11, s.102).

(375) Tandoğan, s.351; Oser-Schönenberger, s.497; Von Tuhr, s.386.

(376) Karahasan, s.1592; Tuğsavul, s.951.

tür. Böyle bir durumda eylemin hukuka aykırı olup olmadığını (377) belirlemede hukuk hâkimi serbestçe hareket etmelidir denilmiştir.

Bu görüş, ceza mahkemesinin, bir fiilin hukuka aykırı olmadığına ilişkin olarak verilmiş bütün kararların, hukuk hâkimini bağlamayacağı öne sürülmüştür. Bu görüş kabul edilemez. Çünkü, ceza mahkemesi bir fiilin hukuka uygunluk nedeni ile cezalandırılmayacağını kabul etmiş ise, hukuk mahkemesinin bunu kabul etmeyerek tazminata hükmetmesi mantığa ters düşer. Üstelik ceza mahkemesi daha geniş araştırma sonucu, fiilin hukuka uygun olduğu sonucuna varmıştır, ceza mahkemesinde hukuka uygun kabul edilen bir fiil, hukuk mahkemesince hukuka aykırı kabul edilmemelidir. Kural bu olmakla beraber, kanun tarafından bir istisna konulduğunda, hukuk hâkimi daha önce ceza mahkemesinin hukuka uygunluk nedeni var diyerek beraat ettirdiği fiilden dolayı tazminata hükmedebilir (378). Örneğin, zaruret halinde bulunan bir kimsenin fiili cezalandırılmaz (CK m.49); fakat, aynı durumda, Borçlar Kanunu, hakkaniyete dayanarak, başkasının malına zarar verenin tazminata mahkûm edilmesini kabul etmiştir (BK m.52).

Sanığın suç kastı olmadığından veyahut suç olarak iddia edilen fiil ceza kanunlarında suç olarak öngörülmemesinden dolayı beraat kararı verilmişse hukuk hâkimi tazminata hükmedebilir (379).

(377) Kılıçoğlu, s.200; Arslan-Tazminat Talepleri (YD 1981/3, s.325-349) s.333.

(378) Tosun, s.343.

(379) Ansay, s.375.

Bu konuyla ilgili olarak, aşağıdaki Yargıtay kararını örnek olarak vermek mümkündür:

"Davacı, davalının bir nafaka davası sırasında savunma hududunu aşan hareketi teşkil eden yazı ve sözleri nedeniyle kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu belirterek 5.000.000. lira manevi tazminatın ödetilmesini istemiştir. Davalı ise, sözlerinin savunma sınırı içinde bulunduğunu bildirerek, davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir. Tazminat talebine konu olan söz ve yazılar nedeniyle davalı hakkında açılan ceza davası, savunma hududunun aşılmadığı gerekçesiyle beraatle sonuçlanmış, verilen bu karar Yargıtay'ca onanarak kesinleşmiş, diğer deyişle bu fiillerin hukuka aykırı olmadığı ceza mahkemesince kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu davada öncelikle üzerinde durulması gereken sorun, ceza mahkemesinin hukuka aykırılık bulunmadığına ilişkin kararının, hukuk hâkimini de bağlayıp bağlamayacağıdır. Kural olarak hukuk hâkimi ceza mahkemesinin hukuka aykırılık bulunmadığı yolundaki kararıyla bağlı değildir. Ne var ki, bazı olaylar bakımından, birbirlerinden ayrılmamış, birbirine karışmış olmaları birlik göstermeleri nedeniyle ceza mahkemesinin hukuka aykırılık bulunmadığı hususundaki kararı hukuk hâkimini de bağlayıcı bir güç ve nitelik taşır. Aksinin kabulü mahkemelere olan güven duygusuyla bağdaşmaz. Olayımız bu nevidendir. Konu, TCK'nun 486.maddesindeki savunma hakkının aşılmış aşılmadığı olgusunun tespitiyle ilgilidir. Ceza mahkemesi bu sınırın aşılmadığını belirlemiş ve buna ilişkin hüküm kesinleşmiştir. Hukuk hâkiminin aynı olayı, Borçlar Kanunu'nun 49.maddesinin uygulanmasına imkân veren, ağır

kusurlu bir hareket olarak kabul etmesine imkân yoktur. Dairemizin uygulaması da öteden beri bu yoldadır (Bkz. Yargıtay, 4.HD 12.1.1979 gün, E.7847, K.12392 sayılı kararı). Mahkemece yapılacak iş, davanın reddine karar vermektir" (380).

§ 15- CEZA MAHKEMESİNİN BERAAT KARARININ HUKUK MAHKEMESİNDE KESİN DELİL TEŞKİL ETMEDİĞİ HALLER

A- Kusurun Takdiri Bakımından

Bu konuda, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararında olduğu gibi, beraat şeklindeki kararı da kusurun takdiri bakımından, hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmez. Bu şekildeki kararlar hukuk hâkimi bağılı değildir. Öğretide (381) ve uygulamada (382) bu konuda birlik mevcuttur. Çünkü, ceza davaları ile hukuk davalarının kusur anlayışları değişiktir. Yukarıda etraflıca ele aldığımız için burada fazlaca ayrıntıya girmedik (383).

Yargıtay'ın (384) uygulamaları da ceza mahkemesinin beraate ilişkin kararlarının kusurun takdiri bakımından hukuk

(380) 4.HD 8.7.1982, 5856/7022 (ABD 1982/5, s.85-87).

(381) Bkz. yuk. s.149.

(382) Bkz. yuk. s.150 vd.

(383) Bkz. yuk. s.149 vd.

(384) 11.HD 9.5.1974, 956/1602 (TKD 1977/9, s.1255-1258); Bkz. ayrıca, 4.HD 7.3.1977, 6297/2541 (YKD 1978/6, s.905-910); HGK 10.1.1975, 1971/T-406 (Doğanay, s.30-31); 4.HD 29.9.1967, 3263/8540 (Doğanay, s.29); HGK 25.4.1964, 157/333 (ABD 1964/6, s.673); HGK 1.7.1964, 936/500 (ABD 1964/6, s.694).

mahkemesinde kesin delil teşkil etmediği yolundadır.

B- Zararın Miktarının Tayini Bakımından

Ceza mahkemesinin beraat kararı, hukuk mahkemesinde açılacak tazminat davasında zararın miktarını tayin hususunda da kesin delil teşkil etmez.

Uygulamada ve öğretide bu konuda birlik olduğundan, ayrıca bunları belirtmedik. Bu konuda şu örneği verebiliriz:

"Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi gereğince hukuk hâkimi ceza mahkemesinden verilen beraat kararı ile bağlı değildir. Bundan başka, ceza mahkemesi kararı kusurun takdiri ve zarar miktarının tayini hususunda dahi hâkimi bağlamaz ise de, hukuk hâkimi, maddi vakıyı tespit eden beraat kararı ile bağlıdır (385).

C- Temyiz Kudretinin Tayini Bakımından

Bu konuda ceza mahkemesinin beraat kararı, hukuk mahkemesini bağlamaz (386).

Ceza hukukunun temyiz kudreti anlayışı ile özel hukukun temyiz kudreti anlayışının farklı oluşu bu sahada da hukuk hâkiminin ceza hukuku kuralları karşısında bağımsız olmasına yol açmıştır. Bu ayrıcalıkları şöylece belirtebiliriz.

Ceza hukuku hükümlerine göre, küçükler fiilin işlendiği

(385) 10.HD 10.4.1978, 6706/2629 (İBD 1978/10-12, s.769-771).

(386) Theo Guhl, Das Schweizerische Obligationenrecht, Zürich, 1936, s.94.

sırada onbir yaşını bitirmemiş iseler, cezai sorumlulukları yoktur. Özel hukuk alanında ise hukuki sorumluluk için böyle bir yaş sınırlaması yoktur. Mümeyyiz olmak şartıyla fiili işleyen kimseler, yaşı ne olursa olsun tazminata mahkûm edilebilir.

Hukuk hâkimi, temyiz kudretinin varlığını veya yokluğunu belirleyebilmek için Medeni Kanununun 13. ve 14.maddelerinin koyduğu kurallara dayanarak sonuca kavuşacaktır. Ceza hâkimi ise bu belirlemede Ceza Kanunu m.53, 54, 55 vd. maddelerinden yararlanarak adli tıp raporu ile belirleyerek bir sonucu ulaştıracaktır.

Ceza hukuku alanında yaşı ne olursa olsun mümeyyiz olmayan kişilerin, cezai sorumlulukları yönüne gidilemez (CK m.46, I). Özel hukuk alanında Borçlar Kanunu m.54,I gereğince mümeyyiz olmayanlar bile, hakkaniyet gerektiriyorsa işledikleri haksız fiillerden dolayı doğan zararları tazmin etmek zorundadırlar.

Ceza hukukunda suçların tamamlanabilmesi için kast gerekirken, özel hukukta tazminat için ihmalin dahi yeterli görüldüğü durumlar vardır.

Ceza hukukunda zaruret hali, cezayı kaldıran (TCK m.49) bir nedendir, oysa ki Borçlar Kanunu m.52,II gereğince bu durumda zarar verenin sorumlu tutulabilme imkânı vardır.

Bu ve benzeri farklılıklar sebebiyle, ceza mahkemesince temyiz kudretinin mevcut olmadığına ilişkin beraat kararı hukuk hâkimini bağlamaz.

D- Tazminat Davasında Kusur İle Zarar Arasında
Uygun İlliyet Bağının Mevcudiyetinin Kabulü
Bakımından

Bu konuda hukuk mahkemesinin bağılı olmayacağı (387) yanında bağlayıcı (388) olması gerektiğini öne süren görüşler de mevcuttur. Bağlayıcı olması gerektiği hususunda şu gerekçelere dayanılmaktadır: İlliyet bağının olmadığı kesin biçimde belirlenmişse bu hüküm tabii bir gerçek olarak kabul edilmelidir denilmektedir.

Yargıtay'ın bu konudaki kararları arasında bir istikrar yoktur. Bazı kararlarında (389) bağlamayacağı, bazılarında (390) bağlayacağı ileri sürülmüştür.

Ceza mahkemesinin delilleri tespit ve takdirini ile hukuk mahkemesinin delilleri tespit ve takdirinin farklı olmasının bir sonucu olarak bir olayda illiyet bağı bulunmadığına ilişkin ceza mahkemesi kararı, hukuk mahkemesi için bağlayıcı olmalıdır.

-
- (387) Kuru-Uusul, C.IV, s.3598; Karahasan, s.1593; Kılıçoğlu, s.199; Umar, s.379; Üstündağ, s.636; Oser-Schönenberger, s.497; Tekinay, s.508.
- (388) Postacıoğlu, s.589; R.N.Selçuk, s.723.
- (389) 4.HD 22.3.1949, 1556/1674 (TİK C.I, s.394); TD 10.4.1953, 51-5560/1918 (TİK C.II, s.1194); TD 17.5.1952, 51-3592/2644 (TİK C.II, s.1147).
- (389) HGK 28.5.1953, 4-47/65 (TİK C.II, s.1119); 3.HD 28.10.1950, 12435/7364 (TİK C.I, s.214); HGK 24.6.1964, 4/508-481 (AD 1964/5, s.538); 10.HD 24.11.1981, 4886/6161 (İKİD 1982/253, s.792-795); 4.HD 10.2.1965, 2141/652 (Tekinay, s.508).

E- Delil Yetersizliğine Dayanılarak Verilmesi
Halinde

Borçlar Kanunu m.53'de, ceza mahkemesinin beraat kararlarının, hukuk hâkimini bağlamayacağı hususunda kesin bir ifade kullanıldığı görülmekte ise de bu konuya geniş bir açıdan bakmak gerekir. Bu nedenle gerçekte, Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi uyarınca, hukuk hâkimini bağlamayacak olan beraat kararı, suçun işlendiğini ispatlamaya yeterli olacak delillerin bulunmaması nedeniyle delil yetersizliğine dayanılarak verilmiş olan beraat kararlarıdır.

Bu nitelikteki beraat kararı, konusu olan vakianın mevcut olup olmadığını delillerle kesin bir biçimde tespit etmediği için, hukuk mahkemesinde (tazminat davasında) kesin delil teşkil etmez (391).

Ceza hukukunda delillerin toplanması ve elde edilen bu delillerin değerlendirilmesi özel hukuktan tamamen farklıdır. Ceza mahkemesince mahkûmiyet için yeterli görülmeyen deliller, hukuk mahkemesince tazminat için yeterli görülebilir.

Yargıtay (392) tarafından da ceza mahkemesince delil yetersizliğine ilişkin olarak verilen beraat kararlarının hukuk mahkemesini bağlamıyacağı kabul edilmektedir.

(391) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.619-620; Üstündağ, s.636; Tosun, s.343-344; Feyzioğlu, s.313; Tekinay, s.507; Tuğsavul, s.951; R.N.Selçuk, s.719; Kılıçoğlu, s.198.

(392) HGK 20.2.1963, 4/77-22 (İKİD 1963/29, s.2150-2151); 4.HD 3.7.1975, 974-7690/8675 (Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.901); 4.HD 16.6.1958, 5328/4142 (Feyzioğlu, s.599); 4.HD 14.6.1971, 971-3040/5687 (RKD 1973/1, s.29); 4.HD 22.11.1982, 10095/10749 (İKİD 1983/267, s.1714-1715); HGK 30.1.1976, 4/475-159 (YKD 1976/9, s.1266-1267); 11.HD 23.10.1981, 4486/4408 (İBD 1983/7-9, s.408); 10.HD 9.9.1982, 3217/3586 (YKD 1982/10, s.1426); 4.HD 28.3.1983, 1066/3329 (YKD 1983/7, s.983-984).

§ 16- BOŞANMA DAVALARINDA CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ

A- Mahkûmiyet Kararı Verilmesi Halinde

Ceza mahkemesince, aynı zamanda boşanma nedeni olan bir suçtan dolayı verilmiş bulunan mahkûmiyet kararı, mahkûmiyet kararında tespit edilmiş bulunan vakıa (olay) bakımından boşanma davasında kesin delil (393) teşkil eder.

Yargıtay (394) da bu nitelikteki ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesini kesin delil nedeniyle bağlayacağını kabul etmektedir.

B- Beraat Kararı Verilmesi Halinde

Ceza mahkemesince verilmiş bulunan beraat kararı, kural olarak boşanma davasında kesin delil etkisi göstermez (395). Kural bu olmakla birlikte, ceza mahkemesinin beraat kararında fiilin (örneğin zina fiilinin) işlenmediği (veya sanık eş tarafından işlenmediği) kesin bir biçimde ortaya konulmuşsa, bu şekildeki beraat kararının, boşanma davasında kesin delil teşkil etmesi gerekir (396).

(393) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.520; Belgesay-Deliller, s.203.

(394) HGK 29.3.1972, 2/400-212 (İBD 1972/7-8, s.598-600); Bkz. ayrıca, 2.HD 26.12.1972, 7046/7131 (Senai Olgaç, Emsal İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu, 1976, s.88); 2.HD 16.6.1972, 4139/3907 (RKD 1972/9-10, s.321-322); HGK 11.12.1940, 2/53 (Öktem, s.252); 2.HD 18.5.1948, 1955/3011 (Umar, s.365); 2.HD 4.1.1951, 7952/77 (Tezmen, s.114).

(395) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.520; Umar, s.363.

(396) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.520.

Kural olarak beraat kararının bağlayıcı olmayacağına ilişkin olarak aşağıdaki Yargıtay kararını örnek olarak verebiliriz:

"Borçlar Kanunu'nun 53.maddesi gereğince hukuk hâkimi, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı ile bağlıdır. Maddi olayı tespit etmeyen beraat kararı hukuk hâkimini bağlamaz. Onun için hukuk hâkimi, topladığı delillerle maddi olayı sabit sayabilir. Bu bakımdan, boşanma davasına bakan hukuk hâkiminin ceza mahkemesindeki davanın sonucunu beklemeden mevcut delillerle zina eylemini varsaymasında kanuna aykırılık yoktur" (397).

Yargıtay'ın (398), ceza mahkemesinin beraate ilişkin kararlarının, hukuk mahkemesinde açılacak boşanma davasında bağlayıcılık teşkil edeceğine ilişkin kararları da vardır.

Yargıtay, bazı kararlarında ise, fiilin işlenmediğinin kesin bir şekilde ortaya konulmasına ilişkin beraat kararlarının hukuk hâkimini bağlamayacağını kabul etmiştir. Örneğin:

"Kararı hakkında ceza mahkemesinde zina suçundan verilen beraat kararı hukukta zina sebebiyle açılan boşanma davasında kesin hüküm teşkil etmez" (399).

Bu kararı kabul etmek zordur. Çünkü, ceza mahkemesinin ister mahkûmiyet, ister beraat şeklinde boşanmaya ilişkin kararları, kusurun takdiri (400) hususunda hukuk hâkimi bağlı ol-

(397) 2.HD 21.9.1976, 4884/6456 (ABD 1977/1, s.138-139); Karş. yuk. dipnot 381-392 arası.

(398) 2.HD 22.6.1960, 36/32 (Yazıcı-Atasoy, s.197, no.256).

(399) HGK 17.6.1936 (Ansay, s.376).

(400) Umar, s.367.

masa bile bir fiilin işlenmediği veya o kimse tarafından işlenmediği kesin bir şekilde belirlenmişse, artık bu durumun aksi iddia edilmemelidir. Üstelik ceza mahkemesi böyle bir sonuca geniş bir inceleme ve araştırma sonucu ulaşmıştır.

§ 17- YARGILAMANIN YENİLENMESİNDE CEZA MAHKEMESİ
KARARININ HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ET-
KİSİ

Tanıklığı hükme esas alınmış olan bir kimsenin, hükmün verilmesinden sonra, ceza mahkemesince yalan tanıklıktan ötürü mahkûm edilmiş olması, yargılamanın yenilenmesi sebebidir (m. 445/4). Bunun için, ceza mahkemesinin tanığı, yargılamanın yenilenmesi istenen hukuk davasındaki tanıklığından dolayı ceza-ya mahkûm etmiş olması ve tanığın ifadesinin o hukuk davasında verilen hükme esas alınmış olması gerekir.

Ceza mahkemesince yalan tanıklıktan dolayı verilmiş mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi halinde, hukuk mahkemesinde yargılamanın yenilenmesinin istenmesi durumunda, ceza mahkemesinin bu konudaki kararı kesin delil teşkil eder.

Bunun gibi hukuk mahkemesince hükme esas alınan bilirkişi raporunun, kasıtlı olarak gerçeğe aykırı bir şekilde verildiğinin, ceza mahkemesince sabit görülmesine ilişkin kesinleşmiş bulunan mahkûmiyet kararı, hukuk mahkemesinde aynı nedenle istenecek yargılamanın yenilenmesinde, kesin delil teşkil eder.

Bilirkişinin kasten (kasıtlı) gerçeğe aykırı (401) beyanda bulunduğu (rapor verdiği) bir ceza mahkemesi hükmü ile sabit olması, yargılamanın iadesi sebebidir (m.445/5, m.445 son fıkra). Bunun için, ceza mahkemesinin bilirkişiyi yargılamanın iadesi istenen hukuk davasında verdiği raporun gerçeğe aykırı olması nedeniyle cezaya mahkûm etmiş olması ve bilirkişinin raporunun o hukuk davasında verilen hükme esas alınmış olması gerekir.

Vermiş bulunduğu ifade, hükme esas alınıp lehine hüküm verilen tarafın, yalan yere yemin (402) ettiğinin kendi ikrarı veya yazılı bir delil ile sabit olmuş bulunması, yargılamanın yenilenmesi sebebidir (m.445/6). Bunun için, ceza mahkemesinin lehine hüküm verilen tarafı yalan yere yemin etmiş olmasından dolayı cezaya mahkûm etmiş olması gerekir (403).

Ceza mahkemesince, yalan tanıklığa ilişkin olarak verilen ve kesinleşmiş bulunan mahkûmiyet kararı, hukuk mahkemesinde ileri sürülecek yargılamanın yenilenmesinde kesin delil teşkil eder.

-
- (401) HUMK m.445/5, "bilirkişinin kasten (gerçeğe aykırı) açıklamada bulunduğunu şart kılmaktadır. Mücerret gerçeği bilmeden veya bilmediği halde bir tarafın konurmasıyla açıklamada bulunması muhakemenin yeniden yapılması için yeterli olmayıp, ayrıca gerçeğin de bildirilen düşüncenin hilâfı olduğunun ispatlanması gerektir" (4.HD 2.3.1967, 965/10923-1820; ABD 1968/2, s.130-132).
- (402) Bu yeminin taraf yemini veya hâkim tarafından re'sen teklif edilen yemin olması arasında fark yoktur.
- (403) Bkz. HUMK m.445 son fıkra; "Davalı hakkında yalan yere yemin etmekten dolayı açılan kamu davası sonunda beraatine karar verilerek kesinleşmiştir. Bu durumda ortada yargılamanın geri çevrilmesini gerektirir bir sebep bulunmamaktadır" (4.HD 18.3.1971, 186/2551 (Kuru-Usul, C. IV, s.3623, dn.62)).

§ 18- BEKLETİCİ SORUN YAPILAN HALLERDE CEZA
MAHKEMESİ KARARININ HUKUK MAHKEMESİNE
(DAVASINA) ETKİSİ

Davaların aynı sebepten (m.43/2) doğması veya biri hakkında verilecek hüküm diğerini etkileyerek nitelikte bulunması durumunda iki dava arasında bağlantı var sayılır (m.45,III). Başka bir deyişle, bir davada hüküm verilmesi, başka bir davada incelenmekte ve kesin olarak karara bağlanacak olan bir hukuki ilişkinin var olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise, iki dava arasında bağlantı var sayılır.

Hukuk mahkemesinde açılan dava ile ceza davası arasında bağlantı bulunması durumunda hangi mahkemenin, diğerinin kararını bekletici sorun yapacağı konusunda değişik görüşler (404) olduğunu yukarıda ele almıştık, o nedenle tekrar bu görüşlere değinmiyoruz.

Bekletici sorun konusunda, genel bir kural koymak mümkün değildir. Ancak, hangi mahkemedeki tahkikat (soruşturma) daha ileri bir aşamada ise, diğerinin onu beklemesi usul ekonomisi bakımından uygun olacaktır.

Buna göre, hukuk mahkemesindeki tahkikat (ceza davasına oranla) daha ileri bir aşamada ise, hukuk mahkemesi, (ceza davasının sonuçlanmasını beklemeden) davaya devam edebilir (405).

(404) Bkz. yuk. s. 92 vd.

(405) 4.HD 27.6.1980, 7842/8497 (ABD 1980/5, s.609-612).

Buna karşılık, ceza mahkemesindeki tahkikat (hukuk davasına oranla) daha ileri bir aşamada ise ve ceza davasında verilecek kararın hukuk mahkemesini bağlaması ihtimali varsa, hukuk mahkemesi, ceza davasının sonuçlanmasını (hukuk davası için) bekletici sorun yapmalıdır.

Bu halde, hukuk mahkemesi, ceza mahkemesi kararını (hukuk davası için) bekletici sorun yapmakla, ceza mahkemesinin bu konuda vereceği kararı peşinen kabul etmiş demektir. Bu nedenle, bekletici sorun yapılan ceza davası hakkında verilen karar, (bekletilen) hukuk davasında kesin delil teşkil eder(406).

Yargıtay'ın uygulamalarının (407) da bu doğrultuda olduğu görülmektedir.

(406) Kuru/Arslan/Yılmaz, s.520.

(407) 4.HD 16.2.1982, 938/1632 (İBD 1982/4-6, s.184-185); Ayrıca, bkz. HGK 10.4.1957, 4/33-27 (Ömerbaş-Cetintaş-III, s.181-182); 4.HD 27.6.1980, 7842/8497 (ABD 1980/5, s.609-612); 2.HD 22.6.1960, 36/32 (Yazıcı-Atasoy, s.197, no.256); HGK 11.12.1940, 2/53 (Öktem, s.252); 6.HD 22.6.1972, 2642/2469 (İKİD 1972/143, s.1584-1585); 3.HD 17.10.1958, 6256/3277 (Karahasan, s.1599); 4.HD 12.11.1973, 10887/9215 (Karahasan, s.1599-1600); 10.HD 22.12.1981, 6065/6678 (YKD 1982/3, s.357-358).

§ 19- CEZA MAHKEMESİNDEKİ BİLİRKİŞİ RAPORUNUN
HUKUK MAHKEMESİNE (DAVASINA) ETKİSİ

Bir davada çözümü (halli) hâkim tarafından bilinmeyen özel ve teknik bilgiyi gerektiren hallerde oy ve görüşüne (rey ve mütalâasına) başvurulmuş üçüncü kişiye (veya kişilere) bilirkişi denir (m.275) (408).

Öğretide bir görüş (409) tarafından, ceza davası için yaptırılan bilirkişi incelemesinin, her iki davanın amaçlarının farklı olmasından dolayı, kusur ve derecesi yönünden hukuk hâkimini bağlamayacağı öne sürülmüştür.

Hukuk ve ceza davalarının amaç bakımından pek farklı olmadığını yukarıda (410) belirtmiştik. Sadece, her iki davanın amaçlarının farklılığı gerekçesine dayanarak, ceza mahkemesince alınmış bulunan bilirkişi raporunun bağlayıcılık etkisine sahip olamayacağını ileri sürmek mümkün değildir. Çünkü, ceza mahkemesi tarafından hükme esas alınmış bulunan bilirkişi raporunda sanığa hiçbir kusurun yükletilemeyeceği belirtiliyorsa, aynı raporun hukuk mahkemesince de dikkate alınmaması için bir sebep yoktur. Hukuk mahkemesi yeniden bilirkişi raporu alma yoluna gitmemekle usul ekonomisine de uygun hareket etmiş olacaktır.

(408) Kuru-Usul, C.II, s.1800.

(409) Doğanay, s.31.

(410) Bkz. yuk. s.67.

Bunun yanında bilirkişinin, kusur ve derecesini belli ederken vardığı sonucun bir değerlendirme olduğu ve ceza hâkiminin böyle bir değerlendirme konusunda varacağı sonucun, hukuk hâkimini bağlayacağına kabul edilmesinin, onun değerlendirme hakkını (m.240) zedeleyeceği ileri sürülmüştür (411). Ceza davası için yaptırılan bilirkişi raporunun gerekçe göstermeden hukuk hâkimini bağlamayacağı belirtilmiştir (412). Kusurun takdiri konusunda bilirkişi raporunun bağlayıcı olmaması doğrudur, ama kusurun varlığının dolayısıyla fiilin o sanık tarafından işlenmediği, bu kimseye hiçbir kusurun yükletilemeyeceğine ilişkin bilirkişi raporları ceza mahkemesince de hükme esas alınmış ise, bu nitelikteki kararlar ve dolayısıyla bilirkişi raporlarıyla hukuk hâkiminin bağlı olması gerekir.

Bu nedenle ceza mahkemesinde (davasında) alınmış olan bilirkişi raporunun, aynı olay (haksız fiil) nedeniyle açılan hukuk davasına etkisini, ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde (davasında) kesin delil teşkil edip etmediğine göre ikiye ayırarak incelenmesinin daha uygun olacağını düşündük.

Buna göre:

**A- Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde
(Davasında) Kesin Delil Teşkil Ettiği Hal-
lerde Etkisi**

Böyle bir durumda, kesin delil etkisi nedeniyle ceza mahkemesinde alınmış ve dolayısıyla ceza mahkemesi kararında dayanılmış bulunan bilirkişi raporu hukuk mahkemesini bağla-

(411) Müderrisoğlu, s.117.

(412) Olgaç-Borçlar Kanunu Şerhi, s.900.

malıdır. Bu konuda aşağıdaki örneği vermek mümkündür:

"Davacı, davalının tapulu taşınmazını adi senetle 50 bin liraya satın aldığını, tapu ferağı verilmediğini ileri sürerek 50 bin liranın davalıdan alınmasını istemiştir. Davalı savunmasında senedi ve imzayı inkâr etmiştir. Ceza davasında Atli Tıp Meclisinden alınan raporda inkâr olunan senetteki imzanın davalı elinden çıkmadığı belirtilmiş ve ceza (mahkemesi) kararında da bu maddî olgu kabul edilmiştir. Ceza dosyasındaki Adli Tıp Meclisi Raporu ve maddi olguyu tespit eden ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesini bağlayıcı niteliktedir" (413).

B- Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesinde
(Davasında) Kesin Delil Teşkil Etmediği
Hallerde Etkisi

Böyle bir durumda, ceza mahkemesinde alınmış bulunan bilirkişi raporu, hukuk mahkemesini bağlamaz. Başka bir deyişle, bilirkişi raporu hukuk mahkemesinde takdiri delil teşkil eder. Bunun sonucu olarak da, hukuk mahkemesi ceza mahkemesinde alınmış bulunan bilirkişi raporu ile yetinebileceği gibi, yeni bir bilirkişi incelemesi de yaptırabilir.

Yargıtay (414) tarafından da ceza mahkemesi kararının

(413) 4.HD 13.3.1980, 1279/3256 (Karahasan, s.1594); 13.HD 26.11.1980, 5028/6214 (YKD 1982/7, s.964-965); 9.HD 13.12.1969, 1126/1515 (Karahasan, s.1594).

(414) Bkz. Örneğin: HGK 28.2.1979, 15/298-189 (İKİD 1979/220, s.6837-6838); HGK 10.1.1975, T/406-1 (YKD 1975/9, s.33-36); 4.HD 19.4.1977, 3528/4640 (YKD 1978/7, s.1109-1110); 10.HD 9.9.1981, 3815/4442 (YKD 1981/11, s.1445-1446); 4.HD 16.10.1979, 6080/11427 (Yasa, 1979/11, s.1710-1711); 4.HD 11.10.1984, 6581/7456 (Yasa, 1984/11, s.1634).

hukuk mahkemesinde (davasında) kesin delil teşkil etmediği hal-lerde, ceza mahkemesince hükme esas alınmış bilirkişi raporunun hukuk mahkemesini bağlamayacağı, takdiri delil teşkil edeceği kabul edilmektedir.

§ 20- BAZI ÖZEL HALLERDE HUKUK HÂKİMİNİN DURUMU

Borçlar Kanunu'nun 53.maddesinin incelenmesi sırasında maddenin kapsamı dışında kalan fakat bazı özellikleri dolayısıyla aşağıdaki hususları da ele alıp incelemeyi uygun gördük.

A- Cumhuriyet Savcısının Takipsizlik Kararı Vermesi Halinde

Borçlar Kanunu m.53'de yer alan hukuk hâkiminin bağlı olamayacağı kararlar, ceza mahkemesi kararları olarak ele alınmıştır.

Ceza Muhakemeleri Usulüne ve Ceza Hukukuna göre savcı, hâkim değildir. Görevi, kamu düzeninin gerçekleşmesini sağlamak veya korumaktır.

Ceza mahkemesi ilişkisinin süjelerinden biri olan hâkim, yargılama makamını işgal eden süjedir (415). Borçlar Kanunu m.53'de ceza mahkemesinden bahsettiğine göre, bu mahkemede karar verme yetkisi hâkime aittir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 163.maddesine göre

(415) Kunter, s.310.

"yapılan hazırlık tahkikatı sonunda, toplanan deliller kamu davasının açılmasına yeterli ise Cumhuriyet Savcısı mahkemeye bir iddianame vermek suretiyle kamu davasını açar..." Yine Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 164.maddesinde "yapılan hazırlık tahkikatı sonunda, kamu davasının açılması için yeterli delil bulunmaması veya keyfiyetin takibe değer görülmemesi halinde Cumhuriyet Savcısı takibata yer olmadığına karar verir..." denilmektedir.

Belirttiğimiz bu maddelerden de anlaşılacağı üzere, savcı takipsizlik kararını kendisinin açmak istediği kamu davası sonunda veya şikayet üzerine yapacağı tahkikatın sonucunda verebilecektir. Bunların yanında takipsizlik kararı, suç işlediği iddia olunan kişinin o suçu işlediğine dair fiili veya hukuki noksanlık bulunmasından dolayı verilmiş olabilir (416).

Bu şekillerde verilen takipsizlik kararı, suç olduğu iddia edilen bir fiilin, savcının kanısına göre kanunen cezayı gerektirmediği esasını gösterir. Oysa ceza kanununa göre suç olmayan bir fiil sonucu ortaya zarar çıkmış olabilir. Böyle bir durumda savcının takipsizlik kararı verdiği fiil, zarar meydana getirmesi nedeniyle hukuk hâkiminin önüne getirilmesi halinde, takipsizlik kararına bağlı olunmadan incelenmesini yaparak kararını verecektir. Çünkü, hukuk hâkimi savcının takipsizlik kararıyla bağlı değildir (417).

(416) Bagatur, s.82; Kılıçoğlu, s.203.

(417) 4.HD 2.5.1968, 4724/3829 (İ.Arslan-Tazminat Talepleri, (YD 1981/3, s.325-349) s.340.

B- Af Kanunları Karşısında

Af, genel af ve özel af olmak üzere ikiye ayrılır. Genel affın, hem kamu davasına hem de mahkûmiyete etkisi vardır. Eğer genel af kesin hükümden sonra doğmuşsa mahkûmiyeti bütün sonuçları ile birlikte ortadan kaldırır; takibat sırasında doğarsa kamu davasını düşürür; adli kovuşturmadan önce çıkan bir genel af'ta her türlü cezai kovuşturmayı önler (418). Özel af halinde, sadece cezanın yerine getirilmesinden vazgeçilir. Bu nedenle özel af çıktığı anda kesinleşmiş bulunan mahkûmiyetlere etkisi vardır (419).

Görüldüğü gibi, genel af halinde mahkûmiyet bütün sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmasına rağmen, fiil ortadan kalkmamış bulunduğundan, fiil tüm hukuki sonuçlarını meydana getirecektir. Bu durumda, fail genel affa uğramasına rağmen, hukuk mahkemesince tazminatla sorumlu tutulabilecektir. Özel af halinde ise, sadece cezanın çektilmesinden vazgeçildiği ve fiilin de gerek hukuki, gerek cezai sonuçları devam ettiğinden, meydana gelecek zararlar tazmin edilebilecektir. Sonradan çıkarılan bir af kanunu, ceza mahkemesince karara bağlanmış bulunan ceza-yı ortadan kaldırır, tazminat talebine bir etkisi olmaz (420).

Yargıtay'ın da görüşleri bu yönde olup, fiilin af kanunu ile cezalandırılmasının, hukuk hâkimini bağlamayacağına karar vermiştir; Örneğin:

"Failin af kanunu ile tecziye edilmemesi, tazminat talebini ortadan kaldırmaz" (421)

(418) Selahattin Keyman, Türk Hukukunda Af, Ankara, 1965, s.64.

(419) Keyman, s.72.

(420) Kılıçoğlu, s.204.

(421) HGK 20.5.1953, 4-19657/65 (Bagatur, s.583); HGK 20.2.1952, 3-227/43 (Feyzioğlu, s.599).

S O N U Ç

Hukuk ve ceza mahkemesinin vermiş bulunduğu bazı kararlar, kesin hüküm ve kesin delil nedeniyle bağlayıcılık teşkil ederler. Bu durumda hükmü veren mahkeme kararıyla, diğer mahkeme bağlıdır.

Hukuk mahkemesinin vermiş bulunduğu bütün kararların, kural olarak ceza mahkemesini bağlamayacağını kabul etmek gerekir. Çünkü, her iki davanın konusu, tarafları, sebebi farklıdır. Kural, hukuk mahkemesi kararlarının, ceza mahkemesi için bağlayıcı olmaması ise de, bazı hallerde bu kurala istisnalar tanımak yerinde olacaktır.

Hukuk mahkemesinin vermiş bulunduğu kararların, ceza mahkemesinde bağlayıcı olacağına ilişkin olarak kanuni düzenleme senetlerin sahteliğine (m.314) ilişkin olarak verilen kararlara ilişkindir. Bunun dışında, hukuk mahkemesinin kararlarının etkili olacağı hususunda başka bir düzenleme yoktur. Bu nedenle, incelememizi daha geniş tutarak konuyu ele almaya çalıştık. Bunun sonucu olarak, aşağıda belirteceğimiz kararların ceza mahkemesini bağlayacağını kabul etmek gerekecektir:

Haksız fiilden doğan bir tazminat davasının kabulüne veya reddine ilişkin olarak, hukuk mahkemesinin kesinleşmiş bulunan kararı, aynı haksız fiil nedeniyle, aynı davalıya kar-

şı açılacak ceza davasında talep edilebilecek tazminat (CMUK m.365,II) için kesin hüküm teşkil etmesi gerekir.

Bunun gibi, senedin sahte olmadığına ilişkin olarak verilmiş bulunan hukuk mahkemesi kararı da, kesin hüküm nedeniyle ceza mahkemesini bağlayacaktır.

Bir kimsenin yaşı Nüfus Kanunu'nun 46.maddesi gereği, ancak bir defa düzeltilebileceğinden, hukuk mahkemesi bu konuda karar vermiş ise aynı taleple ceza mahkemesine başvurulmaması, ceza mahkemesinin hukuk mahkemesince yaşı düzeltilmesine ilişkin kararıyla bağlı olması gerekir. Burada, yaş düzeltme isteğinin reddi dahi aynı sonucu doğurur.

Hukuk mahkemesi kararının kesin hüküm teşkil ettiği hallerde, yani, haksız fiilden doğan tazminat davalarında yaş düzeltmeye ilişkin davalarda ve senedin sahte olmadığına ilişkin olarak verilen kararlar, aynı zamanda kesin delil de teşkil ederler.

Hukuk mahkemesinde görülmekte olan bir dava ceza mahkemesi tarafından bekletici sorun yapılmış ise, hukuk mahkemesince verilecek karar dahi kesin delil nedeniyle bağlayıcılık etkisine sahip olmalıdır.

Bu türden olmak üzere, grev veya lokavtın kanun dışı olup olmadığına ilişkin olarak verilen karar da ceza mahkemesi için bağlayıcı olacaktır.

Buraya kadar belirtmiş bulunduğumuz kararların dışında kalan hallerde, hukuk mahkemesi kararı ceza mahkemesi için takdiri delil teşkil edecektir. Bu durumda ceza mahkemesi, hu-

kuk mahkemesi kararına dayanabileceği gibi, isterse dayanmayabilecektir. Yani, bu halde ceza mahkemesi, hukuk mahkemesi kararıyla bağlı olup olmamada takdir yetkisine sahiptir.

Ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesini bağlayıp bağlamayacağı hususunda Borçlar Kanunu'nun 53.maddesinde bazı hükümler konulmuştur. Bu hüküm, konuyu tüm olarak ele almadığı, yalnızca haksız fiiller açısından yaklaştığı için, daha geniş açıdan konuya eğilebilmek düşüncesiyle kesin hüküm ve kesin delil müesseselerine başvurarak, bağlayıcılık hususunu incelemeye çalıştık.

Ceza mahkemesi kararlarının, hukuk mahkemesine etkisi konusunda kesin hüküm ve kesin delile başvurmak suretiyle, hukuk mahkemesince verilip kesin hüküm ve kesin delil teşkil eden kararlar arasında paralellik kurmak ve aynı esaslardan hareket etmek istedik.

Hukuk mahkemesi kararlarında olduğu gibi, ceza mahkemesi kararları da kural olarak bağlayıcılık etkisine sahip değildir. Yine, hukuk mahkemesi kararlarında olduğu gibi, ceza mahkemesi kararları için de bazı hallerde bağlayıcılık etkisi tanınması gerekir.

Bu nedenle, haksız fiilden doğan tazminat davalarına ilişkin ceza mahkemesi kararı, hukuk mahkemesinde aynı konuda açılacak bir davada kesin hüküm teşkil eder. Burada, ceza mahkemesinin tazminat isteğini kabul etmesiyle reddetmesi arasında bir fark yoktur. Bunun gibi, suçtan zarar gören kimsenin

ceza davasından vazgeçerken şahsî hakkını saklı tutmaması halinde, şahsî hakkını hukuk mahkemesinde ileri süremez.

Tazminatla ilgili olarak verilen kararın yanında, senedin sahte olduğuna ve yaş düzeltmeye ilişkin ceza mahkemesi kararları da, hukuk mahkemesi (davası) için kesin hüküm etkisine sahiptir.

Ceza mahkemesinde yalnız maddi veya manevi tazminat istenmiş ise, istenmemiş bulunan tazminat için hukuk mahkemesine başvurulmasına bir engel yoktur. Bunun gibi, suçtan zarar gören kimse, şahsî hakkını saklı tutarak ceza davasından vazgeçmesi durumunda, ceza mahkemesinin tazminat hakkında hiç bir karar vermemesi ve de suçtan zarar görenin, sanık aleyhine açılmış ceza davasında şahsî hak istememesi halinde de hukuk mahkemesinde şahsî hak ile ilgili bir dava açılması mümkündür. Ceza mahkemesince, sahtelik davasında sanığın beraatine karar verilmesi halinde de hukuk mahkemesi bu kararla bağlı değildir.

Buna karşılık, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı haksız fiilin tespiti bakımından hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesine rağmen, kusurun takdiri, zararın miktarını tayin, kusur ile zarar arasında uygun illiyet bağının mevcut olup olmadığı hususunda kesin delil teşkil etmez.

Ceza mahkemesinin haksız fiilin işlenmediğini veya sanık tarafından işlenmediğini, veya bir vakıayı (olayı) veyahut bir fiilin hukuka aykırı bulunmadığını tespit eden beraat kararları kesin delil teşkil eder ve belirtilen hususlar yeniden hukuk mahkemesinde inceleme konusu yapılmamalıdır.

Kesin delil etkisine sahip, belirtilen bu beraat kararları yanında, kesin delil gücüne sahip bulunmayan beraat kararları da vardır. Bu nitelikteki beraat kararları, kusurun takdiri yönünden, temyiz kudretinin tayini bakımından, zararın miktarını belirleme yönünden, kusur ile zarar arasında uygun illiyet bağının varlığının kabul edilmesi açısından, delil yetersizliğine ilişkin olarak verilmesinden dolayı kesin delil teşkil etmez.

Boşanma davalarında ceza mahkemesi kararının etkisi ise, ceza mahkemesince aynı zamanda boşanma nedeni olan bir suçtan dolayı verilmiş bulunan mahkûmiyet kararı, mahkûmiyet kararında belirlenmiş bulunan vakıa (olay) bakımından kesin delil teşkil etme şeklinde görülmektedir. Böyle bir durumda, beraat kararı verilmesi kural olarak, hukuk mahkemesini bağlamaz. Ancak beraat kararında fiilin işlenmediği veya o kimse tarafından işlenmediği kesin bir biçimde ortaya konulmuşsa, bu şekilde kararlar bağlayıcılık etkisine sahip olacaktır.

Yalan tanıklık, bilirkişilik ve yeminden dolayı ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının bulunması durumunda, hukuk mahkemesinde açılacak yargılamanın iadesi davasında (ilişkin olduğu yargılamanın iadesi sebebinin ispatı bakımından) kesin delil teşkil eder.

Eğer, hukuk mahkemesinde görülen dava ile ceza mahkemesinde görülmekte olan dava arasında bir bağlantı mevcut ise ve hukuk mahkemesi, ceza davasının sonuçlanmasını bekletici sorun yapmış ise, bu halde verilecek ceza mahkemesi kararı da

kesin delil nedeniyle bağlayıcılık gücüne sahiptir. Çünkü, hukuk mahkemesi bekletici sorun yapmakla, önceden peşinen ceza mahkemesi kararını kabul etmiş demektir.

Ceza mahkemesi kararı, bilirkişi raporuna dayanılarak verilmiş ve bu karar hukuk mahkemesinde kesin delil nedeniyle bağlayıcılık etkisine sahip ise, böyle bir durumda ceza mahkemesince alınmış bulunan bilirkişi raporu da hukuk mahkemesini bağlamalıdır. Buna karşılık, ceza mahkemesi kararı kesin delil etkisine sahip değilse, bilirkişi raporu da hukuk mahkemesini bağlamaz, takdiri delil olarak ele alınabilir. İster bu rapora dayanılabilir, isterse başka rapor istenebilir.

Bazı özel hallerde, hukuk hâkiminin durumuna gelince şu şekilde özetlemek mümkündür. Savcının takipsizlik kararı vermesi halinde, hukuk mahkemesinin hiçbir bağlayıcılığı yoktur. Bunun gibi, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararından sonra genel affın kabul edilmesi durumunda da bir bağlayıcılıktan söz edilemez. Aynı husus, özel affın kabulü halinde de geçerlidir.